

**Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы
Қарағанды академиясы**

Заң институты

Қылмыстық құқық және криминология кафедрасы

Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы

Бекітемін

Академия бастығының
оқу ісі жөніндегі орынбасары
з.ғ.д., профессор
полиция полковнигі
З.С.Тоқыбаев _____
2017 жыл «_____» _____

**SZhKMΠIOSZhKAN 4223 «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-
дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері»
пәні бойынша жұмыстық оқу бағдарламасы
(SYLLABUS)**

Мамандығы 5В030300- «Құқық қорғау қызметі»
(бакалавриат үшін)

Оқыту нысаны: күндізгі

Курс: 4

Семестр: 7

Кредит саны: 2

Дәріс: 11 сағат

Семинар: 16 сағат

Тәжірибелік сабақтар: 3 сағат

КООЖ: 15 сағат

КӨЖ: 45 сағат

Емтихан (сынақ): 7 семестр

Қарағанды – 2017 ж.

SZhKMIIOSZhKAN 4223 «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ІІО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» пәні бойынша оқыту бағдарламасы (SYLLABUS) мамандығы 5В030300 - құқық қорғау қызметі үшін арналған.

Құрастырғандар: Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы, полиция аға лейтенанты Нұргүл Бейбитхан;
қылмыстық құқық және криминология кафедрасының аға оқытушысы, полиция капитаны Гүлнұр Хасенқызы Садырбекова

Қылмыстық құқық және криминология кафедрасының отырысында талқыланып, бекітілді «15» маусым 2017 ж. Хаттама № 21

Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының отырысында талқыланып, бекітілді «____» _____ 2017 ж. Хаттама № ____

Кафедра бастығы: _____ С.Қ. Алтайбаев
қолы

Кафедра бастығы: _____ Р.Қ. Джиембаев
қолы

Академияның оқу-әдістемелік кеңесінің мәжілісінде бекітілген
«____» _____ 2017 ж. Хаттама № ____

© Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2017 жыл.

3.1. Негізгі ақпарат

1. Шифр және мамандық атауы	SZhKMΠIOSZhKAN 4223 «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» 5B030300 – Құқық қорғау қызметі
2. Курс, семестр	4 курс, 7 семестр
3. Пән цикл	«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері»
4. Кредит саны	2
5. Сабақ өткізу орыны	Дәріс залы, топ аудиториялары
6. Дәріскер (Т.А.Ә, лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Серғазы Сейтқазыұлы Түсіпбеков; мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының доценті, полиция подполковнигі Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы: ҚР ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, кабинет №227. Байланыс телефоны: 303-416, ішкі т.: 3-87; Совет Қапашұлы Алтайбаев қылмыстық құқық және криминология кафедрасының бастығы, зғ.к., полиция полковнигі ҚР ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, кабинет №201. Байланыс телефоны: 303-368, ішкі тел.: 3-27
7. Қалған сабақ түрлерін жүргізетін оқытушылар (Т.А.Ә, лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Маржан Исаковна Билялова; мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы. Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы: ҚР ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, кабинет №227. Байланыс телефоны: 303-416, ішкі т.:3-87; Қылмыстық құқық және криминология кафедрасының оқытушысы Советхан Берікұлы Смагулов ҚР ІІМ Б.Бейсенов атындағы

3.2. Пререквизиттер: Аталған пән бойынша материалдарды қажетті және жеткілікті зерделеу үшін Қазақстан Республикасы Конституциясын, Қазақстан Республикасының қылмыстық, қылмыстық-атқару заңнамасын сенімді меңгеру, яғни жоғары білікті сауатты заңгердің өзінің кәсіби қызметін айқын бағдарлай алу үшін қажет.

3.3. Постреквизиттер: осы пәнді оқығаннан кейін курсанттар өздерін қызықтыратын ғылыми тақырыптары бойынша оқытылған материалдарды жұмыстарында қолдануы.

3.4. Пәнді қысқаша сипаттау: Осы пәнді оқып білу «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» теориялық сипатқа ие және ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету облысында әрекет ететін Қазақстан Республикасының негізгі заңдарымен курсанттарды таныстыруды сонымен қатар, біліктілік сипаттамаларға сәйкес кәсіби қызмет ету үшін қажетті дағдылар, шеберліктер және білім жүйесін курсанттарда қалыптастыруды болжайды.

Сыбайлас жемқорлық кез-келген қоғамға тән әлеуметтік құбылыс болып табылады, сондай-ақ бұл құбылыс жүйелік сипатқа ие, бұл азаматтардың мемлекеттік билік органдарына деген сенімді кетіреді, кері әсерлі қоғамдық резонансқа әкеледі.

ҚР ИМ жүйесінде сыбайлас жемқорлық танытулардың алдын алу және бұлтартпау мәселесі өзекті болып табылады, ең алдымен, ішкі істер органдарының қызметтерін оңтайландыруға ғана емес, сонымен бірге заңсыз, соның ішінде сыбайлас жемқорлық бағыттағы іс-әрекеттерді жасауға бейімделген тұлғалардан жүйені өздігінен тазартуға бағытталған, Министрліктің жүргізілетін ауқымды реформалар салдарынан.

Осы курс өзімен бүтін және дербес оқу пәнін құрайды, оны оқыту келесі мәселелерді шешумен байланысты мақсаттарды көздейді:

- қызметтерін жүзеге асыратын сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың субъектілер тобын анықтап, Қазақстан Республикасының оның негізгі бағыттары туралы білімді курсанттарға беру;

- курсанттарға ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметінің әлеуметтік шарттылығын түсіндіру;

- курсанттарда сыбайлас жемқорлық қылмыстарының ұғымы мен түрлерін анықтап құқық қорғау органдарында сыбайлас жемқорлық және сыбайлас жемқорлық танытулар ұғымдарының ғылыми негізделген түсініктерді және ішкі істер органдарының жүйесінде олардың ерекшеліктерін шынықтыру;

- ішкі істер органдары қызметінде сыбайлас жемқорлық қылмыстарының заманауи жағдайын ашып көрсету;

- ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтың себептер кешенін анықтау;
- курсанттарда ҚР ПМ жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекеттерді жүзеге асыру облысында шеберлік пен дағдыларын қалыптастыру;
- курсанттарда ҚР ПМ жүйесінде сыбайлас жемқорлық танытуларға белсенді және заңды қарсы тұру жігерлікті тәрбиелеу;
- курсанттарға сыбайлас жемқорлық қылмыстардың криминалогиялық зерттеуін жүргізу үшін, қылмыспен күресу шараларын жоспарлау және болжау үшін қажетті білім беру.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» пәнін оқып білуде жетістік елеулі мәнде курсант курстың теориялық сұрақтарын егеменді Қазақстанның бүгінгі, күнделікті және келешекті сыбайлас жемқорлық мәселелерімен қаншалықты үйлестіре алуынан байланысты болады.

Осыған байланысты курсант келешекте ҚР Конституциясын, 2010-шы жылдан 2020 жылға дейін аралықта Қазақстан Республикасының құқықтық саясат тұжырымдамасын, 2012 жылғы 06 қаңтардан (соңғы өзгерістермен) «Ұлттық қауіпсіздік туралы» Қазақстан Республикасының Заңын, 2015 жылғы 18 қарашадан «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» ҚР Заңын, қылмыскерлікпен күресу саласында Қазақстанның заңдылығын және басқа да нормативті актілерді, сонымен қатар қылмыскерліктің сандық-сапалық көрсеткіштері туралы криминалогиялық зерттеулер нәтижелерін, статистикалық мәліметтерді, тарихи-құқықтық және келешекті-болжамалы жоспарда талдаумен бірге оның бөлек түрлерін терең зерттеу керек. Сабаққа дайындалу кезінде курсанттар әрбір тақырыпқа бөлек көрсетілген міндетті, сонымен қатар қосымша әдебиеттерді қолдану қажет.

Әдебиетпен жұмыс істеу кезінде ең маңызды материалдарды, сонымен қатар негізгі ұғымдар мен анықтамаларды, сондай-ақ семинарлық сабақтар сұрақтарына жауабы бар ережелерді конспектілеу, жазып алуларды жасау ұсынылады. Рубеждік бақылау болған кезде курсанттар міндетті түрде оқытушыға дәріс, семинарлық, тәжірибелік сабақтар, алғашқы көздер конспектілерін көрсетеді, бақылау-оқыту бағдарламалардың сұрақтарына жауап береді.

Курсанттарда сабаққа дайындалумен байланысты әртүрлі сұрақтар пайда болған жағдайда, көмекті кафедра оқытушыларынан сұрау қажет.

3.5. Пән бойынша тапсырмаларды орындау және тапсыру кестесі:

№	Жұмыс түрлері	Мазмұны мен мақсаты	Ұсынылатын әдебиеттер тізіміне сілтеме	Бақылау нысаны (рейтинг шкалаға) сәйкес	Балл (рейтинг шкалаға) сәйкес	Есеп беру нысаны	Тапсыру мерзімі
1.	Семинарлық	Семинарлық және	Семинарлық немесе	Оқу жоспары	Семинарлық	Межелік бақылау	Оқу жоспары

	немесе тәжірибиелік сабақта ауызша жауап	тәжірибиелік сабақ жоспарына сәйкес	тәжірибиелік сабаққа ұсынылатын әдебиеттерді қолдану	мен оқу кестесіне сәйкес пәннің оқытылу мерзімі	немесе тәжірибиелік сабақтардың тақырыптары бойынша ауызша жауапқа 20 баллға дейін	да семинарлық немесе тәжірибиелік сабақтардың ауызша жауаптары бағаланады	мен оқу кестесіне сәйкес семинарлық немесе тәжірибиелік сабақта
2.	КОӨЖ ауызша жауабы, баяндамамен шығу	КОӨЖ сабақ жоспарына сәйкес	КОӨЖ ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Пәннің оқытылу мерзімі оқу жоспары мен оқу кестесіне сәйкес	Семинарлық немесе тәжірибиелік сабақтардың, реферат, баяндама тақырыптары бойынша ауызша жауапқа 15 баллға дейін	Межелік бақылауда семинарлық немесе тәжірибиелік сабақтардың ауызша жауаптары, реферат, КОӨЖ бағаланады	Оқу жоспары мен оқу кестесіне сәйкес КОӨЖ
3.	Жазбаша жұмысқа дайындық	КОӨЖ сабақ жоспарына сәйкес	КОӨЖ ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Пәннің оқытылу мерзімі оқу жоспары мен оқу кестесіне сәйкес	Қорытындыларды қоғау тақырыптары бойынша ауызша жауапқа 20 баллға дейін. Ауызша қорғалады	Межелік бақылауда ауызша жауаптары, қорытынды қорғау бағаланады	Оқу жоспары мен оқу кестесіне сәйкес КОӨЖ
4.	КӨЖ шеңберінде баяндама бойынша ауызша жауап	КӨЖ сабақ жоспарына сәйкес	КОӨЖ ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Пәннің оқытылу мерзімі оқу жоспары мен оқу кестесіне сәйкес	Қорытындыларды қорғау тақырыптары бойынша ауызша жауапқа 10 баллға	Межелік бақылауда ауызша жауаптар, үй тапсырмалары, семинар	Оқу жоспары мен оқу кестесіне, семинар сабағына сәйкес КОӨЖ

	тар.				дейін. Ауызша қорғала ды	және КОӨЖ бағалана ды	
5.	Емтихан ға дайын дық	Емтихан сұрақта ры	Силлабусте көрсетілген әдебиеттер	Оқу жылы бойы дайындық	Ауызша жауаптың нәтижесі бойынша 35 баллға дейін	Қорыты нды бақылау ауызша жауап тың толық әрі нақты лығына қарай бағалана ды.	Оқу жоспары мен оқу кестесіне, семинар сабағына сәйкес КОӨЖ

3.6. Курс саясаты: Курсант үнемі оқу сабақтарына қатысуы тиіс. Семинар және тәжірибелік сабақтарға оқу кестесі бойынша уақытылы дайындалуы керек. Жазбаша және ауызша тапсырмаларды мерзімінде орындау, қойылған талаптарды сақтау, қойылған тапсырмаларды орындауы қажет. Курсант оқытушымен және оқытушысыз өзін – өзі жетілдіруі үшін, тапсырмалар аясында сабаққа адал және алдын-ала дайындалуы қажет. Профессорлық-оқытушылық құрамы мен КОФ-нің сабаққа дейін және сабақтан кейінгі, сондай-ақ оқу және семинар сабақтары кезіндегі талаптарын міндетті түрде орындау. Оқытушымен қарым-қатынас жүргізу нәтижесінде құқықтық білімінің бірізделенуі, өз бетінше білім алуы мен жандануына, оларды түсіну динамикасының және заманауи заңдарды дұрыс түсіну қасиеттерінің қалыптасуы үшін, курсанттар оқытушылардың сабақтарына міндетті түрде қатысулары қажет.

Кафедраның қорындағы дәрістерді оқуға міндетті, семинарға қатыспаған немесе қанағаттанарлықсыз баға алғандар ұсынылған әдебиеттер бойынша тақырыпты зерделеп, дәрісшіге өңдеу жұмыстарын тапсыруға; тәжірибе жұмыстарына қатыспағандар оқытушыдан оның орындалуы жөнінде кеңес алуға, тапсырманы толық орындап, белгіленген уақытта тексеруге тапсыруға міндетті болып табылады.

Пәнді зерделеу кезінде курсанттар келесі ережені ұстану керек:

- Курсанттар мен оқытушыларға шыдамдылық, жайдарылық, ашықтық пен ақ пейілділік танытуға;
- Сабаққа кешікпеуге; дәлелді себепсіз сабақтан қалмауға; ауырып қалған жағдайда анықтама ұсынуға, басқа жағдайларда түсініктеме жазуға;
- Нормативті-құқықтық актілерді және ұсынылған әдебиеттерді конспектілеуге;
- Оқытушы берген үй тапсырмаларын уақытында орындауға, оқу процессіне белсенді қатысуға;

Қорытынды және ағымдағы үлгерімді тексеру үшін, білім мен икемділікті шектік бақылау ұйымдастырылады. Баға ағымдағы бақылау нәтижесін есепке алу арқылы анықталып, журанал мен ведомосттің жеке бағанына қойылады.

3.7. Ұсынылған әдебиеттер тізімі:

№ р/н	Автор, атауы	Жыл, баспа орыны
1. Нормативтік құқықтық актілер		
1.	Қазақстан Республикасының Конституциясы	30.08.1995 ж. (соңғы өзерт. мен толықт.) Алматы: баспа. «Юрист».
2.	Біріккен Ұлтар Ұйымының сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясы	2003 жылғы 31 қазан, Нью-Йорк қаласы
3.	Біріккен Ұлттар Ұйымының трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы Конвенциясы	15 қараша 2000 ж.
4.	Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам	22 января 1993 года
5.	Стамбульский протокол.	ООН- Нью-Йорк, 2004
6.	Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша көмек пен құқықтық қатынастар туралы Конвенция	7 қазан 2002 ж.
7.	Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің адамдарды мемлекетаралық іздестіру туралы шарты	10 желтоқсан 2010 ж.
8.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Қылмысқа қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2009 жылғы 6 қазан
9.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы Қылмысқа қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2005 жылғы 19 мамыр
10.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Испания Корольдігінің Үкіметі арасындағы Қылмысқа қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2011 жылғы 17 маусым
11.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Эстон Республикасының Үкіметі арасындағы ұйымдасқан қылмысқа және қылмыстың өзге де түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2004 жылғы 2 маусым
12.	Қылмысқа қарсы күрес саласындағы ақпаратпен алмасу туралы келісім	Астана қ., 2009 жылғы 22 мамыр
13.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Біріккен Араб Әмірліктерінің Үкіметі арасындағы ұйымдасқан қылмысқа, терроризмге, есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың прекурсорлары мен аналогтарының заңсыз айналымына және өзге де қылмыс түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2010 жылғы 13 мамыр
14.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Италия Республикасының Үкіметі арасындағы Ұйымдасқан	Рим қ., 2009 жылғы 5 қараша

	қылмысқа, есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, прекурсорлардың және оларды өндіруге пайдаланылатын химиялық заттардың заңсыз айналымына, терроризмге және қылмыстың өзге түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	
15.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Латвия Республикасының Үкіметі арасындағы Терроризмге, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымына, ұйымдасқан қылмысқа және өзге де қылмыстарға қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 8 қазан 2014 ж.
16.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Түрік Республикасының Үкіметі арасындағы халықаралық террористік қызметке, ұйымдасқан қылмысқа, есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың аналогтарының, прекурсорлардың заңсыз айналымына және өзге де қылмыс түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2005 жылғы 26 мамыр
17.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Хорватия Республикасының Үкіметі арасындағы Ұйымдасқан қылмысқа, есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына, терроризмге және қылмыстың өзге де түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 5 шілде 2007 ж.
18.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі келісім	Астана қ., 2009 жылғы 6 қазанда
19.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Сауд Арабиясы Корольдігінің Үкіметі арасындағы Терроризмге, ұйымдасқан қылмысқа, есірткі құралдарының, психотроптық заттардың және олардың прекурсорларының заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы ынтымақтастық туралы келісім	Джидда қ., 2010 жылғы 28 қыркүйекте
20.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Иордан Хашимит Корольдігінің Үкіметі арасындағы Терроризмге, ұйымдасқан қылмысқа, есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың прекурсорларының заңсыз айналымына және қылмыстың өзге де түрлеріне қарсы күрес саласындағы ынтымақтастық туралы келісім	14 қазан 2011 ж.
21.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Египет Араб Республикасының Үкіметі арасындағы Терроризмге, ұйымдасқан қылмысқа, есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына және өзге де қылмыс түрлеріне қарсы күрес саласындағы ынтымақтастық туралы келісім	Каир, 2007 ж. 12 наурыз
22.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Әзірбайжан Республикасының Үкіметі арасындағы Терроризмге, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымына, ұйымдасқан және өзге де қылмыс түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Баку қ., 24 мамыр 2005 жыл

23.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Грузия Үкіметі арасындағы Терроризмге, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымына, ұйымдасқан және өзге де қылмыс түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 31 наурыз 2005 ж.
24.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ауғанстан Ислам Республикасының Үкіметі арасындағы Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың аналогтары мен прекурсорларының заңсыз айналымына және оларды теріс пайдалануға қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Кабул қ., 2010 жылғы 17 мамырда
25.	Қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысушыларды қорғау туралы келісім	Минск қ., 28 қараша 2006 ж.
26.	Каспий теңізіндегі қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық туралы келісім	Баку қ., 18 қараша 2010 ж.
27.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Польша Республикасының Үкіметі арасындағы Ұйымдасқан қылмысқа және қылмыстардың өзге де түрлеріне қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Варшава қ., 24 мамыр 2002 ж.
28.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Румыния Үкіметі арасындағы Ұйымдасқан қылмысқа есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымына, терроризмге және өзге де қауіпті қылмыстарға қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы келісім	Астана қ., 2003 ж. 9 қыркүйек
29.	Халықаралық ұйым ретінде Сыбайлас жемқорлыққа қарсы халықаралық академияны құру туралы келісіміне қосылу туралы	2 қыркүйек 2010 ж.
30.	Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі	03.07.2014 ж. – Алматы: баспа. «Норма-К».
31.	Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі	05.07.2014 ж. – Алматы: баспа. «Норма-К».
32.	«Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының кодексі	18 сентябрь 2009 ж. БД «Заң РҚПИ» ҚР ӘМ (2017.10.05. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
33.	ҚР Заңы «Ішкі істер органдары туралы»	24.04.2014 ж. «Заң РҚПИ» ҚР ӘМ.
34.	ҚР Заңы «Құқық қорғау қызметі туралы»	6 қаңтар 2011 ж. (23.11.2015 ж. өзгерістер мен толықтыруларымен)
35.	Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік қызметі туралы» Заңы	23.11.2015 ж. (20.12.2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
36.	Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы» Заңы	06 қаңтар 2012 ж. «Заң РҚПИ» ҚР ӘМ. (28.12. 2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)

37.	Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл туралы» Заңы	18 қараша 2015 ж. (өзгерістері мен толықтыруларымен) «Заң РЦПИ» ҚР ӘМ.
38.	Қазақстан Республикасының «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Заңы	04.12.2009 ж. №214-IV (02.11.2015 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
39.	Қазақстан Республикасының «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы» Заңы	9.07.2004 ж. № 591-II (18.04.2017 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
40.	Қазақстан Республикасының «Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы» Заңы	13.07.1999 ж. № 416-I (28.12.2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
41.	Қазақстан Республикасының «Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы» Заңы	18.02.2005 ж. № 31 (28.12. 2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
42.	Қазақстан Республикасының «Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы»	30.12.98 ж. № 339-I Заңы (2016.22.12. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
43.	Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Заңы	9.02.2015 ж. №285-V
44.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы» Жарлығы	26.12.2014 ж. № 986
45.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасында қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті күшейту және құқық қорғау қызметін одан әрі жетілдіру жөніндегі қосымша шаралар туралы» Жарлығы	22.04.2009 ж. №793 (17.08. 2010 ж. берілген өзгерістермен)
46.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметі жаңа моделінің тұжырымдамасы туралы» Жарлығы	21.07.2011 ж. №119.
47.	Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Кейбір сыбайлас жемқорлық қылмыстарды қарау практикасы туралы» Нормативтік қаулысы	27.11.2015 ж. № 8 НҚ
2. Негізгі әдебиеттер		
48.	Константинов А. Коррупцированный Петербург / А. Константинов.	СПб: ФОЛИО-ПРЕСС, 1997. - 448 с
49.	Сборник нормативных документов по вопросам борьбы с организованной преступностью и коррупцией.	М.: Изд-во ВНИИ МВД РОССИИ, 1994. - 74 с.
50.	Чукмаитов Д. С. Предупреждение преступности: тезисы лекций / Д. С. Чукмаитов.	Алматы: Баспа, 1997. - 96 б.
51.	Борьба с организованной преступностью и коррупцией: теория и практика.	Алматы: Ғылым, 1996 - 1б. - 346 б.
52.	Борьба с организованной преступностью и коррупцией: теория и практика.	Алматы : Ғылым, 1997 - 2 б. - 162 б.

53.	Государственная служба в Республике Казахстан: официальный текст законодательных актов на 1 ноября 1999 г.	Алматы: ЮРИСТ, 1999. - 230 б.
54.	Проблемы борьбы с организованной преступностью и коррупцией: курс лекций.	Қарағанды: ҚР ІМ ҚЗИ баспасы, 1999. - 215 б.
55.	Мауленов Г. С. Основные характеристики преступности в Республике Казахстан / Г. С. Мауленов.	Алматы: 1999. - 192 б.
56.	Проблемы борьбы с преступностью и коррупцией: сборник научных трудов / КЮИ МВД РК.	Қарағанды: ҚР ІМ ҚЗИ баспасы, 2000. - 169 б.
57.	Геворгян В. М. Организованная преступность в США / В. М. Геворгян. (Империализм: События. Факты. Документы).	М.: ҒЫЛЫМ, 1980. - 169б.
58.	Законотворчество и правоприменение в Российской Федерации и Республике Казахстан: вопросы теории и практики: сборник научных трудов.	М.: Изд-во АНП ФСПП России, 2000. - 292 с.
59.	Дементьев, А. С. Проблемы борьбы с экономической преступностью и коррупцией: автореф.дисс. на соиск.учен.степ.канд.юрид.наук / А. С. Дементьев.	Нижний Новгород : Изд-во НЮИ, 1997. - 25 с.
60.	Коррупция в Казахстане сущность, проблемы, предупреждение: Материалы международной научно-практической конференции 11-12 июня 1999г.	Астана: [б. и.], 1999. - 352 с.
61.	Интыкбаев М. К. Криминологические меры борьбы с коррупцией учебное пособие / М. К. Интыкбаев.	Қарағанды: ҚР ІМ ҚЗИ баспасы, 2003. - 50 б.
62.	Барсукова, Р. А. Криминологические вопросы борьбы с коррупционно-должностными преступлениями: учебное пособие для слушателей курса повышения квалификации / Р. А. Барсукова.	Астана, 2003. - 78 б.
63.	Сулейменов Н. Казахстан 90-х годов. Правительство Кажегельдина: приватизация, коррупция и борьба за власть / Н. Сулейменов, Д. Ашимбаев, В. Андреев.	Алматы: ИД "Credo", 2003. - 296 б.
64.	Кемали Е. С. Коррупционная преступность лиц, уполномоченных на выполнение государственных функций (криминологические и уголовно-правовые проблемы): автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук / Е. С. Кемали.	Алматы: Қазақстан Республикасы, 2007. - 27 б.
65.	Максимов, С. В. Коррупция. Закон. Ответственность / С. В. Максимов, 2-е изд., перераб. и доп.	М.: ЗАО ЮрИнфоР, 2008. - 255 с.
66.	Алауханов Е. О. Борьба с коррупцией: учебное пособие / Е. О. Алауханов, Д. Е. Турсынбаев.	Алматы: заң ЮРИД.ЛИТ., 2008. - 228 с.
67.	Алауханов Е. О. Антикоррупционная правовая политика / Е. О. Алауханов.	Алматы: заң әдебиеті, 2009. - 256 б.
68.	Акылбай С. Б. Антикоррупционная политика в Республике Казахстан: монография / С. Б. Акылбай; Алпысов, С.М.	Қарағанды: ЖШС "Кент LTD", 2006. - 175 б.
69.	Жетписбаева Б. А. Стратегия борьбы с коррупцией / Б.А.Жетписбаева.	Алматы: заң әдебиеті, 2009. - 294 с.
70.	Преступность в СНГ: проблемы предупреждения и рас-	Воронеж: изд-во Воро-

	крытия пресуплений:Сборник материалов международной научно-практической конференции.	неж. Ин-т МВД России, 2010. - 252 с.
71.	Пралиев Д. О. Коррупция в органах внутренних дел: организационные и правовые меры по ее предупреждению: Магистерская диссертация на соиск. академ. степ. "Магистр" / Д. О. Пралиев.	Қарағанды: ҚР ПМ ҚЗИ баспасы, 2010. - 95 б.
72.	Койбаков Е. С. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с корпоративной коррупцией: автореферат дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук / Е. С. Койбаков.	Алматы: Қазақстан Республикасы, 2010. - 27 б.
73.	Антикоррупционная экспертиза: международный опыт и механизмы ее проведения в Республике Казахстан: Сборник материалов международной научно-практической конференции 27 октября 2006 г. Институт законодательства РК.	Астана: ИНСТИТУТ ЗАК-ВА РК, 2006. - 352 с.
74.	Асаинов С. Т. Правовые проблемы борьбы с административно-коррупционной деликтностью государственных служащих в Республике Казахстан: автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук / С. Т. Асаинов.	Алматы: Қазақстан Республикасы, 2007. - 29 б.
75.	Полномочия подразделений органов внутренних дел (полиции) в противодействии коррупции: учебно-практическое пособие.	М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. - 245 б.
76.	Агыбаев А.Н. Ответственность должностных лиц за служебные преступления.	Алматы: Жеті жарғы. 1997 ж.
77.	Абдиров Н.М. Казахстан в зеркале проблем организованной преступности и коррупции // Проблемы борьбы с коррупцией и организованной преступностью: Сб. научн. тр.	Қарағанды, 1998 ж.
78.	Абдрахманов С.З. Признаки субъекта коррупционных преступлений. Учебное пособие.	Қарағанды, 2004 ж.
79.	Абдрахманов С.З. Коррупционные преступления Монография.	Қарағанды: ҚР ПМ ҚЗИ баспасы, 2006 ж.
80.	Акимжанов Т.К., Сарсембаев А.Б. Экономическая безопасность в Казахстане (криминологические и уголовно-правовые аспекты): Монография.	Қостанай, 2009.–172 б.
81.	Алауханов Е.О., Зарипов З.С. Профилактика преступлений. Учебник.	Алматы: Заң әдебиті, 2008 ж.
82.	Борчашвили И.Ш. Коррупционные преступления. Закон, теория и практика.	Алматы: ЖЕТІ ЖАРҒЫ, 2009 ж.
83.	Блувштейн Ю.Д., Зырин М.И., Романов В.В. Профилактика преступлений Учебное пособие.	Минск, 1986 ж.
84.	Егорова Н.Е. Уголовно-правовые формы борьбы с коррупцией в новых экономических условиях. - Автореф. дисс. канд. юрид. наук.	Саратов, 1996 ж.
85.	Каиржанов Е.И. Проблемы кадрового обеспечения борьбы с коррупцией// Научные труды Карагандинской ВШ КНБ РК.	Қарағанды: ҚР ҰҚК ҚЖМ, 1998. 2 шығ.
86.	Мауленов Г.С. Понятие и предупреждение коррупции.// Предупреждение преступности. Криминологический журнал.	№ 1-2001. 18 б.

87.	Максимов С.В. Коррупция. Закон. Ответственность. (2-е изд. перераб и дополн.).	М.: ЗАО «ЮрИнфоР», 2008.
88.	Нарикбаев М.С. Некоторые вопросы борьбы с коррупцией и организованной преступностью// Научные труды Карагандинской ВШ КНБ РК.	Қарағанды: ҚР ҰҚК, ҚЖМ, 1998. 2 шығ., 3-7 б.
89.	Нукенов М.О. Коррупционные преступления: криминологический и уголовно-правовой анализ. - Алматы: Международная академия права и рынка, 1999.	Алматы.,1999 С. 16-17.
90.	Нукенов М.О., Абдрахманов С.З. Коррупционные преступления: понятие и характеристика// Проблемы борьбы с организованной преступностью и коррупцией: Курс лекций / Под ред. А.М. Кустова, Б.М. Нургалиева.	Қарағанды: ҚР ПМ Қарағанды заң институты, 1999 ж.
91.	Нургалиев Б.М. О коррупционных связях в организованной преступности // Научные труды Карагандинской ВШ КНБ РК.	Қарағанды: ҚР ҰҚК, ҚЖМ, 1998 ж. 2 шығ., - 64 б.
92.	Пономарев П.Г. Понятие коррупции и уголовно-правовые средства ее сдерживания//Правовые и организационные проблемы борьбы с коррупцией.	М.: РФ ПМ Академиясы, 1993 ж. 52 - 56 б.
93.	Проблемы борьбы с экономической преступностью в Казахстане.	Алматы: Жеті жарғы, 1996. С. 124
94.	Сыздық Б.К. Участие общественности в воздействии на преступность в современных условиях. – Дисс...к.ю.н.	Қарағанды, 2004 ж.
95.	Тленчиева Г. Коррупция в Казахстане: законодательные и организационно-правовые меры по ее предупреждению и международный опыт. А.: Правовые реформы в Казахстане.	№ 1, 1999 ж.
96.	Полномочия подразделений органов внутренних дел (полиции) в противодействии коррупции. Учебно-практическое пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям "Юриспруденция", "Правоохранительная деятельность". Гриф УМЦ "Профессиональный учебник". - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. - 245 с.	М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011 ж. - 245 б. adilet.zan.kz/rus
3. Қосымша әдебиеттер		
97.	Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы	«Казахстанская правда» 28.08.2009 ж. №858. (16.01. 2014 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
98.	Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі 2017 жылға арналған іс-шаралар жоспарын бекіту туралы» № 906 Қаулысы	29.12.2016 ж. №906 қаулы.
99.	Основы антикоррупционной культуры: учебное пособие / под общей редакцией д.б.н., профессора Б. С. Абдрасилова.	Астана: Астана: Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы мемлекеттік басқару академиясы, 2016 ж. – 176 б.
100.	Академическая коррупция в вузах Республики Казахстан: коррупционные схемы и методы противодействия:	Алматы, Жеті Жарғы 2016 ж.

	учебно-практическое пособие / Бектибаева О.С., Кога-мов М.Ч., Косыбаев Ж.З., Нарикбаев Т.М., Нюсюпов С.Н.	
101.	Стратегия развития Республики Казахстан до 2050 года.	Астана қ., желтоқсан 2012ж. http://www.akorda.kz/
102.	Қазақстан Республикасының президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік»	31.01.2017 ж.
103.	Ұлт жоспары - Н.Назарбаевтың бес институционалдық реформасын жүзеге асырудың 100 қадамы	мамыр, 2015 ж, Астана.
104.	Национальный доклад о противодействии коррупции	2017 ж. Астана қ. http://kyzmet.gov.kz/
4. Ғаламтор көздері		
105.	adilet.zan.kz/rus	
106.	www.mvd.kz	
107.	www.web.kzi.kz	

3.8. Пән бойынша сабақ жүргізудің тақырыптық жоспары

№	Тақырып номері	Тақырыптың атауы	Жалпы еңбек көлемі Кредит саны	Аудиториялық сабақтар			КӨЖ	КӨЖ
				Дәріс	Семинар	Тәжірибелік		
1	1	Сыбайлас жемқорлық - әлеуметке қарсы құбылыс ретінде	9	1	2		1	5
2	2	Шетелдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру практикасы, халықаралық стандарттары мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет нормалары	6	1	1		1	3
3	3	Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру мемлекеттік саясаты	9	1	1	1	1	5
4	4	Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы	9	1	1	1	1	5

		мәдениетінің құқықтық негіздері						
5	5	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруды қалыптастырудағы азаматтық қоғамның рөлі	3	1	1		2	2
6	6	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру бойынша мемлекеттік органдар қызметінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздері	6		1	1	1	3
7	7	Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының криминологиялық сипаттамасы	6	1	1		1	3
8	8	Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының пайда болу себептері мен шарттары.	9	1	2		2	4
9	9	Сыбайлас жемқорлық үшін құқықтық жауаптылық.	6	1	1		1	3
10	10	Ішкі істер органдарымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимылдары	6	1	1		1	3
11	11	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимылдың заңнамамен қамтамасыз етілуі.	9	1	2		1	5
12	12	2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы.	9	1	2		2	4
Барлығы			90	11	16	3	15	45

3.9. Сабақ жоспары. (I блок 1-6 тақырыптар)

1-тақырып. Сыбайлас жемқорлық - әлеуметке қарсы құбылыс ретінде

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. «Сыбайлас жемқорлық» ұғымы: пайда болуы және теориялық негіздері.
2. «Сыбайлас жемқорлық» ұғымы дамуының тарихи-құқықтық аспектілері.

Дәріс тезісі:

Сыбайлас жемқорлықтың даму тарихы ежелгі кезеңнен бастау алады. Атақты француз философы Шарль Луи Монтескье: «Көптеген ғасырлар

тәжірибесі көрсеткендей, қолында билігі бар адам, қылмыс жасауға бейім тұрады және де тиісті шекке жетпейінше, сол бағытта әрекет жасай береді», - деп айтқан. Сыбайлас жемқорлық құбылысын халықаралық заманауи тұрғысынан түсіну және оған қарсы күрес шараларын іске асыру жолдары қылмыстың алдын алу және құқық бұзушылармен жұмыс жүргізу жөніндегі БҰҰ-дың Сегізінші Конгресінің хатшылығы әзірлеген «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес бойынша практикалық шаралар» атты нұсқаулықта көрініс тапты (Гавана, 1990 жылғы тамыз-қыркүйек). Осы құжатты талқылау нәтижесінде әлемдік қауымдастыққа сыбайлас жемқорлықтың мынадай ерекшеліктері ұсынылды:

1. Осы ұғымның мағынасының сипатына қарай сыбайлас жемқорлыққа жататын барлық құқық бұзушылықтар енгізілуі тиіс, олар: этикалық, тәртіптік, әкімшілік және қылмыстық-құқықтық бұзушылықтар, бұл сыбайлас жемқорлық жолына түскен субъектінің қызметтік бабын өз басының пайдасына асыра пайдаланып, заңды бұзғандығынан көрінеді.

2. Мемлекеттік қызметтегі тұлғаларды сыбайлас жемқорлық жолына итермелейтін субъектілердің қызмет шеңберін шектеу. Бұған шенеуніктердің артықшылықтарды заңсыз пайдаланғанын жатқызуға болады, осындай қызмет көрсететін субъектілердің шеңберін жеке және заңды тұлғалар толықтырылып отырады.

3. Өз қызмет жағдайын жемқорлық құқық бұзушылықтың субъектісі ретінде заңға қайшы сипатта пайдалану.

4. Жемқорлықтың көрініс табуының ең қауіпті екі түрі:

1. мемлекеттік немесе қоғамдық мүліктерді жемқорлық жолмен ұрлау;

2. мемлекеттік қызметкерлердің әрекетінде ұрлық белгілері байқалмаса да, олардың қандай да бір артықшылықтарды заңсыз жолмен алу мақсатында өз қызметтік жағдайын теріс пайдалануы.

Сыбайлас жемқорлық – қауіпті әлеуметтік құбылыс. Осы құбылыспен күрестің тарихы тереңде жатыр. Сыбайлас жемқорлықтың пайда болуы алғашқы таптық қоғамдар мен мемлекеттік құрылымдар қалыптасқан уақыттар қойнауына жетелейді. Мемлекеттік қызмет жүйесіндегі сыбайлас жемқорлық туралы жазбаша мәліметтердің ең алғашқыларын Көне Бабырдың б.з.д. XXIV ғасырдағы мұрағаттарынан көруге болады. Патша Лагаша Урукагина шенеуніктер мен соттардың жүгенсіз әрекеттеріне тыю салу мақсатымен мемлекеттік басқару ісін реформалады. XIII ғасырда паракорлық туралы мағұлматтарды орыс халқының шежірелерінде де көптеп кездестіреміз. Ресей тарихында бірінші сыбайлас жемқорлық әрекеттерін шектеу заңнамасын III Иван жазған. Оның немересі Иван Грозный 1561 жылы Сот грамотасын енгізді, онда жергілікті земство басқармасының сот шенеуніктеріне пара алғаны үшін өлім жазасы түрінде санкция белгіленді. А.М. Романовтың кезеңінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағытталған жалғыз халықтық бүлік болды. Ол 1648 жылы Ресей жерінде мәскеуліктердің жеңісімен аяқталды. Қаланың жартысы бейбіт тұрғындарымен өртеніп кетті, алайда патша екі министрді — Земстволық бұйрықтың басшысы Л.Плещеевті және Пушкарлық бұйрықтың бастысы П.Траханиотовты көпшілікке азаптауға берді. 1649 жылы қабылданған

Соборлық Ережеде парақорлық үшін қылмыстық жауапкершілік және пайда табу мақсатында қызмет бабын теріс пайдалану сұрақтары көрініс табады. Соборлық Ереженің 5 және 7- баптарында сот органдарының лауазымды тұлғаларының сыйақы алғаны үшін қылмыстық жауапкершілік қарастырылған, ал 6 — бапта субъектінің шеңбері кеңейтілді, сот шенеуніктері қызметін атқаратын тұлғаларға пара алғаны үшін жауапкершілік көрсетілген. I Петр кезеңінде сыбайлас жемқорлық етек жайды және онымен қатал күрес жүргізілді. I Петр парақор, сұғанақтық және бопсалаушыларға ықпал жасаумен мемлекеттік қызмет істерінде тәртіп жүргізуге тырысты. Алайда, қолданған шаралар оң нәтижені бермеді. Парақорлықтың және қызмет бабын теріс пайдалану арқылы пайда табудың алдын алу мақсатында, I Петр мемлекеттік қызметкерлер үшін мемлекеттік қызметті өтудің жаңа тәртібін енгізді.

Жаңа тәртіпке сәйкес, олар бұл қызметте екі жылдан артық бола алмайды. Егерде қала тұрғындары осы лауазымды тұлға өзінің міндеттерін орындауды жалғастырсын деп жазбаша түрде өтініш жазса, көрсетілген мерзім ұзартылуы мүмкін. Қызмет бабын теріс пайдалану арқылы пайда табудың қауіпті нысаны — парақорлықтың таралғанын ескере отырып, I Петр 1713 жылы 23 тамыздағы Жарлығымен пара алумен қатар, пара бергені үшін қылмыстық жауапкершілік енгізген. «Осындай ұқсас құбылыстың алдын алу үшін ақша алғандармен, ақша бергендерді аямай қамшымен дүре соғады және әйелдері мен балаларын Азов каторгасына жібереді, және барлық қалаларға, селоларға былай жариялау керек: «Кімде-кім осылай алдағы уақытта тағы жасаса, оны аямай, өлім жазасына кеседі» деп Жарлықта жарияланған. Мемлекеттің билік және басқару органдарының лауазымды тұлғалары қызмет бабын теріс пайдалану арқылы пайда табуды жүзеге асырғаны үшін қаталырақ жаза қарастырылған, бұл жаңа Жарлықта көрсетілген. I Петр 1714 жылы 24 желтоқсанда шыққан Жарлыққа қызметін теріс пайдалану арқылы пайда табуды жүзеге асыруға көмектескені үшін және осы қылмыстардың жасалғаны туралы айтпағаны үшін қылмыстық жауапкершілікті енгізген. Алайда, парақорлық үшін қылмыстық құқықтық санкцияның күшейтілуі және парақорлық жөнінде айтпағаны үшін жауапкершілік туралы норманы енгізуі, мемлекеттік қызметтің жеке түрлерін өтудің өзгеру тәртібі, фискалдық кеңес институтын енгізілуі мемлекеттік органдар қызметінде елеулі өзгерістер берген жоқ. Параны беру және алу жалғастырылды.

Қазақтың феодалдық қоғамының кезеңінде қазіргі біз сыбайлас жемқорлық деп санайтын қылмыс үшін жауапкершілік қарастырылмаған. Қазақстан Ресейге қосылғанға дейін сыбайлас жемқорлық легитимдік институттың нысанында көрініс тапты. Жоғарыда отырған өкілдерге берілген сыяпат феодалдық міндеттілікпен сипатталады. Хандардың, сұлтандардың, билердің және басқа да жоғарғы тап өкілдерінің пайдасы үшін қарапайым жер иеленушілерден (пайдаланушылардан) ұдайы «ұшыр» салығы алынды, — бұл егіннің оннан бір бөлігі. Мал шаруашылығымен айналысатындар «зекет» салығын төледі. Сонымен қатар, феодалдық жоғарғы таптың пайдасына соғым немесе сыбаға түрінде сыйлық жиналған. Қазақ елінде XVI ғасырдың басында «Қасым ханның қасқа жолы» деп аталатын Қасым ханның заңы жүргізілді.

Оның негізіне әдет-ғұрып құқығы енгізілді. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы XVII ғасырдың соңында Тәуке ханның тұсында біртұтас жинақ түрінде «Жеті жарғы» деген атаумен түпкілікті кодификацияланды және толықтырылды. Т.М. Культелеевтің айтуы бойынша, сол кезде қазақтың әдет-ғұрып құқығы үш негізден тұрды: әдет-ғұрып, сот билерінің тәжірибесі және би съезд ережелері. Сол кезеңде Қазақстанда сот қызметін қазақтың әдет-ғұрып құқығының негізінде хандар, сұлтандар және билер атқарған. Ханның сот талқылауы, соңғы сот инстанциясы ретінде қарастырылды. Сот талқылау үшін ол «хандық» деп аталатын сыйақының белгілі сомасын алып отырған. Хан әдет-ғұрып құқығының негізінде соттаған, әдет-ғұрып құқығындағы ақтаңдақтарды өзінің құқық шығармашылық қызметімен ауыстырып отырды. Осылайша, ханның сот шешімі әдет-ғұрып құқығын толықтырды және құқықтың жаңа нормаларын құруға алып келді. Әдет-ғұрып құқығы бойынша, судьяларға тарту, сыбаға және тағы басқаларды жасауға тыйым салынбады. Сондықтан, феодалдық жоғарғы өкілдер ірі мөлшерде сыйақы алу үшін қылмыстық істерді және басқа да дауларды әдейі ұзартқан, қиындатқан Д. Андренің «Қырғыздың әдет-ғұрып сипаттамасында»: «Ордада әрбір сыйлы адам, лауазымды тұлға болса да, сыйлық алуына болады» деп көрсеткен. Осы жазбаның басқа нұсқасында, «мұндай тұлға сыйлық қабылдаудан бас тарта алмайды» деп айтылған. Қазақстанда құқық жүйесінің қалыптасуының келесі кезеңі, сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік-құқықтық мәнінің өзгеруіне объективті әсер етті. Бұл Ресей отаршылдық саясатын бекіту және империя шекарасын кеңейту кезеңінен басталды. Ресейге қосылған кезеңде Қазақстанның сот құрылымы екі қосарлас жүйе ретінде қолданылып жүрді: — жергілікті ұлттық сот – билер соты, қазақтар арасындағы болмашы қылмыстық және азаматтық істерді талқылады. Олар әдет-ғұрып құқығы және шариат негізінде әрекет етті; — жалпы империялық сот мекемесі — қазақтардың ерекше маңызды қылмыстық істерін және басқа халықтар өкілдерінің арасында туындаған барлық істерді талқылады. II Екатеринаның басқару кезеңінде парақорлық үшін санкция I Петр кезеңінде қатал болмады. Осы уақытта билік органдарында сыбайлас жемқорлықтың таралуы көбейді. II Екатерина осы қылмысты жүзеге асырғаны үшін жазаның бұлтартпастық принципін қамтамасыз етуге көңіл бөлді. Жазалау шарасының қаталдығы және кең қолданылуы қылмыстың бұл түрінің санын азайтпады. Сондықтан, Ресейде сұғанақтықпен күрестің жаңа тәсілдері іздестірілді. 1845 жылы Ресейге қылмыстық және атқарушылық жаза туралы Ереже қабылданды. Мұнда парақорлық үшін жауапкершілік және сыбайлас жемқорлық көрінісінің басқа да нысандары туралы заңнама өзгертілді және толықтырылды, жаңа нормалар енгізілді. Ереженің бесінші бөлімінің алтыншы тарауында қызметін пайда табу мақсатында теріс пайдаланғаны, және парақорлық үшін қылмыстық жауапкершілік көзделген. Бұл тарау «Парақорлық және сұғанақтық туралы» деп аталды және он үш баптан тұрды. Революцияға дейінгі Ресейдің қылмыстық құқықтық нормаларын жетілдіру нәтижесінде сыбайлас жемқорлықтың келесі нысандары анықталды: — парақорлық; — сұғанақтық; — қорқытып алу; — мемлекеттік мүлікті ұрлау. Ресей елінің сыбайлас жемқорлық қылмыстарымен күрес туралы тәжірибесінің осындай

көріністерін атай кетіп, бүгінгі қазақ елі ТМД елдерінің арасында алдыңғы қатарда келе жатқанын айтуға болады.

1997 жылы 21 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан Республикасының жоғарғы тәртіптік кеңесі туралы» Жарлық шығарды. Жоғарғы тәртіптік кеңестің басты мақсаты — мемлекеттік тәртіпті бекіту, мемлекеттік қызметкерлердің жауапкершілігін көтеру, олардың қызмет бабын теріс пайдалануына және өкімет билігін асыра пайдалануына жол бермеу болды. 1998 жылы 2 шілдеде Қазақстан Республикасының № 267-І «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізу туралы» Заңы қабылданды. (2000 жылы 28 сәуір, 2001 жылы 8 маусым, 2001 жылы 12 шілде, 2002 жылы 9 тамыз, 2003 жылы 27 қыркүйек, 2007 жылы 21 шілдедегі өзгерістер және толықтырулар енгізілді).

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев 1998 жылғы 30 қыркүйектегі Жолдауында былай деген: «Сыбайлас жемқорлық қоғамға, мемлекеттің конституциялық негізіне қауіп төндіреді, сондықтан онымен күрес жүргізу — жалпы ұлттық міндет». 2005 жылы желтоқсанда Қазақстан Республикасының Президенті 2006-2010 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлықпен күрес жүргізу туралы мемлекеттік Бағдарламаны бекітті. Ал 2006 жылы ақпанда осы стратегиялық құжатты жүзеге асыру жоспары туралы Қазақстан Республикасының Үкіметінің Қаулысы шығып, қарқынды жұмыстар жүргізілуде. Қорыта айтқанда, Сыбайлас жемқорлықтың тамыры тереңде жатқан қауіпті әлеуметтік құбылыс. Ресей тарихындағы І Петрдің кезінде пара алғанды да, пара бергенді де жазалап, өлім жазасын тағайындағанын көреміз. Одан кейін ІІ Екатеринаның кезінде заңға сұғанақтық жасаған адамды қатаң жазалап отырған. Тарихқа үңілсек, осындай мәліметтер арқылы сыбайлас жемқорлық қылмыстарымен күрес бұрын да болғанын, бұл мәселенің әлі күнге өзекті мәселелердің бірі болып отырғанын көреміз. Бүгінгі таңдағы, Сыбайлас жемқорлықтың мақсаты азаматтардың құқықтарымен бостандықтарын қорғауға, сыбайлас жемқорлық көріністерінен туындайтын қауіп-қатерден Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлыққа байланысты құқық бұзушылықтың алдын алу, анықтау, олардың жолын кесу және ашу, олардың зардаптарын жою және кінәлілерді жауапқа тарту арқылы мемлекеттік органдардың, сондай-ақ оларға теңестірілген адамдардың тиімді қызметін қамтамасыз етуге бағытталған және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің негізгі принциптерін айқындап, сыбайлас жемқорлыққа байланысты құқық бұзушылықтың түрлерін, сондай-ақ жауаптылықтың пайда болу жағдайларын белгілейді. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін төмендегідей:

1) Қолма-қол айналымды азайту, есептесудің заманауи электрондық жолдарын кеңейту, есеп берудің ақша айналымын бақылауды жеңілдететін, қолма-қол пара беру мүмкіндігін қиындататын заманауи тұрпаттарын ендіру;

2) Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресумен айналысатын мамандардың біліктілігін арттыру;

3) Сыбайлас жемқорлықты азайту үшін қызметкерлердің жалақысын көтеру; секілді мәселелерді қарастырса, сыбайлас жемқорлықты түбегейлі жоймағанмен біршама азайтар едік.

1979 жылы БҰҰ-дың Бас Ассамблеясы және сыбайлас жемқорлық мәселелері жөніндегі аймақаралық семинар (Гавана 1990 ж.) мынадай анықтаманы ұсынды: «Сыбайлас жемқорлық – бұл жеке адамның немесе бір топ адамдардың қызмет жағдайын өз басының мүддесіне қарай пайдалануы және мемлекеттік қызметкерлердің қызмет бабын заңсыз пайда алуға бағыттауы».

Енді бір анықтама 1999 жылғы «Сыбайлас жемқорлық үшін қылмыстық жауапкершілік туралы» атты Еуропа Кеңесінің Конвенциясында берілген, онда: «Сыбайлас жемқорлыққа – мемлекеттік, муниципалдық немесе өзге де қоғамдық қызметшілердің немесе коммерциялық не өзге де ұйымдардың қызметшілерінің өз мәртебесін кез келген мүлікті заңсыз алуы, оны иемденуге құқықты болуы, қызметті немесе жеңілдікті пайдалануы, сондай-ақ аталған тұлғалардың осындай мүлікті, оны иемдену құқығын басқа тұлғаға беру, қызмет көрсету және жеңілдіктер ұсыну жатады.

Кейбір ғалымдардың пікірінше осы анықтама толық емес, себебі сыбайлас жемқорлық құбылысы құқық ұғымының шеңберінен әлдеқайда кең.

М.О. Нәукенов: «Сыбайлас жемқорлық» және «ұйымдасқан қылмыс» ұғымдарын бір-бірімен байланыстыра қарауды ұсынады. Оның пікірінше, сыбайлас жемқорлықты ұйымдасқан қылмыс өкілдері мемлекеттік органдар жұмысын «бақылау» құралы ретінде пайдаланады, бұндай жағдайда қылмысты әлеуметтік тұрғыдан бақылау бейтараптанады, сондай-ақ ұйымдасқан қылмыс өкілдері билік органдарын өз мақсатына жету үшін пайдаланады және саяси шешімдер қабылдауда ықпал жасайды.

А.С. Қалмұрзаев сыбайлас жемқорлықты: «кез келген қызметкердің қызмет жағдайын пайдакүнемдік мақсатында пайдалануы», - деп сипаттайды.

Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 2 шілдедегі «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңының 2-бабына сәйкес: «Мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың, сондай-ақ соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттілігін және соған байланысты мүмкіндіктерін пайдалана отырып, не мүліктік пайда алу үшін олардың өз өкілеттіктерін өзгеше пайдалануы, жеке өзі немесе делдалдар арқылы заңда көзделмеген мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарға жеке және заңды тұлғалардың аталған игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қарсы беруі арқылы оларды сатып алуы сыбайлас жемқорлық деп ұғынылады».

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев атап өткендей: «Сыбайлас жемқорлық – бұл ғаламдық мәселе, одан әлемнің бірде-бір мемлекеті, бірде-бір саяси жүйе, бірде-бір саяси тәртіп қорғалған емес».

Қазіргі отандық әдебиеттерде: «Сыбайлас жемқорлық - (латын тілінен «conruptio» - пара беріп сатып алу, құқық бұзу, құлдырау деген мағынаны білдіреді) деп қоғамдық және саяси қызметкерлердің, лауазымды тұлғалардың сатқындығын, оларды сатып алуды, яғни саяси, экономикалық, әскери және тағы басқа да салалардағы қызметкерлердің қолындағы билігінің

мүмкіндіктерін және қызмет бабын жеке басын байыту мақсатында пайдалануын айтады».

А.Н. Ағыбаевтың пікірінше: «Сыбайлас жемқорлық - бұл кез-келген лауазымды тұлғаның өзіне және тағы басқаларға заңсыз жолмен пайда әкелу мақсатында жасаған қылмысы.

Жоғарыда келтірілген анықтамаларды талдай келе, мынадай қорытынды жасауға болады:

1. сыбайлас жемқорлық құбылысының өзіне тән белгілері бар;
2. сыбайлас жемқорлық - бұл, ең алдымен, әлеуметтік құбылыс;
3. халықаралық құжаттарда жемқорлықтың нақты анықтамасы жоқ;
4. әрбір мемлекет қазіргі құқықтық дәстүрлер негізінде өздерінің жемқорлыққа қарсы құралдар жиынтығын анықтайды;
5. жемқорлық ұғымы қазіргі қоғамдағы жемқорлықтың құқықтық анықтамасына негізделмеген.

Сөйтіп, айтылғандарды қорыта келе, сыбайлас жемқорлық - бұл екі жақ арасындағы «мәміле» деп тұжырымдауға болады, оның бірі – өз лауазымдық өкілеттігін заңға қарсы пайдаланатын мемлекеттік немесе жеке қызметте жұмыс істейтін тұлға, екіншісі – мемлекеттік немесе жеке құрылымды өз басының пайдасы, яғни материалдық жағдайын көтеру, артықшылық алу, заңда көзделген жауапкершіліктен таюу тағы үшін пайдаланатын адам.

Әдебиеттер: 1-7,22-24,55-58.

Семинар - 2 сағат

Жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлық - әлеуметке қарсы құбылыс ретінде.
2. «Сыбайлас жемқорлық» ұғымы дамуының тарихи-құқықтық аспектілері.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ шеңберінде «сыбайлас жемқорлық» терминінің ұғымын және оның мазмұнын қарастыру қажет. Екінші сұрақ бойынша аталған әлеуметке қарсы құбылыстың дамуының тарихи-құқықтық аспектісін қарастырып және сыбайлас жемқорлық тудыратын факторларды анықтау қажет.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлық ұғымы: пайда болуы және теориялық негіздері.
2. Сыбайлас жемқорлық ұғымы дамуының тарихи-құқықтық аспектілері.
3. Сыбайлас жемқорлық - әлеуметке қарсы құбылыс ретінде.
4. Сыбайлас жемқорлық және заңнама.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24,55-58.

КОӨЖ - 1 сағат

Тапсырма: кестені келесідей құрау:

Сыбайлас жемқорлықтың пайда болуының себептері	мазмұны
---	----------------

Сыбайлас жемқорлықтың пайда болуының себептері	мазмұны
<i>Іргелі (фундаментальдық)</i>	
<i>Құқықтық</i>	
<i>Ұйымдастырушылық-экономикалық</i>	
<i>Ақпараттық</i>	
<i>Әлеуметтік</i>	
<i>Мәдени-тарихи</i>	

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Кестені толтыру кезінде сыбайлас жемқорлықтың барлық себеп салдарын алты үлкен топқа шартты түрде бөлу қажет. Әрбір фктордың маңызын ашқан жөн.

Әдебиеттер: 1-7,22-24,55-58.

КӨЖ – 5 сағат

Өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалар

1. Тақырып бойынша әдебиет зерделеу.
2. «Сыбайлас жемқорлық - әлеуметке қарсы құбылыс ретінде» тақырыбына реферат әзірлеу.
3. Тақырып бойынша глоссарий құрау.
4. Талқылау үшін семинар сабағына шығарылатын сұрақтарды әзірлеу.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24,55-58.

2-тақырып. Шетелдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру практикасы, халықаралық стандарттары мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет нормалары

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.
2. Шетелдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру практикасы.

Дәріс тезісі:

Қазіргі кезде сыбайлас жемқорлық мәселесін әрбір мемлекетте, түрлі халықаралық ұйымда кездестіруге болады. Бірақ ол барлық жерде бірдей бола бермейді. Тарихи дәуір және мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық даму кезеңіне қарай сыбайлас жемқорлықтың пайда болу мәселелері де әр алуан болып келеді. Кейбір шет елдердің мемлекеттік басқаруында және мемлекеттік қызметінде жемқорлықтың алдын алуға және жоюға бағытталған әкімшілік қалыптың кешендері құрылған. Бірқатар мемлекеттерде шенеуніктердің ар кодексі немесе этикалық кодекстер жиынтығы болып табылатын арнайы заңдар қабылданған. Осыған орай, шетел мемлекеттеріндегі сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және жолын кесу шараларына назар аударайық.

Транспаренси Интернешнлдің мәліметтерін негізге ала отырып, сыбайлас жемқорлықтың жер жүзіне таратылу айырмашылықтарын және қазіргі әлемдегі жемқорлықтың деңгейін зерттеу мақсатында, әлем картасындағы сыбайлас жемқорлық туралы ақпаратты бейнелеп көрсетуге тырысайық. Халықаралық тәжірибеде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы айтқанда, барлық елдерді шартты түрде төрт санатқа бөлуге болады: 1) сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті табысты жүргізіп отырған елдер; 2) сыбайлас жемқорлық орташа деңгейдегі елдер; 3) сыбайлас жемқорлықпен өте келелі мәселелері бар елдер; 4) сыбайлас жемқорлық айырықша байқалатын елдер. Әрі қарай осы жүйені негізге аламыз. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті табысты жүргізіп отырған елдерге Дания, Финляндия, Швеция, Жаңа Зеландия, Канада, Нидерланды, Норвегия, Швейцария, Австралия, Сингапур, Люксембург, Ирландия, Германия, Ұлыбритания, Израиль, АҚШ, Австрия, Исландия, Жапонияны жатқызуға болады. Жоғарыда аталған елдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті ұйымдастырудың кейбір ерекшеліктері - осы елдердің үкіметі сыбайлас жемқорлықты ұлттық қауіпсіздікке төнген қауіп деп қарайды. Сондықтан сыбайлас жемқорлық сырттан төнген және ішкі қауіп ретінде қабылданып, соған байланысты онымен күрес көлемді және кешенді сипат алады. Мысалы, Нидерландыда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес өзіне мыналарды енгізеді:

- сыбайлас жемқорлыққа бейім тұратын мемлекеттік және қоғамдық ұйымдарда мониторинг жүйесін енгізу және осы жерлерде қызмет ететіндерді қатаң бақылап отыру. Сыбайлас жемқорлықпен күрес жүргізетін тұлғаларды лауазымға тағайындау;

- сыбайлас жемқорлық әрекеттерін жазалау жүйесі – бұл мемлекеттік ұйымдарда жұмыс істеуге қатаң тиым салуды және мемлекеттік қызмет ұсынатын барлық әлеуметтік жеңілдіктерінен айыруды көздейді;

лауазымдық тұлғаның жағымды әрекетін көтермелеу жүйесі – шенеунікке өз қызметін тиімді де адал орындауы үшін материалдық тұрғысынан да, адамгершілік тұрғысынан да жағдай жасау;

- арнайы полиция типіндегі сыбайлас жемқорлықпен күрес жөніндегі мемлекеттік қауіпсіздік жүйесі;

Компаративтік талдау бойынша, әр мемлекеттің өзінің күресу жолы, әдісі, тәсілі бар. Ал басқа жағынан қарасақ, көптеген мемлекеттердің сарапшылары біркелкі ережелер нормаларын қолдану керек деп ұсыныс жасайды. Тіпті, бүкілұлттық тәртіп әдептілігін қалыптастыру қажет дейді. Осы орайда, 1995 жылы Ұлыбританияда Нолан Комиссиясы 7 қағида қабылдады:

1. Риясыздық. Лауазымды қызметкерлер қоғамдық мүддені жоғары ескере отырып, бір шешімге келеді.

2. Сатылмастық. Лауазымды қызметкерлердің өздерін басқа бір адамдарға не ұйымдарға қаржылық тәуелсіздікке қоймағаны дұрыс.

3. Әділдік. Жоғары қызметке тағайындау, келісім шарт жасау, марапаттау мәселелері бойынша шешім қабылдағанда лауазымды қызметкерлер үміткердің кәсіби қабілеттерін, іскерлігін ескеруі тиіс.

4. Есептілік. Лауазымды қызметкерлер қоғамның алдында өздерінің істеген ісі, қабылдаған шешімдері бойынша есеп беріп отыруы керек.

5. Ашықтық. Лауазымды қызметкерлердің шешімдері мен істері қоғамға ашық болуы тиіс. Әр шешім дәйектеліп отыруға міндетті.

6. Арды, абыройды сақтаушылық. Лауазымды қызметкерлер өздерінің мүдделері туралы ашық айтып, егер де осы мүдделері олардың істеген жұмысына қайшылық келтірсе, қоғамның пайдасына әкелетін шешімге келуге тиісті.

7. Басшылық. Лауазымды қызметкерлер осы аталған қағидаларды қолдана отырып, басшылықты орындап, өзінің дұрыс істерімен, мінез-құлқымен үлгі көрсетіп отыруға міндетті.

Жемқорлыққа қарсы өзгерістерді жүргізетін басқа топ институционалдық деп аталады. Бұл топ жемқорлыққа қарсы мүлде басқа күресті көрсетеді. Олардың ойынша, жаңа әдіс, жаңа жолға бар бағдарламаны жойып тастап, нормативтік іс-әрекеттерін өзгерту керек. Институционалдық жемқорлық өзгерістерге мынадай мысал келтіруге болады: сайлау үрдісіне ашықтық, жариялылық қамтамасыз ету; үкімет жұмысына және орындаушы басшылығына парламенттің бақылауы; сайлау үрдісінде қаржы мәселесіне бақылау жасау; мүлік мәселесін шектеу; мемлекеттік қызметкерлерінің кіріс-табысын, қаржы міндеттерін, шенеуніктердің табысының көтеруін, жылдық қаржы есебін беру, жемқорлыққа қарсы арнайы заң қабылдау, әкімшілік және қылмыстық жазалау тағы басқалар. Сайлаушылардың дауысын сатып алу көптеген мемлекеттерде дәстүрге айналған. Бұл әдіс АҚШ, Ұлыбританияда және басқа Еуропа мемлекеттерінде 19 ғасырда кең таралған. Қазір осындай шаралар шектелсе де, бүгінде осындай заң бұзушылық байқалады. Испания мен Италияның сайлау үрдісінде басқа шаралар қолданады. Ықпалы зор үміткерлерге саяси партиялардың көсемдері «патронаж» деген әдісті пайдаланады. Бұл әдістің маңызы мынада: сайлау кезінде көмектескен адамдарға мемлекеттік органдардан бір пайдалы қызметтерді ұсынады. 1966 жылы Тайландта өткен сайлау сайлаушыларға сыйлықтар тарату негізінде өтті. Сондықтан көптеген мемлекеттерде сайлауды өткізу барысында ашықтық талап етіледі. Екіншіден, сайлау компаниясын қаржыландыруды бақылауға алып, нормадан жоғары қаржыландыруға тыйым салынады.

Ботсванада сыбайлас жемқорлықтың қарқынды өсуін тежеуге келесі шаралар көмектесті: шенеуніктердің санын қысқартып, олардың жалақысын көтерді және мемлекеттік мекемелердің құрылымын ықшамдалды, әрі сыбайлас жемқорлықтың кез келген түріне дереу санкция салынды.

ОАР-да бүгінгі күні сыбайлас жемқорлық деңгейі көптеген еуропа елдеріне қарағанда төмен. Олар қабылданған жаңа заңдардың көмегімен Үкіметті Парламент алдында есеп беруге міндеттеу арқылы, шенеуніктер мен депутаттарға табыстары және басқа да салық төлейтін мүліктері жөнінде декларация тапсыру және мемлекеттік жүйенің ашықтығын қамтамасыз ететін қадамдарды қабылдау жолымен қол жеткізілді.

Израиль сыбайлас жемқорлықтан жеткілікті түрде ерікті мемлекеттердің бірі болып саналады. Ондағы жемқорлыққа қарсы күрес, Нидерланды елінде

қолданылатын шараларға қоса, «мониторинг жүргізудің белгілі қайталануы» жүйесі арқылы жүргізіледі. Израильде шенеуніктер үшін едәуір әлеуметтік жеңілдіктер қарастырылған және сыбайлас жемқорлық анықталған жағдайда олар қатаң жазаланатындықтан, төмен деңгейлі жемқорлық жоқ дерлік. Оның себебі, бұл елдерде мемлекет көп ғасырлы күрес нәтижесінде құрылған.

Әлемнің көптеген елдеріндегі жемқорлыққа қарсы күрес қағидаларының бірі - Заң алдында барлық азаматтардың теңдігі. Жемқорлық қылмыс жасаған азаматтар өздерінің әлеуметтік жағдайына қарамастан Заң алдында жауапкершілікті бірдей тартады. Қытайда ҚХР Мемлекеттік комитеті сыбайлас жемқорлық үшін жаза туралы Қағиданы 1952 жылы қабылдады. Осы Қағидаға сәйкес, сыбайлас жемқорлық - барлық мемлекеттік органдар, мекемелер, оқу орындары және соларға қарайтын бөлімдердің қызметкерлерінің қоғамдық мүддені жамылып жасаған мемлекет құндылықтарына ие болу, алдау жолымен ұрлау, иемдену, басқа адамдардың құндылықтарын сұғанақтыпен алу, пара алумен анықталады. 1997 жылы 1 қазанда ҚХР-ның жаңа редакциядағы Қылмыстық Кодексі күшіне енді. 1979 жылғы Кодекс толықтырылды - 192 бап болған еді, енді 451 болды. Сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілік туралы нормаларды қылмыстық-құқықтық және қылмыстық істер деп жеке тарау етіп бөлу жеткілікті негізделген. Ол туралы норма жеке меншікке қарсы қылмыс жөніндегі тарауға енгізілген болатын. Жаңа тарау 394 баптан тұрады. Мысалы, пара алғаны үшін мемлекеттік ұйым айыппұлмен жазаланады, тікелей орындаушы мен ұйымның басшысы жағдайдың ауырлығына байланысты – 5 жылға дейін бас бостандығынан айырылады немесе тұтқындалады. Сыбайлас жемқорлық және паракорлық үшін жазалау мәселелері жеке нормамен реттелген. Егер сыбайлас жемқорлық немесе пара алу кірісінің сомасы 100 мың юаньнен (1\$=10) асып кетсе, онда 10 жылға бас бостандығынан айырылады немесе дүние мүлкі тәркіленеді немесе онсыз өмірлік бас бостандығынан айыру жазасы қолданылады. Валюталық қылмыстармен күрес жөнінде Қытайдың тәжірибесі көңіл аудартады, соның барысында бірнеше миллиард доллардың жалған кедендік декларацияларын, жалған шетелдік лицензияларды пайдаланып, банктерден валюта алған фирмалар қатары анықталды, шетелдік келісімдер бойынша жалған аванс төлемдер фактілері және оффшорлық қаржы операциялары көлемінде көптеген заң бұзушылықтар ашылды.

Францияда лауазымдық тұлғалардың қызмет бабын теріс пайдаланғаны үшін жауапкершілігін реттеу саласында 1983 жылғы 13 шілдедегі «Мемлекеттік қызметкерлердің құқықтары және міндеттері туралы» Заңның және 1992 жылы қабылданып, 1994 жылы қыркүйекте күшіне енген Қылмыстық кодексінің маңызы зор. «Мемлекеттік қызметкерлердің құқықтары және міндеттері туралы» Заңға сәйкес мемлекеттік шенеунікке «өзін тек қызметке арнау» міндеті жүктелген, бұл Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік қызмет туралы» Заңы бойынша мемлекеттік қызметкерлердің міндеттеріне ұқсас. Аталған заң мемлекеттік қызметкердің өзіндік абырой кодексі болып табылады. Францияда мемлекеттік қызметкерлерге тексеру және бақылау қол астындағы кәсіпорындардың әрекетіне араласуға тыйым салады. Кейде көрсетілген міндет мемлекеттік қызметтен кеткеннен кейін де, сол шенеуніктің артынан

сақталынып қалады. Билікті жеке басы үшін пайдалану жөніндегі нормалар жүйесінде басты орынды, сөзсіз, бұқаралық лауазымдық тұлғалардың белсенді пара беру және сылбыр пара алу парақорлығы үшін қылмыстық жауапкершілік туралы нормалары алады. Параны алғаны, ұсынғаны, парақорлық және парақорлыққа пара беру үшін бірдей жазаланады: 10 жылға түрмеге қамалынады және 1 млн. франк көлемінде айыппұл төлейді. Лауазымдық тұлғаларға лауазымнан босағаннан кейін 5 жылға дейін өзінің капиталымен жұмыс істеуге, жеке кәсіпорындарға кеңес беруге тиым салады.

Францияның ерекшелігі - соттардың жасаған, Төрелік сот мүшелерінің немесе соттың, не жеке адамдардың шақыруымен келген, екі жақты келістіру үшін сотпен шақырылған сарапшылардың арнаулы парақорлық құрамын бөліп көрсету. Көрсетілген әрекеттер 10 жылға түрмеге жабумен және 1 млн. франк айыппұл төлеумен айыпталады.

Байқағанымыздай, шетел мемлекеттерінде жемқорлыққа қарсы заңнама күресудің барлық құқықтық құралдарын, яғни қылмыстық-құқықтық қана емес, қолдану жағына қарай және жемқорлықтың алдын алу жағына қарай дамып жатқандығы көрініп тұр. Осы елдердегі сыбайлас жемқорлықтың көріністеріне талдау жасау, Қазақстан үшін тиімді сыбайлас жемқорлыққа қарсы пайдалы әрі тиімді озық ұлттық стратегияны жасауға көмектеседі. Біріншіден, сыбайлас жемқорлықпен күреске бағытталған мемлекеттің жоғарғы басшысының күшті саяси жігері және соның негізінде құрылған мемлекеттік, экономикалық, әлеуметтік және құқықтық сипаттағы сыбайлас жемқорлықпен күрес саласындағы бірыңғай мемлекеттік саясат. Екіншіден, мемлекеттік әкімшілік жүйесінің бәріне азаматтық қоғам жағынан ұйымдастырылған әлеуметтік бақылау және құқық бұзушылардың қылмыс жөнінде іс қозғау мүмкіндігімен қамтамасыз ету. Үшіншіден, билік жүргізуге ие тұлғалардың, мемлекеттік қызметкерлердің қызметінің тазалығы жөніндегі мониторингті жүзеге асыруы, тәуелсіз органдардың алдында қатаң есеп беруі. Осы қағидаларды сақтау ұлттық сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың мықты негізі болады деп санаймыз.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24, 50,59,57,72.

Семинар - 1 сағат

Жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.

2. Қазақстан Республикасының заңнамасына сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі халықаралық шарттарды енгізу.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24, 50,59,57,72.

КОӨЖ - 1 сағат

Жоспары:

1. Шетел мемлекеттеріндегі сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және жолын кесу шаралары жіктеп жазу және мазмұнын нақтылау

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті жүзеге асырып отырған мемлекеттер туралы баяндау.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ шеңберінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі конвенцияның халықаралық нормаларын қарастыру қажет. Екінші сұрақ бойынша осы құбылысқа қарсы іс-қимыл жөніндегі шетелдердің практикасын қарастыру қажет. Үшінші сұрақ шеңберінде біріншіден, Қазақстан Республикасы заңнамасының иерархиясын және ондағы халықаралық шарттардың орнын, сонымен қатар осы саладағы халықаралық шарттардың енгізілу мәселелерін қарастырған жөн.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.

2. Шетелдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру практикасы.

3. Қазақстан Республикасының заңнамасына сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі халықаралық шарттарды енгізу.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24, 50,59,57,72.

КӨЖ - 3 сағат

Өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалар

1. Тақырып бойынша әдебиет зерделеу.

2. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары», «Қытайдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес» тақырыбына реферат әзірлеу.

3. Тақырып бойынша глоссарий құрау.

4. Талқылау үшін семинар сабағына шығарылатын сұрақтарды әзірлеу.

Әдебиеттер: 1-7, 22-24, 50,59,57,72.

3-тақырып. Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру мемлекеттік саясаты

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясат бағыттары және жүзеге асыру негіздері.

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясатты жүзеге асыратын органдар және олардың құзыреті. ПО қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясатты жүзеге асыруа қатыс негіздері.

Дәріс тезисі:

Мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саясатының негізгі бағыттары. Сыбайлас жемқорлық адамзаттың ұйымдасқан қоғам пайда болғаннан бері оның құрамдас бір бөлігі болып келетіні ежелден анық. Билік

басындағы адамдардың өз құзырын асыра пайдалануына жол бермеу жолдарын қарастыру ежелгі Грекия мен Рим заманындағы зерттеушілер, ғалымдар еңбектерінде маңызды орын алған тақырып. Бүгінгі күні мемлекеттің дамуын тежейтін ішкі факторлардың ішінде сыбайлас жемқорлық, онымен күрес жолы ең күрделі және мемлекеттің халық алдында, халықаралық деңгейде беделін түсіретін құбылыс болып отыр. Жемқорлықпен күрестің әлемдік тәжірибесі көрсетіп отырғандай, оның халықаралық құқық саласында бірауыздан мойындалған анықтамасы жоқ екенін, онымен күрес салдары, тәжірибесі әр мемлекетте әртүрлі болғандығын көрсетіп отыр. Дамыған Еуропа елдері мен АҚШ-та саяси партиялар арасында партиялық сыбайлас жемқорлық етек алған. Дамушы елдерде сыбайлас жемқорлық мемлекеттің аппараттың барлық сатыларында кездеседі.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясы 2003 жылы қабылданды, 2008 жылы конвенцияны Қазақстан Республикасы да ратификациялай отырып, оған мүше 140 мемлекеттің қатарына кірді. Осы конвенцияда қатысушы мемлекеттерге ұсынылған талаптардың басым бөлігі Қазақстанда жүзеге асырылуда. Конвенцияның 6, 36-баптарында айтылған сыбайлас жемқорлықпен күресуге арнайы мамандандырылған мемлекеттік орган құру, мемлекеттік қызметке кадрларды конкурс негізінде қабылдау, мемлекеттік қызметшілердің ар-намыс кодексін қабылдау, мемлекеттік сатып алуларда ашықтық пен бәсекелестікті қамтамасыз ету туралы талаптар жүзеге асырылды. БҰҰ ұсыныстарындағы 13-бап қарастыратын талаптар сыбайлас жемқорлықпен күреске мемлекеттік ұйымдармен қатар азаматтық қоғамды жұмылдырумен байланысты болады. Осы бағытты іске асыру Қазақстан Республикасының алдында тұрған басты міндеттердің бірі болып табылады.

2015 жылға дейін Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы бірнеше бағдарламалар жүзеге асырылды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы өзара сабақтас, тұрақты мемлекеттік деңгейдегі шаралардың жүзеге асырылуына Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан 2050» стратегиясында көрсетілген міндеттер жаңа қарқын беріп, күрес бағыттарын айқындай түсті. «Қазақстан 2050» стратегиясымен белгіленген жаңа міндеттер арасында онымен күресті жалпы халықтық деңгейге көтеру, сыбайлас жемқорлықтың алдын алу шараларын нығайту, қоғамның барлық салаларында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қалыптастыру, мемлекеттік органдарға халықтың бақылауын күшейту бар.

Елбасының «Қазақстан 2050» стратегиясында айтылған сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің жаңа бағытын жүзеге асыру мақсатында көптеген мемлекеттік органдарда, қоғамдық-саяси ұйымдарда 2015 жылдан басталатын сыбайлас жемқорлықпен күрестің салалық бағдарламалары қабылданды.

2014 жылдың 11 қарашасында жан-жақты қоғамдық талқылаулардан соң «Нұр Отан» партиясының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлықпен күрес бағдарламасы жарияланды. Оның басты мақсаты – кез келген жемқорлық белгілеріне мүлдем төзбеушілік ахуалын қалыптастырып, бұған бүкіл қоғамды тарту. Алдағы онжылдықта «Нұр Отан» партиясы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, оның алдын алу,

мемлекеттік басқару органдарында қоғамдық бақылауды күшейту, жергілікті басқару өкілеттігін кеңейту және сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы жетілдіру міндеттерін жүзеге асырады.

2015 жылғы 1 сәуірде мақұлданған Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің сыбайлас жемқорлықпен күрестің әдістемелік ұсынымдары кадрлық мәселелерінде оны түп-тамырымен жоюға бағытталған. Әдістемелік ұсынымдарда кадрларды таңдау, дайындау, біліктілік жоғарылатуда жемқорлық белгілерінің алдын алу, министрлік құзырындағы мекемелерде кадрлар құрамына жауапты тұлғалар және олардың жауапкершілігі анықталған.

Алдағы уақытта сыбайлас жемқорлықпен күрес тек атқарушы немесе басқарушы биліктің ғана емес, жалпыұлттық, халықтық мақсатқа айналуы тиіс, тек сонда ғана осы қоғамдық індет тамырына балта шабылады.

Сыбайлас жемқорлық елдің ұлттық мүдделеріне, экономикалық қауіпсіздігіне нақты қауіп төндіріп қана қоймай, сонымен қатар бүкіл халықаралық қоғамдастықтың мүдделеріне қауіп төндіреді. Дәл осы себептен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі халықаралық ынтымақтастықтың маңызы БҰҰ құжаттарында және бірқатар басқа да халықаралық ұйымдардың құжаттарында ерекше атап көрсетіледі.

Сыбайлас жемқорлық қылмыстарын анықтау және оның жолын кесу үшін арнайы құрылған Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері министрлігінің Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі ұлттық бюросы жұмыс істейді.

Жаңа бағдарлама – «Электрондық Үкімет» енгізілді, онда мемлекеттік шешімдер қабылдау кезінде ашықтық пен айқындықты қамтамасыз ету және, сәйкесінше, олардың қоғамдық институттардың бақылауында болуын қамтамасыз ету көзделген.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шеңберінде халықаралық ынтымақтастықты дамыту мәселелері маңызды орын алады. Бұл бүкіл халықаралық қоғамдастық шарттарымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жасау қажеттілігінен туындаған өте дұрыс қадам.

Жалпы Қазақстанның сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының нысанасы екі негізгі мақсатқа бағытталған: бірінші – кішкентай кезінен бастап, ұлттық дәстүрлерді ескере отырып сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қалыптастыру; екінші – мемлекеттік органдар қызметін қоғамдық бақылауды дамыту.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ Заңымен сыбайлас жемқорлықтың жаңа анықтамасы енгізілді, ол мүліктік қана емес, сонымен қатар мүліктік емес игіліктер алу немесе табу, оның ішінде үшінші тұлғаларға қатысты пайда табу деген ұғымды білдіреді.

Сыбайлас жемқорлық қылмыстарының тізбесі алынып тасталды, олар абыройға нұсқан келтіретін теріс қылықтар қатарына ауыстырылды.

Мемлекеттік қызмет институты да айтарлықтай реформаға ұшырады. 2016 жылдың 1 қаңтарында күшіне енген «Мемлекеттік қызмет туралы» жаңа заңмен меритократия, кәсібилік, есеп берушілік және бақылауда болушылық,

қоғамдық пікірді ескеру және ашықтық секілді негізгі принциптерге негізделген мәнсаптық модельге көшу жүзеге асырылды.

Мемлекеттік қызметке іріктеу кезінде және одан әрі жоғарылату кезінде білімі, еңбек өтілі, сондай-ақ қызметшілердің атқаратын лауазымында лауазымдық міндеттерін тиімді орындауы үшін қажетті құзыреттіліктердің болуы басты назарға алынады.

Мемлекет басшысының меритократияны қорғау және сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу жөніндегі тапсырмаларын іске асыруда «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің әдептілік нормаларын және мінез-құлық қағидаларын одан әрі жетілдіру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 29 желтоқсандағы Жарлығымен бекітілген Әдеп кодексінің қабылдануы ерекше орын алады. Кодексте мемлекеттік қызметшілердің моральды-этикалық бейнесіне қойылатын негізгі талаптар, сондай-ақ олардың мінез-құлқының базалық стандарттары айқындалды.

Мемлекет басшысының осы Жарлығымен Әдеп жөніндегі уәкіл туралы ереже бекітілді, оның құзыреттерінің бірі ретінде қызметтік әдеп нормаларын сақтауды қамтамасыз ету және мемлекеттік қызмет туралы заңнама бұзушылығының алдын алу, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жасау айқындалды.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл процесінде ел Президенті қылмысқа қарсы күрес жөніндегі үйлестіруші ретінде айқындаған прокуратура да сүбелі үлес қосып келеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жоғары қадағалаудың және басқа да лауазымдық қызметтің барлық қосалқы атқарымдардың тұрақты басымдықтарының бірі болып табылады.

Сонымен қатар, қоғамдық резонанс тудырған лауазымдық сыбайлас жемқорлық қылмыстар туралы істер арнайы прокурорлар өндіріске қабылдайтын басым істер ретінде айқындалды.

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес:

- жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте өзге де жолмен жәрдемдескен адам мемлекеттің қорғауында болады;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адам туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізуші органдар қажет болған жағдайда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адамдардың жеке басының қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызмет істері министрлігінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы Ұлттық Бюросы (өңірлерде — аймақтық Департаменттер) сыбайлас жемқорлықпен және жемқорлық қылмыстармен күресте уәкілетті орган болып табылады, және экономикалық және қаржылық қызмет сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саласында адам мен азаматтың құқықтарына, қоғам мен мемлекет мүдделеріне қылмыстық және өзге де заңсыз қол сұғушылықтың алдын алуға, оны анықтауға, жолын кесуге, ашуға және

тергеуге бағытталған құқық қорғау қызметті жүзеге асыратын арнайы мемлекеттік орган болып табылады.

Сыбайлас жемқорлықпен күресудің мақсаты – азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға, сыбайлас жемқорлық көріністерінен туындайтын қауіп қатерден республиканың ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, осыған байланысты құқық бұзушылықтың, қылмыстың алдын алу, анықтау, олардың жолын кесу және ашу, олардың зардаптарын жою және кінәлілерді тиісті жауапқа тартумен қатар, демократиялық негіздерді, мемлекеттік басқарудағы жариялылық пен бақылауды кеңейтуге халықтың мемлекет пен оның құрылымдарына деген сенімдерін нығайтуға, білікті мамандарды мемлекеттік қызметке кіруге ынталандыруға, мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың риясыз адалдығы үшін жағдайлар жасауға бағытталғаны жөнінде атап өту қажет.

Әсіресе, сыбайлас жемқорлық мемлекеттік органдарында қауіпті болып есептеледі. Бұл жағдайда ол мемлекеттік қызметшілердің шешім қабылдауда беделін түсіретін өкілеттілігінің және қатаң құқықтық есеп берудің, шенеуніктерді қадағалаудың жоқтығынан биліктің монополияға айналуына әкеліп соқтырады. Ол еліміздің, қоғамымыздың және жекелеген азаматтардың мүдделеріне көп зиян келтіреді.

Сыбайлас жемқорлықпен күрес мәселелері кез-келген мемлекет үшін өзекті проблемалардың бірі. Барлық елдерде оның трансұлттық сипаты танылып, оған қарсы экономикалық, құқықтық және басқада шаралар қолданылуда.

Қазақстан Республикасында тәуелсіздік алған мезеттен бастап бұл аса ауыр қылмыстарға қатысты қатаң мемлекеттік саясат қалыптасты. Әрине, бұл қылмыстармен күресте қылмыстық-құқықтық шаралардың маңызы ерекше. Сөйтсе де, оларды болдырмауда, ал орын алған жағдайда, жасаған адамдарды жазалауда тәртіптік, әкімшілік және азаматтық жауаптылық шараларында кеңінен қолданған жөн.

Сыбайлас жемқорлық өте қауіпті жағымсыз әлеуметтік көріністердің бірі, сондықтан, мемлекеттік қызметкерлердің қатарын мемлекеттің мүддесін жоғары дәрежеде қорғай білетін кадрлармен толықтыруды, кездойсоқ адамдардың мемлекеттік қызметке кіріп кетпеуін қамтамасыз ететін қосымша жан-жақты шараларды күшейту қажеттілігін арттырған дұрыс.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,36,39,47,59,79-81

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясат бағыттары және жүзеге асыру негіздері.

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясатты жүзеге асыратын органдар және олардың құзыреті. ПО қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясатты жүзеге асыруа қатыс негіздері.

3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясат бағдарламалары мен нұсқаулықтары.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,36,39,47,59,79-81

Практикалық сабақ – 1 сағат

Жоспар:

Аудитория 3 топқа бөлінеді. әрбір топқа зерделеу (талдау) үшін Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясат актілері мен тапсырмаларды таратыңыз. Талқылаудан кейін әрбір топ өз жұмысының тұсаукесерін өткізуі тиіс.

1 топқа арналған тапсырма: Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығы талдау жүргізіңіз. Келесідей сұрақтарға жауап беріңіз:

- Құжатта сыбайлас жемқорлыққа қатысты қандай маңызды ұсыныстар көзделген? мысал үшін, лауазымды тұлғалардың сыбайлас жемқорлық әрекеттеріне қарсы шаралар т.б. Өз ойыңызды зерделеңіз.

- Бұл құжатта құқықтық тәртіпті қолдау жөніндегі лауазымды тұлғалардың дербес жауапкершілігі бекітілген бе?

2 топқа арналған тапсырма: Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясын ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 мамырдағы №31 Заңы талдау жүргізіңіз. Келесідей сұрақтарға жауап беріңіз:

- Құжатта сыбайлас жемқорлық ұғымының анықтамасы бар ма?

- Құжатта сыбайлас жемқорлыққа қарсы қандай шаралар көзделген?

- Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенцияны ратификациялаудың мәні неде?

3 топқа арналған тапсырма: «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ заңды талдаңыз. Келесідей сұрақтарға жауап беріңіз:

- Заңнамада сыбайлас жемқорлық анықтамасының мәні?

- Сыбайлас жемқорлықпен күрестің заңнамадағы негізгі қағидалары қандай?

- Осы заңға қандай да бір өзгерістер мен толықтырулар ұсыныс айтыңыз?

Әдебиеттер: 1-8,22-24,36,39,47,59,79-81

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ заңды зерделеу, конспектілеу.

2. Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясын ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 мамырдағы №31 Заңы зерделеу, конспектілеу.

3. Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарды зерделеу.

4. Кесте құрау

№	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы	Конституция	Халықаралық шарт	ҚР Заңы

	құқықтық нормалар			

1. Тақырып бойынша есептер құрау:

- үш есеп – баға «қанағаттанарлық»
- төрт есеп – баға «жақсы»
- бес есеп – баға «өте жақсы»

Баға қою кезінде оқытушы жасалған орындалған жұмыстың сапасын, олардың мазмұндық бөлігін бағалайды.

Әдістемелік ұсыныс

Сабақтың басында курсанттардың арасында тараудың мәселесі бойынша көңіл-күй қалыптастыру үшін, түрлі пікірталасты әдістемелерді пайдалану қажет. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бекітетін халықаралық және ұлттық актілерді зерделеудің зор маңызы бар.

Әдебиеттер: 1-8, 22-24, 36, 39, 47, 59, 79-81

КӨЖ- 5 сағат

1. Семинар сабағының сұрақтарын дайындау.
2. Глосарий құрау.
3. Өткен тақырып бойынша тестіге дайын болу.

Әдебиеттер: 1-8, 22-24, 36, 39, 47, 59, 79-81

4-тақырып. Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің құқықтық негіздері

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қалыптасуының құқықтық негіздері.

2. Полиция қызметінің этикалық нормалары және сыбайлас жемқорлық мәдениеті.

Дәріс тезисі:

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі адам мен азаматтың өмірі мен денсаулығын, құқықтары мен бостандықтарын қорғау, заңдылық пен құқықтық тәртіпті қолдау жөніндегі басым міндеттерден шыға отырып, іргелі жалпы адами және кәсіби адамгершілік құндылықтарды, азаматтық және қызметтік борыш талаптарын негізге ала отырып, Қазақстан Республикасы ішкі істер органдары қызметкерлерінің ар-намыс кодексін (бұдан әрі – Кодекс) қабылдайды.

1. Ішкі істер органдарындағы қызмет – Қазақстан Республикасы азаматтарының халық пен мемлекеттің алдындағы қызметтік міндеттері мен қызметтік борышын орындауымен байланысты мемлекеттік қызметтің ерекше түрі. Қызмет өткеру олардың тарапынан ерекше сенім білдіру болып табылады

және ішкі істер органдары қызметкерінің адамгершілігіне және моральдық келбетіне жоғары талаптар қояды.

2. Қоғам ішкі істер органдарының қызметкері барлық күш-жігерін, білімі мен тәжірибесін жүзеге асырып жатқан кәсіби қызметіне жұмсайды, қоғамға адал әрі қалтқысыз қызмет етеді деп сенім білдіреді.

3. Осы Кодекс Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік қызмет туралы» 1999 жылғы 23 шілдедегі және «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» 1998 жылғы 2 шілдедегі заңдарына, жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормаларға сәйкес ішкі істер органдары қызметкерлерінің мінез-құлқының негізгі стандарттарын белгілейді.

4. Кодекс кәсіби-этикалық нормалардың жиынтығы ретінде ішкі істер органдарының қызметкері үшін: адамгершілік құндылықтарды, ішкі істер органдарындағы қызметтің міндеттемелері мен принциптерін; қызметтік және қызметтен тыс мінез-құлыққа, қызметтік ұжымдағы өзара қарым-қатынасқа қойылатын кәсіби-этикалық талаптарды; сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез құлықтың кәсіби-этикалық стандартын айқындайды.

5. Кодекс: қызметтік әрекеттердің және қызметкердің кәсіби мінез-құлқының адамгершілік-этикалық негіздерін белгілеу; жалпы адами және кәсіби моральдың нормалары мен принциптеріне сәйкес келетін қызметкердің жоғары адамгершілік тұлғасын тәрбиелеу мақсаттарына қызмет етеді.

6. Өзінің функциялық мақсаты бойынша Кодекс: ішкі істер органдарында кәсіби моральды қалыптастыру негізі болады; қызметкерде мінез-құлықтың кәсіби-этикалық нормаларын сақтау қажеттілігін қалыптастыруға ықпал етеді; қызметкердің адамгершілік келбеті мен кәсіби мінез-құлқы үшін қоғамдық бақылау құралы болады.

7. Ішкі істер органдары мен бөліністерінің басшылары, саптық бөліністердің командирлері осы Кодекстің талаптарын орындауды, ғимараттарда, осы Кодекстің мәтінін баршаға көрінетіндей жерлерде орналастыруды қамтамасыз етеді.

8. Ішкі істер органдарының қызметкері қызметке қабылданғаннан кейін бір ай ішінде осы Кодекспен жазбаша түрде таныстырылуы тиіс.

9. Кодекстің принциптері мен нормаларын бұлжытпай сақтау жедел-қызметтік міндеттерді сапалы орындаудың маңызды факторы, қоғамдық сенім мен ішкі істер органдарының қызметін қолдаудың қажетті шарты болып табылады.

2. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің мінез-құлқының адамгершілік негіздері мен жалпы ережелері

10. Ішкі істер органдарына қызметке қабылданатын Қазақстан Республикасының әрбір азаматы өз өмірін Отанына қызмет етуге, қоғамдық тәртіпті сақтауға және қылмысқа қарсы күреске, азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғауға арнайды.

11. Ішкі істер органдарының қызметкерлері өзінің күн сайынғы қызметтік жұмысында:

1) Қазақстан Республикасы Президентінің саясатын жақтауға және оны дәйекті түрде жүзеге асыруға, өзінің іс-әрекетімен мемлекеттік биліктің беделін

нығайтуға, мемлекеттік биліктің беделін түсіруге ықпал ететін іс-әрекеттер жасауға жол бермеуге;

2) заңдылық қағидаттарын, Қазақстан Республикасы Конституциясының, заңдары мен өзге де нормативтік құқықтық актілерінің талаптарын басшылыққа алуға;

3) қоғам мен мемлекеттің игілігіне қызмет етуге;

4) мемлекеттің мүддесіне залалын тигізетін, мемлекеттік органдардың тиімді жұмыс істеуіне бөгет болатын іс-әрекеттерге қарсы тұруға;

5) сеніп тапсырылған мемлекеттік мүлікке ұқыпты қарап, оны тиімді пайдалануға, бекітілген қарудың, өзге де қару-жарақ пен арнайы техниканың, қызметтік құжаттар мен куәліктің сақталуын қамтамасыз етуге;

6) жеке және заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін сақтау және қорғауды қамтамасыз етуге, олардың өтініштерін қарау кезінде төрешілдік пен сөзбұйдаға салу көріністеріне жол бермеуге, өтініштер бойынша белгіленген мерзімде қажетті шаралар қабылдауға;

7) қоғамның ішкі істер органдарына деген сенімін сақтауға және күшейтуге;

8) өзінің іс-әрекеттерімен қоғам тарапынан негізді сынға себепкер болмауға, сынағаны үшін қудалауға жол бермеуге, оң сын-ескертпелерді, кемшіліктерді жою мен өзінің қызметін жақсарту үшін пайдалануға;

9) адал, әділ, қарапайым да сыпайы болуға, жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормаларды сақтауға;

10) Қазақстан халқының бірлігі мен елдегі ұлтаралық келісімді нығайтуға ықпал етуге, мемлекеттік тілге және басқа да тілдерге, Қазақстан халқының салттары мен дәстүрлеріне құрметпен қарауға;

11) қызметтік тәртіпті бұлжытпай сақтауға, берілген өкілеттіктерді тиімді иеленуге; өзінің қызметтік міндеттерін адал, әділ және сапалы атқаруға; жұмыс уақытын тиімді пайдалануға;

12) жоғары кәсіби жұмыс үшін қажетті күш-жігерін салуға, қойылған міндеттерді шешудің оңтайлы әрі үнемді әдістерін қолдануға;

13) ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметтік міндеттерін тиісінше орындауына бөгет болатын іс-әрекеттерге қарсы тұруға;

14) кадрларды туысқандық, жерлестік және жеке өзіне берілгендік белгілері бойынша іріктеу мен орналастыру жағдайларына жол бермеуге;

15) қарамағындағы қызметкерлердің міндеттері мен қызметтік өкілеттіктерінің көлемін дәл айқындауға, анық орындалмайтын өкімдер бермеуге, қарамағындағы қызметкерлерден олардың қызметтік міндеттерінің шеңберінен тыс тапсырмаларды орындауды талап етпеуге;

16) қарамағындағы қызметкерлерге қатысты негізсіз айыптауларға, дөрекілік, адами қадір-қасиетін қорлауға, жөнсіздік фактілеріне жол бермеуге;

17) қарамағындағы қызметкерлерді құқыққа қайшы теріс қылықтар немесе жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормалармен үйлеспейтін іс-әрекеттер жасауға мәжбүр етпеуге;

18) кәсіби дайындықтың, оның ішінде орындалуы қарамағындағы қызметкерлердің функциялық міндеттеріне жатқызылған мәселелер бойынша дайындықтың қажетті деңгейіне ие болуға;

19) басқа қызметкерлердің тарапынан қызмет этикасы нормаларын бұзу фактілеріне жол бермеуге және жолын кесуге;

20) нысанды киім кию ережесін бұлжытпай сақтауға, жинақы және ұқыпты болуға тиіс.

12. Ішкі істер органдарының қызметкерлері қызметте, тұрмыста айналасындағылармен жоғары әдептілік пен этикалық қарым-қатынастың үлгісін көрсетуге, іскерлік этикетті сақтауға, ресми мінез-құлық ережелерін құрметтеуге тиіс.

13. Ішкі істер органдарының қызметкерлері қоғамдық және діни бірлестіктердің, басқа да коммерциялық емес ұйымдардың мүддесінде, оның ішінде өзінің оларға деген қарым-қатынасын насихаттау үшін қызметтік жағдайы мен оған байланысты мүмкіндіктерін пайдаланбауға тиіс.

14. Органдар мен бөліністердің басшылары қоғамдық және діни бірлестіктердің, басқа да коммерциялық емес ұйымдардың қызметтеріне қатысуға қарамағындағы қызметкерлерді тарта алмайды.

3. Сыбайлас жемқорлық мінез-құлық

Ішкі істер органдарының қызметкерлері:

1) сыбайлас жемқорлық көріністеріне қарсы тұруға, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға немесе сыбайлас жемқорлықпен ұштасқан немесе сыбайлас жемқорлық үшін жағдайлар жасайтын әрекеттерге жол бермеуге, мемлекеттік қызметшілер тарапынан сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактілерінің жолын кесуге тиіс;

2) сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық туралы шынайы ақпарат алған кезде уәкілетті мемлекеттік органды, жоғары тұрған басшыны, мемлекеттік органның басшысын ақпараттандыруға тиіс. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық туралы ақпарат алғаннан кейін ішкі істер органының басшысы ол бойынша, оның ішінде қызметкердің әрекеттерінде заңнаманы бұзушылық болмаса, оны келешектегі қызметтік жұмысына, құқығы мен заңды мүдделеріне теріс ықпал ететін заңсыз қудалаудан қорғау бойынша тиісті шаралар қабылдайды.

3) өзінің әрекеттерімен және шешімдерімен жеке және заңды тұлғалардың өз құқықтары мен заңды мүдделерін іске асыруын қиындататын әкімшілік және өзге де кедергілерге жол бермеуге тиіс. Осындай фактілер анықталған жағдайда, қызметкерлер оларды жою бойынша шаралар қабылдау керек.

4) мемлекетке келтірілетін экономикалық залалды болдырмау бойынша барлық мүмкіндіктерді пайдалануға, жеке мүддесі мен үшінші адамның мүддесінде тексерістерге бастама көтеруге жол бермеуге тиіс;

5) жеке мүліктік және мүліктік емес пайда алу үшін өзінің лауазымдық өкілеттіктерін және онымен байланысты мүмкіндіктерді пайдаланбауға тиіс;

б) мүдделердің қақтығысына жол бермеу бойынша шаралар қабылдауға тиіс;

7) мүдделердің қақтығысы, яғни қызметкердің жеке қызығушылығы мен оның өз лауазымдық өкілеттіктерін немесе жеке және заңды тұлғалардың, мемлекеттің заңды мүдделерін тиісінше орындауы арасында қарама-қайшылық туындайтын, осы заңды мүдделерге зиян келтіруі мүмкін жағдайда қызметкер оны болдырмау және реттеу бойынша Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызмет туралы заңнамасында көзделген шараларды қабылдауға міндетті.

Көпшілік алдында сөз сөйлеу

Мемлекеттік орган қызметінің мәселелері бойынша көпшілік алдында сөз сөйлеуді оның басшысы немесе мемлекеттік органның осыған уәкілетті лауазымды адамдары жүзеге асырады. Ішкі істер органдарының қызметкерлері мемлекеттік қызметтің беделіне нұқсан келтірмей, пікірсайысты әдепті түрде жүргізуі тиіс.

Ішкі істер органдарының қызметкерлері мемлекеттік саясат пен қызметтік жұмыс мәселелері жөніндегі өз пікірін, егер ол:

1) мемлекет саясатының негізгі бағыттарына сәйкес келмесе;

2) жариялауға рұқсат етілмеген қызметтік ақпаратты ашатын болса;

3) мемлекеттің лауазымды адамдарының, мемлекеттік басқару органдарының, басқа да мемлекеттік қызметшілердің атына этикаға жатпайтын сөздерді қамтыса, көпшілік алдында білдірмеуге тиіс.

Ішкі істер органдарының мемлекеттік саясатты жүргізумен, мемлекеттік орган қызметкерлерінің қызметімен байланысты емес мәселелер бойынша мемлекеттік органның атынан жарияланымдар жасауына жол берілмейді. Педагогикалық, ғылыми және өзге де шығармашылық қызмет жөніндегі материалдарды жариялауды ішкі істер органдарының қызметкерлері жеке тұлға ретінде тек өз атынан жүзеге асырады.

Ішкі істер органдарының қызметкеріне сыбайлас жемқорлық жасаған, оның ішінде кәсіпкерлік қызметпен айналысқан, біреулердің мүдделерін қолдаған, сондай-ақ мемлекеттік қызметшінің табысымен салыстыруға келмейтін заңсыз табыс пен мүлік алған деп негізсіз көпшілік алдында айып тағылған жағдайда, ол осындай айыптау анықталған күннен бастап бір ай мерзім ішінде оны теріске шығару, оның ішінде сот арқылы теріске шығару бойынша шаралар қабылдауға тиіс.

Мемлекеттік қызметшілердің қызметтен тыс уақыттағы мінез-құлқы

Ішкі істер органдарының қызметкерлері қызметтен тыс уақытта:

- жалпы қабылданған этикалық нормаларды ұстануға, қоғамға жат мінез-құлыққа жол бермеуге;

- қарапайымдылық танытуға, көліктік, сервистік және өзге де қызмет көрсетулер алған кезде мемлекеттік қызметшілердің лауазымдық жағдайын атап көрсетпеуге және пайдаланбауға, қоғамның тарапынан өзінің әрекеттерін негізсіз сынауға жол бермеуге тиіс.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,47,50,53,59, 60,79,91.

Семинар - 1 сағат

Жоспары:

1. Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қалыптасуының құқықтық негіздері.

2. Полиция қызметіндегі этикалық нормалар.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ шеңберінде Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағдарламасының нормаларын және сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнамасының нормаларын қарастыру керек. Екінші сұрақ бойынша курсанттардың полиция қызметіндегі этикалық нормаларды меңгерулерін қамтамасыз ету қажет. Сұрақты қарастыру кезінде мемлекеттік қызметкердің этикалық кодексін қолданған жөн.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қалыптасуының құқықтық негіздері.

2. Полиция қызметіндегі этикалық нормалар.

3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін ПО қызметкерлерінің жауапкершілігі.

4. Сыбайлас жемқорлық мінез-құлық.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,47,50,53,59, 60,79,91.

Тәжірибелік сабақ - 1 сағат

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Тапсырма: кестені құрау

Ішкі істер органдарындағы сыбайлас жемқорлықтың көрінуі (байқалу) мүмкіндіктері	Мәнісі және мысалдар
1. Жүйелі сыбайлас жемқорлық қатынастары	Мысалы, өзіндік қауіпсіздік бөлімшелері қызметінің тиімсіздігі; ПО кадрларды іріктеу және орналастырудағы кемшіліктер, қызметкерлермен психологиялық және тәрбие жұмысын жүргізудегі кемшіліктер, бос орындарға байқаудың жоқтығы; ІМ ұзақ жылдар бойы қызмет еткен міндеттерді қою жүйесі, олардың орындалуы туралы есебі және жекелеген бөлімшелер мен қызметкерлердің қызметтерін бағалау; ішкі істер органдарын жеткіліксіз қаржыландыру, жеткіліксіз материалдық-техникалық қамтамасыз ету
2. Дәлме-дәл сыбайлас жемқорлық қатынастар	
3. Ақшаны күштеп алу	
4. Жәбірленушіден заңсыз	

сыйлық алу	
5. Бағынышты қызметкерлерден заңсыз сыйлық алу	
6. Өзінің қызметтік өкілеттігін жеке басы мүддесі үшін немесе үшінші бір тұлғалардың мүддесі үшін заңсыз пайдалану	
7. Бизнес бойынша бәсекелестер туралы ақпарат жинау.	

Әдебиеттер: 1-8,22-24,47,50,53,59, 60,79,91.

КОӨЖ – 1 сағат

1. Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің құқықтық негіздері бойынша этика ережелерін конспектілеу.

2. «Қоғамдық этика» тақырыбында эссе жазу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Берілген тапсырманың орындалу мәнісі курсант өзінің болашақ қызметіндегі жемқорлықтың болу мүмкіндігі нысанын дәптерінде дербес көрсетеді және нақты мысалдар келтіреді. Әрине бұл білім алушыны даярлауда психологиялық маңызға ие болады.

Тапсырманы орындау шеңберінде әрбір фактордың мәнін жазбаша ашу қажет және нақты мысалдар келтіру керек. Содан соң оқу тобында оқытушымен бірлесіп әрбір факторды және әрбір мысалды талқылау қажет.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,47,50,53,59, 60,79,91.

КОЖ – 5 сағат

Өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалар

1. Тақырып бойынша әдебиет зерделеу.
2. «Полиция қызметіндегі этикалық нормалар» тақырыбына реферат әзірлеу.
3. Тақырып бойынша глоссарий құрау.
4. Талқылау үшін семинар сабағына шығарылатын сұрақтарды әзірлеу.

Әдебиеттер: 1-8,22-24,47,50,53,59, 60,79,91.

5 - тақырып. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруды қалыптастырудағы азамттық қоғамның рөлі

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам: ұғымы және белгілері.

2. Қоғамдық институттар және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл механизмдері.

Дәріс тезісі:

Құқықтық мемлекет — конституциялық басқару тәртібі, дамыған құқықтық жүйе мен тиімді сот билігі бар мемлекет нысаны.

Құқықтық мемлекет – өзінің негізгі институттары ретінде билік бөлінісін, сот тәуелсіздігін, басқару заңдылығын, мемлекеттік билік тарапынан азаматтардың құқы бұзылуына жол бермеуді және оған қоғамдық мекеме тарапынан тигізілген залалдың құнын өтеп алуды қарастыратын мемлекет. Құқықтық мемлекет идеясының сан ғасырлық тарихы бар. Ол сонау ежелгі дәуірден бастау алады. Құқықтық мемлекеттің философиялық негізін И. Кант жасады.

Қазіргі ғаламдық әлемде құқықтық мемлекет тұжырымдамасы мемлекет, қоғам және азаматтың арақатынасын қалыптастырудың әмбебап идеалы болып отыр. Құқықтық мемлекет идеясының мәні - оның бірізді демократиялылығы, билік көзі ретіндегі халық егемендігін бекіту, мемлекеттің қоғамға бағынуы. Құқықтық мемлекет идеясындағы бастысы - мемлекеттің және оның органдарының зорлық-зомбылығынан, басынуынан азаматтарды қорғау кепілі болатын мемлекеттің құқықпен байланыстылығы. Құқықтық мемлекет ең алдымен, барлық мемлекеттік органдар, лауазымды тұлғалар, қоғамдық бірлестіктер және азаматтар бағынуы тиіс өзіндегі құқықтық ережелермен өзін-өзі шектейтіндігімен ерекшеленеді, ал ондағы басты принцип - құқық үстемдігі.

Құқық үстемдігі деген ең алдымен заң үстемдігін білдіреді. Басты, маңызды, негізгі қоғамдық қатынастар заңмен реттеледі. Қоғам өмірінде заң үстемдігі арқылы, барлық саяси институттарда жоғарғы құқық бастаулары, құқық рухы енгізіледі. Осылайша, азаматтардың құқықтарының шынайылығы әрі мызғымастығы, олардың сенімді құқықтық мәртебесі, заңдық қорғалуы қамтамасыз етіледі. Құқықтық мемлекет - ең алдымен, құқықтық мемлекет идеялары іске асқан конституциялық мемлекет. Конституциялық құрылымның негізгі қағидаттары, қоғам дамуының маңызды бағыттары, оның басты идеялары конституциялық деңгейде бекітіледі. Конституция құқықтық жүйенің орталығы болып табылады. Соның негізінде құқықтық мемлекеттегі заңдылық тетіктері қалыптасады. Құқықтық мемлекет атауы алғаш рет XIX ғасырдың бірінші ширегінде пайда болып, кейін Еуропаның бірқатар елдеріне таралды. Бірақ құқықтық мемлекет туралы негізгі көзқарастар антикалық заманда қалыптасып, мемлекет пен құқықтың арақатынасы жайлы тұжырымдамалар жасалған еді. Жаңа заманда құқықтық мемлекет туралы көзқарастардың қалыптасуы табиғи құқық доктринасының бекітілуі, зайырлы заң дүниетанымының пайда болуы мен нығаюы, абсолюттік және полициялық тәртіпті сынға алу, адамдардың бостандықтары мен теңдігін, мызғымас құқықтарын тану, биліктің заң шығарушылық, атқарушылық және сот тармақтарына бөліну тұжырымдамасының қалыптасуы, конституционализм теориясы мен тәжірибесінің дамуы арнасында жүрді. Бұл ережелердің жасалуына Г. Гроций, Б. Спиноза, Дж. Локк, Ш. Монтескье, Д. Адамс, Д. Медисон, т.б. қомақты үлес қосты. Құқықтық мемлекетте биліктің, азаматтың, қоғам мен

құқықтың теңдігі және олардың заң алдындағы құқықтық теңдігі негізгі орын алады. Құқықтық мемлекетте қоғам өмірі заңмен реттеледі, заң үстемдік еткен жағдайда, сот ісі тәуелсіз болып, тек заңға бағынады. Құқықтық мемлекет әрбір жеке адамның заңды мүдделерінің, ар-намысы мен қадір-қасиетінің қорғалуына кепілдік беруі, барлық азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын, олардың бірлестіктері мен қауымдастығын қамтамасыз етуге тиіс. Оның негізгі белгілері: құқықтық заңның үстемдігі, билік бөлінісі қағидаларын конституциялық-құқықтық реттеу негізінде егеменді мемлекеттік биліктің ұйымдасуы мен қызмет етуі, индивид, қоғам мен мемлекеттің өзара қарым-қатынасының құқықтық нысаны. Құқықтық мемлекетте қоғам, топ мүшелері мен азаматтар қауымдастықтарының мемлекет алдында, жалпы мемлекеттің, оның органдары мен басқармаларының, лауазымды адамдардың қоғам, азаматтар алдындағы жауапкершіліктерінің қатаң тәртібі орнауы қажет. Құқықтық мемлекетте биліктің бір адамның, органның немесе әлеуметтік топтың қолында шоғырлануына жол берілмейді. Өзінің жетілген үлгісінде құқықтық мемлекет тұжырымдамасы биліктің барлық институттарының өкілді болуын, лауазымды адамдардың сайлануын білдіреді. Құқықтық мемлекет жағдайында сот әділдікті жақтаушы, кең мағынада құқықты қорғаушы, негізгі міндеті – адам құқықтарын қорғау болуы тиіс. Қоғам мен мемлекеттің өзара байланысы, өзара тәуелділігі мемлекет заңдарында көрсетілген құқықтар мен міндеттер арқылы жүзеге асады. Қазіргі кезде құқықтық мемлекет тұжырымдамасы адам құқықтарымен тығыз байланыста қарастырылады және адамның жеке, азаматтық, саяси және экономикалық құқықтары мен бостандықтарының қорғалуын білдіреді.

Азаматтық қоғам – саяси өкіметке тәуелсіз жұмыс істейтін және оған ықпал жасауға қабілетті әлеуметтік қатынастар мен институттар жиынтығы; дербес жеке адамдар мен әлеуметтік субъектілер қоғамдастығы. Азаматтық қоғам - ол жеке тұлғаның негізгі құқықтыры мен еркіндіктері заң жүзінде қамтамасыз етілетін және саяси қорғалатын, мемлекеттен тыс қатынастар саласы үйлесімді дамыған қоғам. Оны ішкі мемлекеттік қатынастардың дамуына ықпал жасайтын адамдар топтарының ұйымдасқан әрекеті ретінде де анықтауға болады. Қоғам мүдделеріне бағытталған азаматтық бастама азаматтық қоғамның маңызды белгісі болып табылады. Дамыған демократиялық мемлекеттер, сонымен қатар өркендеген азаматтық қоғамдар да болып табылады. Сонымен бірге азаматтық қоғамның дамуына бағытталған түрлі әлеуметтік топтардың немесе жеке азаматтардың бастамалары (азаматтық бастамалар аталынатын) мемлекет арқылы қабылданады және оны жетілдіре түсеі. Дамушы және «өтпелі экономика» мемлекеттеріне жататын елдерде жағдай біршама басқаша. Соңғылары азаматтық бастамалар мемлекет құрылысының тікелей міндеттері шектерінен шығып кетуіне байланысты азаматтық бастамаларға күдікпен қарайды.

Бүкіл адамзат үшін жарқын болашаққа үміт беретін бірден-бір жол, ол өзара іс-қимыл мен ынтымақтастық жолы, мұнда барлық қоғамдық күш-жігерлер - мемлекеттер, жеке сектор, білім беретін және зерттеу мекемелері,

барлық нысандағы азаматтық қоғам - нақты, қол жететін мақсаттарға ұмтылу үшін өз күштерін біріктіреді.

Бүгінде сыбайлас жемқорлық мәселесі барлық әлемді алаңдатып отырған аса өзекті мәселелердің бірі. Сыбайлас жемқорлықпен күресу, қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мәселелері қазіргі таңда саяси даму тұрғысынан бір-біріне ұқсамайтын әлемдегі барлық елдерге ортақ. Қызмет өкілеттігін теріс пайдалану, билікті немесе қызметтік өкілеттікті асыра пайдалану, пара алу, пара беру, парақорлыққа делдал болу, сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иеленіп алу немесе сарапшының жалған қорытындысы, сот актісінің орындалмауы т.с.с., осындай қылмыстардың барлығы жемқорлық сыбайластық байланыстарды пайдалану арқылы жасалады. Алайда, Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саласында заңнамалық тұрғыда нормативтік-құқықтық база қалыптасқан. Көптеген зерттеушілер осы саладағы заңнама нормаларының сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағытталған шараларына жоғары баға бергенімен, оларды шынайы өмірде жүзеге асыру кезінде кейбір нормалардың қажетті деңгейде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруға қауқарсыз екендігі байқалады. Сол себепті, осы мәселеге мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев тарапынан жыл сайын Қазақстан халқына жолдаған Жолдауларында көп көңіл бөлінеді.

Бүгінде Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жалпы мемлекеттік мәртебе берілген, сыбайлас жемқорлықты жою және оның көріністерін болдырмау жөнінде қоғамдық және саяси күштермен бірлесіп, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ауқымды науқан жүргізілуде.

Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мемлекет саясатының басым бағыттарының бірі болып айқындалған.

Қазір елімізде сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама қолданылуда, оның негізі «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» және «Мемлекеттік қызмет туралы» заңдары болып табылады. Осы бағытта бірқатар бағдарламалық құжаттар жүзеге асырылуда, мемлекеттік қызмет істері мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласында міндеттерді іске асыратын арнайы уәкілетті орган құрылған, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес аясында халықаралық ынтымақтастық белсенді жүзеге асырылуда.

Құқықтық мемлекеттілік азаматтық қоғаммен табиғи байланысқан, ол онсыз қалыптасып, қызымет етіп өркендей алмайды. Азаматтық қоғам - құқықтық мемлекеттің маңызды компонентері пайда болып, бекіп, өзінің тіршілікке қабілеттілігі мен өміршендігін көрсететін, жетілдірілетін және олар үшін өзіндік бір «тіршілік ету ортасы» болып табылатын, оларға қажетті жағдайлар мен алғышарттар жасайтын айқын әлеуметтік – экономикалық қондырма. Құқықтық мемлекет құрудағы табыстар, бұл процестің өрісі мен қарқыны оның оң және теріс нәтижелерінің ара қатнасы азаматтққа дейінгі қоғамның азаматтық қоғамға айналу дәрежесіне тура пропорционал тәуелді болып табылады. Құқықтық мемлекеттің құрылуы мен дамуы өз кезегінде азаматтық қоғамның нығаюы мен жетілуін жеңілдетеді, және құқықтық емес мемлекеттің құқықтық мемлекетке ауысу процесі біріншісінен екіншісіне айналуы

неғұрлым кең өріс алса, азаматтық қоғамға тірек болатын және оған қызымет көрсететін тіректер мен құрылғылар солғұрлым сенімдірек, мықтырақ болады.

Басқаша айтқанда, қоғамдық өмірдің аталған екі құбылысының (құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам) арасында өзара келісушілік пен өзара іс-қимыл нысанасында екі жақты тәуелділік бар: іс жүзінде олардың біреуі екіншісінен тіршілік ете алмайды; бұдан былай олар бір біріне серік болады, олардың қызымет етуінің нәтижесі бір бірімен тығыз байланысты және олардың әрқайсысына тікелей әсер етеді.

Азаматтық қоғам әдетте, жеке меншіктің және нарықтық қатнастардың, орта таптығы меншік иелерінің ролінің арта түсуімен, бәсекелестік, шұғылдық, парасатты есептей білу негізіндегі шаруашылық және коммерциялық табыстарға қол жеткізілуімен сипатталады. Әлеуметтік толысудың белгілі бір деңгейіне жеткен соң азаматтық қоғам мемлекеттің диктатын өзіне дарытпайтын жағдайда болады, онымен тең және белгілі бір тепе – теңдік орнатып, үйлесімді қатнастар мен өзара әрекеттестікті қалпына келтіреді. Азаматтық қоғамның одан әрі жетілдірілуіне қарай онда мемлекетпен, социумдарымен, жеке тұлғалармен байланыстары жаңа деңгейге көтеріледі, олардың біреуінің екіншісінен шектен тыс басымдығы болмайды. Қоғамда пайда болған жанжалдар, қарама – қайшылықтар және шиеленістер жария құралдармен, зорлықсыз, басып – жаншусыз, революциясыз шешіледі.

Құқықтық мемлекет пен азаматтық қоғам бір – біріне жақын болғанымен әр түрлі мәселелерді тікелей шешеді. Егер мемлекет өзінің конституциялық және заң актілерінде жеке адамның құқықтық мәртебесін баянды ететін болса, онда азаматтық қоғам оны жоғары әлеуметтік мәртебемен қамтамасыз етеді. Мәртебенің бұл екі түрі жеке адамның өмірі тіршілігінің әр түрлі жақтарына акцент береді, бірін бірі толықтыра отырып, оған өзінің мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Әлеуметтік мәртебе материалдық, ұйымдастырушылық – техникалық мүмкіндіктерді, сондай – ақ әрбір.

Әдебиеттер: 1,4-5,7-8,39-46,59,66,82-86.

Семинар - 1 сағат

Жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы азаматтық қоғамның рөлі.
2. Қоғамдық институттар және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл механизмдері.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ шеңберінде азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекеттің ұғымын және белгілерін қарастыру қажет, азаматтық қоғамның элементтерін және жалпы алғандағы олардың мемлекетке әрекет ету мүмкіндігін қарастыру қажет. Президенттік және парламенттік басқару нысаны бар шетел мемлекеттерінен мысалдар келтіру. Екінші сұрақ бойынша полиция

қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлық көрінісіне қарсы іс-қимылдың механизмдерін азаматтық қоғам институттары жағынан бағалануын қарастыру қажет. ПО-на азаматтық қоғамның бақылауын күшейту бойынша мемлекеттік стратегияны талқылау.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы азаматтық қоғамның рөлі.
 2. Қоғамдық институттар және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл механизмдері.
 3. Құқықтық мемлекет.
 4. Азаматтық қоғам.
 5. Қазақстан Республикасы ПО-ның азаматтық қоғам институттарымен өзара әрекеттесуі.
- Әдебиеттер:** 1,4-5,7-8,39-46,59,66,82-86.

КОӨЖ - 2 сағат

Тапсырма: кесте құрастыру

1)

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілер	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілердің құзыреттері	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілердің өкілеттіктері

2) Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы азаматтық қоғам түрлерін жіктеу және мазмұнын жазу.

3) Шетел мемлекеттеріндегі азаматтық қоғам және құқыққорғау қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеті.

Әдістемелік ұсыным:

Аталған тапсырманы орындау барысында бірінші бағанаға сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілердің түрлерін, сондай-ақ, Қазақстан Республикасындағы әрекет етуші органдардың атауларын және аталған түрге қатыстылығын жазып көрсету керек. Екінші бағана бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілердің құзыреттері мен аталған түрге қатыстылығын жазып көрсету керек. Үшінші бағана бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етуші субъектілердің өкілеттіктері мен аталған түрге қатыстылығын жазып көрсету керек.

Әдебиеттер: 1,4-5,7-8,39-46,59,66,82-86.

КОЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалар

1. Тақырып бойынша әдебиет зерделеу.
2. «Полиция қызметіндегі этикалық нормалар» тақырыбына реферат әзірлеу.

3. Тақырып бойынша глоссарий құрау.
 4. Талқылау үшін семинар сабағына шығарылатын сұрақтарды әзірлеу.
- Әдебиеттер:** 1,4-5,7-8,39-46,59,66,82-86.

**6-тақырып. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру бойынша
мемлекеттік органдар қызметінің құқықтық және
ұйымдастырушылық негіздері**

Семинар - 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарының жүйесі.
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша полицияның мемлекеттік органдармен өзара іс-әрекеттестігінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздері.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ шеңберінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік органдардың құрылымын қарастыру керек, қызмет жасауына және олардың есеп беру жүйесіне мысалдар келтіру. Екінші сұрақ бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша полицияның мемлекеттік органдармен өзара іс-әрекеттестігінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін қарастыру.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарының жүйесі.
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша полицияның мемлекеттік органдарымен өзара іс-әрекеттестігінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздері.
3. «Қазақстан–2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты.
4. «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауларында

Әдебиеттер: 1,4,7,8,39-46,59,66,82-86.

Тәжірибе - 1 сағат

Сабақ мақсаты - «Қазақстан–2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» және «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауларында Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың егемендік, еркіндік пен демократияға негізделген мемлекет пен қоғам құрылысының маңызды тарихи кезеңдеріне тоқталу, Қазақстанның 2050 жылға дейінгі одан әрі дамуының стратегиялық бағыттарын айқындап беру.

Партия көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың «Нұр Отанның» XV Съезіндегі «саяси көшбасшылықтың түбегейлі мәселесі – біздің сыбайлас жемқорлықпен ымыраға келмейтін стратегиямыз» деген тұжырымын қоғамның қазіргі үмітіне толық сай етіп мысалдар қарастыру.

Әдебиеттер: 1,4,7,8,39-46,59,66,82-86.

КОӨЖ – 1

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарының жүйесі туралы конспект жазу.

2. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі туралы ЕРЕЖЕНІ талдау және конспектілеу.

Әдебиеттер: 1,4,7,8,39-46,59,66,82-86.

КӨЖ – 3 сағат

Өзіндік жұмысқа арналған тапсырмалар

1. Тақырып бойынша әдебиет зерделеу.

2. «Полиция қызметіндегі этикалық нормалар» тақырыбына реферат әзірлеу.

3. Тақырып бойынша глоссарий құрау.

4. Талқылау үшін семинар сабағына шығарылатын сұрақтарды әзірлеу.

Әдебиеттер: 1,4,7,8,39-46,59,66,82-86.

(II блок 7-12 тақырыптар)

7 – тақырып. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының криминологиялық сипаттамасы

Дәріс – 1 сағат.

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлық түсінігі және оның белгілері

2. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің күйі, деңгейі және динамикасы

3. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің құрлымы мен сипаты.

Дәріс тезисі:

Сыбайлас жемқорлық (лат. сөзінен *conruptio* – параға сатып алу, *corrumpere* — «құртылу») – мүлікті және мүліктік емес игіліктерді және кез-келген пішінде артықшылықтарды заңға қайшы алу үшін заң өкілдерімен өзінің қызметтік мәртебесін қасақана қолданумен айқындалатын саясат және мемлекеттік басқару саласында қоғамдық қауіпті құбылыс. Ұғым жинақталған және тәртіптіктен қылмыстық-құқықтыққа дейін ең алуан түрлі құқық бұзушылықтарды анықтайды. Сыбайлас жемқорлық — орнатылған ережелерге

(заңдылыққа) қайшы келетін жеке басты пайда көру мақсатымен лауазымдық тұлғамен өзінің билік құзіретін және оған сенілген құқықтарды қолдануды белгілейтін термин. Термин төрешілдік аппаратқа және саяси элитаға қатысты жиі қолданылады. Макроэкономикалық және саяси экономикалық зерттеулерге сәйкес сыбайлас жемқорлық кез-келген түрлендірулерге қауіп төндіре алатын экономикалық өсу мен дамуға ең ірі бөгет болып табылады. Шенеунік қандай да бір шешімдерді қабылдау (немесе қабылдамау) есебінен оған тиесілі емес қорларды басқаруға мүмкіндігі бар болғандықтан мемлекеттік сыбайлас жемқорлық бар болады. Бұндай қорларға мыналар жатады: бюджеттік қаражаттар, мемлекеттік немесе жеке меншік, мемлекеттік тапсырыстар немесе жеңілдіктер және т.б. Бірақ шенеуніктен тарату функцияларын тартып алса, онда барлық төрешілдік аппарат өзінің қызмет ету мағынасын жоғалтады. Мемлекеттік қызметкерлер сыбайлас жемқорлық субъектілер ретінде рөл атқарады, себебі олар ғана сыбайлас жемқорлық қатынастардың пайда болуына әкелетін іс-әрекеттерді жүзеге асыру үшін және шешімдерді қабылдау үшін билік жүргізу өкілдіктерді иеленеді.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар әдетте тұрақты қылмыстық бірлестіктер қатысушыларымен жасалынады, олардың қызметтері қылмыстық бизнестен максималды табыс алуға бағытталған. Сыбайлас жемқорлық аса жағымсыз әлеуметтік құбылыс болып табылады, ол қылмыстық әрекеттің масштабтылығы, халық шаруашылығының әртүрлі салаларында тұрақтылық және жүйелі секілді сипатты белгілерді иеленеді. Бүгін ол мемлекеттік билік жүргізу, мемлекеттік меншіктілік, бөлу каналдарына жақын болып тұрған субъектілердің корпоративті және топтық мүдделеріне негізделген.

Сыбайлас жемқорлық – бұл:

а) мемлекеттік немесе басқа қызметтегі тұлға заңды және жеке тұлғаларға, топтарға (соның ішінде ұйымдасқан қылмыстық құрамалар) лауазым беделі мен онымен байланысты мүмкіндіктерге негізделген, өзінің қызметтік уәкілдігін немесе қызметтерін заңсыз «сату» кезіндегі екі жақты мәміле, ал «сатып алушы» өзіндік мақсатында: баю, артықшылықтарды заңды рәсімдеу, заңмен қарастырылған жауап тартудан қашу, әлеуметтік бақылау және т.б. үшін мемлекеттік немесе басқа құрлымды қолдану мүмкіндігін алады;

б) қызметкерлермен пара, қосымша сыйақыны бопсалуды;

в) қызметкерлерге жиі қатты психологиялық ықпал етумен бірге бастамашы, белсенді параға сатып алу.

Соңғысы ұйымдасқан қылмыстылық үшін тән.

Мысалы, АҚШ-та әрбір ұйымдасқан қылмыстылық құрамада пара берушінің кем дегенде бір лауазымы тіркелген. Пара берушілер шенеуніктерді параға сатып алған және қорқытқан. Сонымен қатар АҚШ-тың бұрынғы президенті Р.Никсон 1969 ж. 23 сәуірде АҚШ конгресі жолдауында қылмыстық синдикат «біздің үкіметтік мекемелерді сыбайластырады және біздің демократикалық үдерісті бұзады» деп атап айтқан. Сондай-ақ «құрғақ заң» заманынан бастап, 20-30 жылдардағы белгілі гангстерлердің жеңіл қолынан Чарли Лючиано және Аль Капоне рәкетирлер, барлық қылмыстық табыстардың үштен бір бөлігі билік жүргізетін органдар мен әділеттілікті сатып алуға кету

керек деген тәртіп орнатты. А.И. Долгова «Сыбайлас жемқорлықпен күресті, ұйымдасқан қылмыскерлікке қарсы күреспен бірігіп жүргізу тиіс» деп айта кеткені әділ.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие.

Әртүрлі мемлекеттердің криминалистері осы мәселеге көз жазбай назар бөледі. Себебі, скандинавия зерттеушілері пікірі бойынша, сыбайлас жемқорлық – бұл «билік жүргізудің бұрмаланған түсінігі», «әртүрлі мемлекеттерде заң мазмұнына байланыссыз ұятты әрекеттер». Алайда фин криминалистері атап өткендей, әрбір уға өзінің у қайтарғышы табылады. Мемлекеттік қызметкерлер, жаңа пішіндерге жауап ретінде осы нормаларды мүмкіндігінше либералдық түсінуге «әмір ететін» нұсқаулықтарды шығарады. Басқа сөзбен айтқанда бір билік жүргізетін құрлымдар екінші билік жүргізетін құрлымдар мүдделеріне қарсы әрекет етеді.

Осы мәселені талдай отырып, Сьюзан Роуз–Аккерман «Біріншіден мен мемлекет пен қоғам негіздерін тап сол мағынада қарастырамын, және өзіме шенеунік аппарат ортасында сыбайлас жемқорлық үшін түрткі қалайша пайда болады деген сұрақ қоямын. Мен сыбайлас жемқорлық экономикалық тиімсіздікті және әділетсіздікті қалайша тудыратының және ол материалдық ынталандыру мен сыйақының заңды сызбаларының жаман баламасы болып табылатынын көрсетемін. Реформалар пара алуға ынталарын төмендете алады және сыбайлас жемқорлық тәртібі үшін тәуекелдерді жоғарлата алады. Реформалар мақсаты сыбайлас жемқорлықты толығымен жою болмауы тиіс, бірақ мемлекеттік машинаның тиімділігін, адалдығын және легитимділігін масштабты жетілдіру. Сыбайлас жемқорлықты толығымен жою мүмкін емес, бірақ оны ауыздықтауға және онымен келтірілетін зиянды азайту үшін амалдарды қолдануға болады» деп айта кетті.

Мысалы, ҚХР экономикалық қылмыстың төрт ең әдетті түрлерін бөліп шығаруға болады. Бұл біріншіден сыбайлас жемқорлық танытулары (пара алу, өзінің қызметтік жағдайын қолдану жолымен мемлекеттік қаражаттарды заңсыз меншіктену) болып табылатын шаруашылық-лауазымдық қылмыстар. Бұл түрдің қылмыстары заңсыз мәмілелердің әртүрлі түрлерінен үстеме табыс алумен де жиі сипатталады (мысалы, жылжымайтын мүлік пен жер участкілерін алып-сатарлыққа қатысу). Екіншіден, экономикалық қылмыстар алаяқтық қиянат етушіліктің әртүрлі түрлері үшін нарықтық қызметінің айналысын жасыру және қолдануда біліне алады (жосықсыз бәсеке мен кәсіпкерліктің танытулары). Үшіншіден, бұл салық салу, кедендік ережелерді бұзу салаларындағы қылмыстар. Төртіншіден, есірткі бизнесі мен әйелдерді сексуалды пайдалану (оларды жезөкшелікке тарту, притондарды ұстау) айналысушылықты құрайтын қылмыстар.

Бөлек авторлар, жалпы алғанда сыбайлас жемқорлық – нарықтық қарым-қатынастарға өтуді жүзеге асыратын басым мемлекеттер үшін әдетті құбылыс болып табылатынын атап өтті. Бірақ ол сөзсіз, тек қана дамып келе жатқан мемлекеттердің немесе үшінші әлем елдерінің мәселелері болып табылмайды.

Сыбайлас жемқорлық бейәлеуметтік құбылыс ретінде, әлеуметтік қарым-қатынастар субъектісінің бірі, қоғамның басқа мүшелеріне қарағанда еркіндік пен құқықты артық алған (немесе күшпен алған) мезеттен бастап пайда болды. Адамдар басқа адамдар үстінен үстемдіктің құрылымдалған және иерархиялық қатынас ретінде мемлекетті конституциялау, реттеуші-басқарушы төрешілдік аппараттың паралельді күрделенуі және ең бастысы, социумның мемлекеттік құрылымдарға деген үлкен тәуелділікке, бесінші билік ретінде ұйымдасқан қылмыстың пайда болуына әкелген, мемлекеттің енуі үшін әлеуметтік кеңістіктің кеңеюі – осының бәрі сыбайлас жемқорлықты саяси-билік қарым-қатынастардың серігіне айналдырды. Сонымен қатар сыбайлас жемқорлықты мемлекеттік билік жүргізудің ажырамас ерекше белгісі болып санауға болады, ол оны теріс пайдаланбай өмір сүре алмайды.

Сыбайлас жемқорлық салдары инвестицияларды жасау үшін ынталандыруды төмендету жолымен экономикалық өсімді төмендетумен айқындалады (аймақтық, сонымен қатар шетел кәсіпкерлерден де); салық түсімдердің қысқаруы, мемлекеттік инфрақұрылымдық қызметтердің сапасының төмендеуі, дарынды адамдар өнімді қызмет орнына заңсыз табыс алуды іздеуге назарын аудару және мемлекеттік шығындар құрлымын бұрмалау (төменде талқыланады) жолымен экономикалық өсім қарқындылығын төмендетеді.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 22-24; 35-36; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық (тәжірибелік) сабақтың сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлық түсінігі және оның белгілері
2. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылықтың күйі, деңгейі және динамикасы
3. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылықтың құрлымы мен сипаты.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативтік-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 22-24; 35-36; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас

жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КОӨЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 22-24; 35-36; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

КӨЖ – 3 сағат

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. Сыбайлас жемқорлық ұғымы және оның белгілері
2. «Сыбайлас жемқорлық», «парақорлық», «қызмет бабын теріс пайдалану» ұғымдары, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтары.
3. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің күйі, деңгейі және динамикасы.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлық түрлері, себептері, түсінігі.
2. Сыбайлас жемқорлық өсуін ынталандыратын себептер, шарттар және факторлар.
3. **Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің құрлымы мен сипаты.**
4. «Сыбайлас жемқорлық», «парақорлық», «қызмет бабын теріс пайдалану» ұғымдары, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтары

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 22-24; 35-36; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

8 – тақырып. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының пайда болу себептері мен шарттары.

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының себептері мен шарттары.
2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.

Дәріс тезисі:

Көптеген криминалогиялық зерттеулер сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға ықпал ететін айрықша себептер мен шарттардың бар болуын көрсетеді, және заманауи аралықта экономикалық қылмыстардың өсімі байқалады. Осы құбылыстың басты себептерінің санында мыналарды атауға болады: экономикада нарықтық қарым-қатынастардың жетілмегендігі; заңнамалардағы кемшіліктер; азаматтардың көргенді ұстанымды қалыптастырудағы кемшіліктер.

Кейде сыбайлас жемқорлық қандай да бір нақты шаруашылық, өнеркәсіп саласында монополияны орнатуға ұмтылады.

Мемлекеттік аппараттағы сыбайлас жемқорлық, құқық қорғау органдарының әлсіздігі қылмыскерлердің әрекеті үшін қолайлы жағдайларды жасайды, ал бұл өз қатарында қылмыстың өсуіне және қоғамдың қолайлы мақсаттарына жетудің заңды жолдарының қысқаруына әкеледі.

Әйгілі америкалық криминалист Сатерленд ақ жағалы қылмыскерлер – бұл «жоғары қоғамдық орындарға ие, құрметке тұрарлық және зорлықты қолданбай, өзінің кәсіби міндеттерін атқару үдерісінде қылмысты жасайтын тұлғалар» деп атап өтті.

Экономиканың жаһандану шамасы бойынша «ақ жағалар» қылмыстылықтың бейнесі де, сонымен қатар бақылаушы органдар алдында қойылатын мәселелер де елеулі өзгерді. Қылмыскерлер әрдайым өзгеретін жағдайларға бейімделеді, технологиялық, саяси және экономикалық өзгерістер үдерісінде пайда болған мүмкіндіктерді қолдануға ұмтылады және сол уақытта сыртқы бақылаудан қашады. Әлемдік экономикалық жүйесінің өсуі қылмыстарды жасау үшін жаңа мүмкіндіктерді ашады. Құрбанның сеніміне кіруге негізделген қарапайым алаяқтық немесе коммерциялық алаяқтық жаңа байланыс құралдары арқылы мемлекет шекараларын қиып өте алады.

Аймақтарда және дамып келе жатқан мемлекеттерде полиция және тергеу органдары осындай істерді тергеу үшін қажетті қаражаттар, сарапшылар және тағы басқа қорларды иеленбейді. Бай мемлекеттердің өзі қылмыстардың іріктеме тергеулерін жүргізуге мәжбүр.

Сыбайлас жемқорлық институционалдық тиімсіздіктің басқа пішіндері бар болған кездегі жағдайларда жиі кездеседі, олар мыналар: саяси тұрақсыздылық, төрешілдік «рогаткалар», әлсіз заң шығару және сот жүйесі. Бұл сыбайлас жемқорлықпен басқа байланыстырған факторлар емес, дәл сыбайлас жемқорлық төмен экономикалық өсімнің себебі болып табыла алатын мүмкіндік туралы сұрағын қояды. Кемімелдік талдауы, егер институционалды тиімсіздіктің басқа пішіндері ретінде мысалы, саяси тұрақсыздықты алсақ, онда сыбайлас жемқорлық әлі де экономикалық өсімнің төмендеуіне ықпал ете алатынның кейбір дәлелдерін көрсетеді.

Сыртқы экономикалық қызметтің ырықтандыру барысында меншіктіліктің әртүрлі пішіндерінің кәсіпорын құқықтары едәуір кеңейтілді және осындай жұмыстарды жүзеге асыруға бұрын болған көпдеген шектеулер алынып тасталғанын атап өткен жөн. Шетел және отандық ұйымдасқан қылмыскерлер өкілдері экспортты-импорттық операцияларды жүргізу үшін бақылауды орнатуға тырысуда.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық (тәжірибелік) сабақтың сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлық қылмыстарының себептері мен шарттары.
2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, сабаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Сабаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық (тәжірибелік) сабақтың сұрақтары:

1. Қазақстанда сыбайлас жемқорлықтың өсу мен даму себептері.
2. Сыбайлас жемқорлық салдары.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

КОӨЖ – 2 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КОӨЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

КӨЖ – 4 сағат

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің себептері мен шарттары

2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.

3. Сыбайлас жемқорлыққа ықпал ететін қылмыскер тұлғасының қалыптасу кезеңдерін ашыңыз.

Реферат тақырыптары:

1. Қылмыскерлік – тарихи ауыспалы немесе мәңгілік құбылыс па?

2. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің себептері мен шарттары.

3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.

4. Қазақстанда сыбайлас жемқорлықтың өсу мен даму себептері.

5. Сыбайлас жемқорлық салдары.

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16-20; 38-47; 61-64; 86-90; 94-95;

Тақырып-9. Сыбайлас жемқорлық үшін құқықтық жауаптылық

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жауаптылық.

2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін әкімшілік жауаптылық.

3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін қылмыстық жауаптылық.

Дәріс тезисі:

Сыбайлас жемқорлық әрекеті немесе әрекетсіздігі үшін, қоғамға қауіптілігіне байланысты тұлғалар Қазақстан Республикасының заңдарымен жауаптылықта болады. Мемлекетті билік органдарының әртүрлі қызмет ету бағыттарында сыбайлас жемқорлық мәселесі қазіргі таңда жаһанды және жүйелі сипатқа ие болды. Сыбайлас жемқорлық бүгін ұлттық қауіпсіздікке тікелей қауіп төндіреді, біздің мемлекетімізде демократия және азаматтық

қоғам институттарының дамуына төтеп береді, білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қамтамасыз ету, мүліктік қатынастар саласында азаматтармен өздерінің конституциялық құқықтарын жүзеге асыруға бөгет болып жатыр. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлық экономиканың дамуында, сондай-ақ қаржы жүйесінің және жалпы рессе мемлекетінің барлық инфрақұрлымына жағымсыз түрде әсер етеді.

Ішкі істер органдарының қызметіндегі сыбайлас жемқорлық ұйымдастырылған қылмыстылықтың дамуына ықпал етеді, экстремизм және лаңкестік ошақтарының дамуы үшін жағымды негізді құрайды, қазіргі уақытта біздің мемлекетімізде өткізіліп жатқан барлық дерлік мемлекеттік-құқықтық реформаларды қатты қиындатады. Осылардың барлығы және басқа мәселелердің бір қатары бүгін сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра алатын және тұруға міндетті маңызды құқықтық механизмдерінің бірі ретінде ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етудің әкімшілдік-құқықтық механизмнің қалыптасуының қажеттілігін объективті етеді.

Соңғы он жылдықта ІІБ, соның ішінде полицияда қызметтік дәрежесін теріс пайдалану, пара алу, бопсалушылық және басқа қылмыстар кең ауқымды масштабтарды иеленді. Полиция тарапынан ұйымдастырылған қылмыстық топтарды қорғаушылық, қылмыстық ойларын жүзеге асыруда оларға көмек көрсету және жауапкершіліктен жалтару, коммерциялық құрылымдармен нақтылы заңсыз ынтымақтастық, қызмет мүдделерін азғындық ету беталысы қалыптасты.

Соңғы жылдары ұйымдасқан қылмыстылық туралы атап өтулер минимумға дерлік төмендетілді. Алайда, сыбайлас жемқорлық ұйымдастырылған қылмыстылықпен тығыз байланыссыз мүмкін емес. Сыбайлас жемқорлықпен тудырылатын криминогендік құбылыстар органикалық бір-бірімен байланысқан, өзара шартты және ұйымдастырылған қылмыстылықтан іс жүзінде бөлек емес.

Сонымен қатар қылмыстармен шекаралық ететін әртүрлі құқық бұзушылықтар, полицияның барлық дерлік қызметтері үшін тән бола бастады. Мысалы, полицияның тыл бөлімшелері тауарлық-материалдық құндылықтарды жеткізуге және құрылыс жұмыстарын жүргізуге шаруашылық келісім шартты жасау кезінде коммерциялық құрылымдар мүдделерін жалтара бастады, бұл бюджеттік қаражаттардың негізсіз шығынына, сапасыз тауардың жеткізілуіне әкеледі. Қоғамдық қауіпсіздік полициясында заңды және жеке тұлғаларға қызмет көрсетумен, олардың қызметі үшін бақылауларды жүзеге асыру кезінде, сондай-ақ рұқсаттамаларды, лицензияларды, тіркеу құжаттарын, паспорттау және т.б. беру кезінде алым-салықтармен байланысты қызметтерін теріс пайдалану тарала бастады. Полиция қызметкерлерін криминалдық құрылымдармен «тұтастыру» фактілері, қылмыстық тұлғалардың полицияның барлық деңгейіне ену талпыныстары жиі бола бастады.

Полициядағы сыбайлас жемқорлық полиция қызметінің өзінің құлдырауына және беделін түсіруіне әкеледі, құқық тәртібін қамтамасыз ету ісінде бір қатар мәселелерді құрайды: құқық бұзушылықтың жасалуы фактісіне әрекет жасамау, қылмыс туралы хабарламаны тексеруді қасақана созу, кез-

келген азаматтарға қатысты айыптау бағытымен ағат пікірлік, қылмысты тергеу кезіндегі былық, азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделерін бұзу және т.б. Полициядағы сыбайлас жемқорлық соңғы нәтижеде біздің мемлекетіміздің экономикасына шетел инвестициялардың түсуіне бөгет болады, ұлттық капиталдың шетелге жылыстауына жағдай жасайды. Сыбайлас жемқорлық лаңкестік пен экстремизм танытулар үшін қолайлы орта жасайтыны айқын.

Әдебиеттер: 1-4; 13, 19-23; 26-36; 38-40; 49-55; 82-86; 99-100;

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық (тәжірибелік) сабақтың сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жауаптылық.
2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін әкімшілік жауаптылық.
3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін қылмыстық жауаптылық.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КОӨЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 13, 19-23; 26-36; 38-40; 49-55; 82-86; 99-100;

КӨЖ – 3 сағат

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жауаптылық.

2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін әкімшілік жауаптылық.

3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін қылмыстық жауаптылық.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жауаптылық.

2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін әкімшілік жауаптылық.

3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін қылмыстық жауаптылық.

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 13, 19-23; 26-36; 38-40; 49-55; 82-86; 99-100;

Тақырып -10: Ішкі істер органдарының сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимылдары

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары :

1. ПБ қызметкерлерінің кәсіби тәртібінің құраушысы ретінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп.
2. ПБ қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртібін қалыптастыру бойынша тәрбиелеу жұмысының ерекшеліктері.
3. ПБ қызметшілері мен қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіптің дығдылары мен шеберлігін қалыптастыру әдістері және психологиялық жолдары.

Дәріс тезисі:

Мемлекетті билік органдарының әртүрлі қызмет ету бағыттарында сыбайлас жемқорлық мәселесі қазіргі таңда жаһанды және жүйелі сипатқа ие болды. Сыбайлас жемқорлық бүгін ұлттық қауіпсіздікке тікелей қауіп төндіреді, біздің мемлекетімізде демократия және азаматтық қоғам институттарының дамуына төтеп береді, білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қамтамасыз ету, мүліктік қатынастар саласында азаматтармен өздерінің конституциялық құқықтарын жүзеге асыруға бөгет болып жатыр. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлық экономиканың дамуында, сондай-ақ қаржы жүйесінің және жалпы рессе мемлекетінің барлық инфрақұрлымына жағымсыз түрде әсер етеді.

Ішкі істер органдарының қызметіндегі сыбайлас жемқорлық ұйымдастырылған қылмыстылықтың дамуына ықпал етеді, экстремизм және лаңкестік ошақтарының дамуы үшін жағымды негізді құрайды, қазіргі уақытта біздің мемлекетімізде өткізіліп жатқан барлық дерлік мемлекеттік-құқықтық реформаларды қатты қиындатады. Осылардың барлығы және басқа мәселелердің бір қатары бүгін сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра алатын және тұруға міндетті маңызды құқықтық механизмдерінің бірі ретінде ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етудің әкімшілдік-құқықтық механизмнің қалыптасуының қажеттілігін объективті етеді.

Соңғы он жылдықта ПБ, соның ішінде полицияда қызметтік дәрежесін теріс пайдалану, пара алу, бопсалушылық және басқа қылмыстар кең ауқымды масштабтарды иеленді. Полиция тарапынан ұйымдастырылған қылмыстық топтарды қорғаушылық, қылмыстық ойларын жүзеге асыруда оларға көмек көрсету және жауапкершіліктен жалтару, коммерциялық құрылымдармен нақтылы заңсыз ынтымақтастық, қызмет мүдделерін азғындық ету беталысы қалыптасты.

Соңғы жылдары ұйымдасқан қылмыстылық туралы атап өтулер минимумға дерлік төмендетілді. Алайда, сыбайлас жемқорлық ұйымдастырылған қылмыстылықпен тығыз байланыссыз мүмкін емес. Сыбайлас жемқорлықпен тудырылатын криминогендік құбылыстар органикалық бір-бірімен байланысқан, өзара шартты және ұйымдастырылған қылмыстылықтан іс жүзінде бөлек емес.

Сонымен қатар қылмыстармен шекаралық ететін әртүрлі құқық бұзушылықтар, полицияның барлық дерлік қызметтері үшін тән бола бастады. Мысалы, полицияның тыл бөлімшелері тауарлық-материалдық құндылықтарды

жеткізуге және құрылыс жұмыстарын жүргізуге шаруашылық келісім шартты жасау кезінде коммерциялық құрылымдар мүдделерін жалтара бастады, бұл бюджеттік қаражаттардың негізсіз шығынына, сапасыз тауардың жеткізілуіне әкеледі. Қоғамдық қауіпсіздік полициясында заңды және жеке тұлғаларға қызмет көрсетумен, олардың қызметі үшін бақылауларды жүзеге асыру кезінде, сондай-ақ рұқсаттамаларды, лицензияларды, тіркеу құжаттарын, паспорттау және т.б. беру кезінде алым-салықтармен байланысты қызметтерін теріс пайдалану тарала бастады. Полиция қызметкерлерін криминалдық құрылымдармен «тұтастыру» фактілері, қылмыстық тұлғалардың полицияның барлық деңгейіне ену талпыныстары жиі бола бастады.

Полициядағы сыбайлас жемқорлық полиция қызметінің өзінің құлдырауына және беделін түсіруіне әкеледі, құқық тәртібін қамтамасыз ету ісінде бір қатар мәселелерді құрайды: құқық бұзушылықтың жасалуы фактісіне әрекет жасамау, қылмыс туралы хабарламаны тексеруді қасақана созу, кез-келген азаматтарға қатысты айыптау бағытымен ағат пікірлік, қылмысты тергеу кезіндегі былық, азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделерін бұзу және т.б. Полициядағы сыбайлас жемқорлық соңғы нәтижеде біздің мемлекетіміздің экономикасына шетел инвестициялардың түсуіне бөгет болады, ұлттық капиталдың шетелге жылыстауына жағдай жасайды. Сыбайлас жемқорлық лаңкестік пен экстремизм танытулар үшін қолайлы орта жасайтыны айқын.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық сабақтың сұрақтары:

1. ПБ қызметкерлерінің кәсіби тәртібінің құраушысы ретінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп.

2. ПБ қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртібін қалыптастыру бойынша тәрбиелеу жұмысының ерекшеліктері.

3. ПБ қызметшілері мен қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіптің дығдылары мен шеберлігін қалыптастыру әдістері және психологиялық жолдары.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КОӨЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

КӨЖ – 3 сағат

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. ПБ қызметкерлерінің кәсіби тәртібінің құраушысы ретінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп.

2. ПБ қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртібін қалыптастыру бойынша тәрбиелеу жұмысының ерекшеліктері.

3. ПБ қызметшілері мен қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіптің дығдылары мен шеберлігін қалыптастыру әдістері және психологиялық жолдары.

Реферат тақырыптары:

1. Пара арандатушылығын қалай бейтараптандыру?

2. Сыбайлас жемқорлық және заңнама.

3. Сыбайлас жемқорлық ұлттық қауіпсіздік қауіпі ретінде.

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен

өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Тақырып -11: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимылдың заңнамамен қамтамасыз етілуі.

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы негізгі бағыттарды анықтайтын базалық құжаттар.
2. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін жауаптылықты белгілейтін нормативтік құқықтық актілер.
3. Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің әдеп кодексі.

Дәріс тезисі:

Сыбайлас жемқорлық ұлттық шекараларды танымайды. Ол жаппай таралуды иеленеді, осы құбылыстың масштабы халықаралық деңгейге дейін жетті. Ол адамның барлық қызмет ету салаларына енді.

Сыбайлас жемқорлық облысында кең ауқымды зерттеулерді Транспаренси Интернэшнл (ТИ) жүргізеді. Бұл ұзақ уақыт аралығында тіршілік әрекетінің әртүрлі салаларында сыбайлас жемқорлық танытуларды зерттеп келе жатыр және табылған мәселелерді шешудің мүмкін жолдарын көрсететін ең ауқымды ұйымы. ТИ сыбайлас жемқорлық туралы көпшілікке хабардарлықты қамтамасыз етумен еңбектенеді, сыбайлас жемқорлыққа қарсы одақтарды құруға ықпал етеді. ТИ алғаш рет сандық көрсеткіштерді иеленбейтін сыбайлас жемқорлық туралы ұғымның классикалық феномен ретінде түсінігін жоққа шығарды, себебі статистика табиғаты бойынша беймәлім құбылыстарға қолданылмайды. 1993 жылы Транспаренси Интернэшнл құрылуымен, әлемде сыбайлас жемқорлық деңгейінің статистикасын жүргізу баламасы пайда болды.

Басқару лауазымдарын әлеуметтік тегіне және мүліктік жағдайына байланыссыз, қабілетті және кәсіби дайындалған тұлғалар орын алатын кездегі меритократия қағидаларында мемлекеттің әр бір органының және лауазымдық тұлғаның функциялары мен уәкілдігін нақты шектеу мен анықтауды қоса отырып, мемлекеттік қызмет жүйесі қалыптастырылған.

Шенеуніктер азаматтармен тікелей байланысты қысқартатын және сыбайлас жемқорлық құбылыстары үшін шарттарды ықшамдайтын,

мемлекеттік қызмет көрсету мен мемлекеттік аппарат жұмысын ақпараттандыру саласында дамыту бойынша кешенді шаралар қабылданған.

Қазақстан әлемнің бәсекеге қабілетті ең дамыған 50 мемлекеттер санына кіруге мүмкіндік беретін азаматтардың өмір сүру деңгейін жоғарлату бойынша, ұлттық экономика өсімі, бизнесті жүргізу шарттарын, халықтың құқықтық сауаттылығын және әлеуметтік белсенділігін жақсарту, электрондық үкіметті еңгізу бойынша қабылданатын шаралар заңға бағынушылық мәдениеттің және жалпымен қабылданған сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп үлгілерінің қалыптасуы үшін барлық алғы шарттарды жасайды.

Сонымен қатар, болашақтағы экономиканың өсуі, халықтың дәулеттілігін жоғарлату, әлемнің бәсекеге қабілетті отыз мемлекеттер санына кіру бойынша өр мақсатты өмірге келтіру бойынша стратегиялық міндеттерді шешу, сыбайлас жемқорлық танытуларды максималды ықшамдауға мүмкіндік беретін, мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жаңғыртуға негізделген жаңа жүйелік шараларды қабылдауға және оны жүзеге асыруда азаматтық қоғам институттары ролін жоғарлатуды қажет етеді.

Осыған байланысты, осы деңгейде сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету стратегиясын анықтайтын немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия мемлекеттің жаңа бағдарламалық құжатын қабылдау қажет.

Бұндай құжатта жетекші рөл сыбайлас жемқорлық деңгейін түбегейлі қысқартуға, мемлекет пен қоғам өмірінің әртүрлі салаларында оны тудыратын себептер мен шарттарды жоюға мүмкіндік бере алатын, сақтандыру сипатқа ие кешенді шараларға берілу тиіс. Яғни, екпін сыбайлас жемқорлық салдарымен күреске емес, оның алғышарттарын жоюға жасалынуы тиіс.

Ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі мүмкіндігін жоғарлату сонымен қатар бизнестің даму жолында әкімшілдік тосқауылдарды жою бойынша бастапқы шараларды, Қазақстанда жұмыс істейтін отандық және шетел кәсіпкерлердің заңды мүдделері мен құқықтарын, сыбайлас жемқорлықтың кез-келген танытулардан тиімді қорғауды ұйғарады.

Жалпы бұндай Стратегия қоғам мен мемлекеттің тіршілік әрекетінің негізгі салаларын қамту қажет, сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралардың жан-жақты және жүйелі кешенін әзірлеу және жүзеге асыруды қарастыру, сондай-ақ жеке секторда осы әлеуметтік зұлымға деген қазақстандық азаматтардың төзбестік қатынасын қалыптастыру қажет.

Бұндағы Стратегиямен анықталатын негізгі бағыттар бірден біржола осындай бола алмайды. Олар бөлек іс-шараларды орындау шамасына қарай және сыбайлас жемқорлық құбылысын, оның себепін, сыбайлас жемқорлық тәртібінің уәждемесін терең талдау нәтижелері мен сыбайлас жемқорлықпен күресу саласында істердің жағдайын әділ және жете бағалау есебімен түзетілуі тиісті.

Қазақстандық мемлекеттің алдындағы даму кезеңдерінде көпшілікпен танылған нәтижелерге қол жеткізілді, сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету ісінде айқын оңтайлы үрдістер байқалды, оларды дамыту және күшейту еліміздің заманауи даму кезеңінде осы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияның табысты іске асуының кепілі болады.

Қазақстан ТМД елдері арасында, сыбайлас жемқорлық құбылысымен күресу механизмі мен негізгі қағидаларын, міндеттерін, мақсаттарын анықтаған «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңын бірінші қабылдаған мемлекеттердің бірі.

2001 жылдан бастап сыбайлас жемқорлықпен күрес бойынша мемлекеттік бағдарламалар іске асырылуда, олардың шеңберінде сыбайлас жемқорлық танытулардың пайда болу себептері мен шарттарын жою бойынша нақты шаралар қабылданады.

2015 жылдан бастап әрекет ететін «Мемлекеттік қызмет туралы» Заңы және 2005 жылы Мемлекет басшысымен бекітілген Мемлекеттік қызметкерлердің ар-намыс кодексі, меритократия, есеп беруге міндетті және ашықтық қағидаларында құрылған Қазақстанда кәсіпқой мемлекеттік аппараттың қалыптасуы үшін негізді құрады.

Мемлекеттік қызмет пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында өзінде реттеуіш және құқық қорғау функцияларын біріктіретін арнайы мемлекеттік орган құралды. Ол тек қана мемлекеттік қызмет ету мен ұйымдастыру сұрақтарын және мемлекеттік аппараттың ашықтығын бақылауды реттеу ғана емес, сонымен қатар сыбайлас жемқорлықтың профилактикасы мен алдын алу, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық қылмысты жасаған тұлғаларды қылмысты қудалау функцияларымен өкілеттік етілген.

Бұндағы алдын-алу профилактикалық әрекет жаңадан құралған орган үшін алғы шартты болып табылады.

Жазаның бұлтартпастық қағидасы тиімді іске асырылуда. Сыбайлас жемқорлық іс-әрекеттерінде айыпталған шенеуніктер, қызмет орнына және беделіне қарамастан, заңның барлық қатаңдығына сәйкес жауапкершілікті тартады.

Қылмыстық-құқықтық саясат қызметтегі тұлғалармен сыбайлас жемқорлық қылмыстарын жасағаны үшін қатал жауапкершілікті қамтамасыз етеді.

Сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін қатал жауапкершіліктің қажеттілігі 2010 ж-дан 2020 жылға дейін аралықта Қазақстан Республикасының құқықтық саясаты Тұжырымдамасымен қарастырылады.

Бұндай принципшіл амал жаңа Қылмыстық кодексінде іске асырылған. Осылайша сыбайлас жемқорлық қылмысын жасаған тұлғаларға ескіру мерзімі таралмайды, шартты соттауға тыйым салынған, мемлекеттік қызметте қызмет орнын алуға құқығына өмірлік тыйым еңгізілді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңдылық қылмыстық жолмен алынған мүлікті тәркілеу бойынша нормалармен, сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету үшін басшылықтың жеке жауапкершілігімен толықтырылды. Онда «мүдделер жанжалы» секілді маңызды ұғым бекітілді.

Сонымен қатар мемлекеттік қызметкерлер жауапкершілігін күшейтумен бірге олардың әлеуметтік шекаралары да жетілдіріледі.

Мемлекеттік апараттың еңбек ақысын кезең-кезеңмен, ұдайы жоғарлату мемлекеттік қызметкерлердің әлеуметтік хал-жағдайын жоғарлатуға және адал, әділ негізде өзінің міндеттерін атқару үшін шарттарды жасауға шақыртылған.

2020 жылға дейін аралықта құқық қорғау жүйесін келешекті жаңғыртудың мемлекеттік бағдарламасы және құқық қорғау органдарында кадрлық саясат Тұжырымдамасымен, құқықтық тәртіп органдарына сенім деңгейін жоғарлатуға, мінсіз тәртіппен және біліктіліктің жоғары деңгейімен айрықшаланатын қызметкерлерді қалыптастыруға бағытталған шаралар қарастырылған.

Сот жүйесіне деген сенімді жоғарлатуға, азаматтардың заңды мүдделері мен құқықтарын қорғау ісінде оның рөлін күшейтуге ерекше назар бөлінеді. Судья корпусын қалыптастыру механизмін жетілдіру бойынша, электрондық сот ісін жүргізуді дамыту, оның ашықтығын және қол жетімділік деңгейін жоғарлату бойынша шараларды қабылдау.

Ақпаратқа деген қолжетімділік кеңінен кеңейтілді, бұған электронды үкіметтің, сондай-ақ мемлекеттің және жеке құрлымдардың интернет-қорларының қалыптасушылары бойынша шаралар мүмкіндігін туғызды.

Мемлекеттік органдардың веб-сайттары мен сенім телефондарын қоса отырып сыбайлас жемқорлық фактілері туралы азаматтарды кедергісіз ақпараттандыру үшін барлық шарттар жасалынды. Еліміздің инвестициялық тартымдылығын күшейту, оның бәсекеге қабілеттілік мүмкіндігін жоғарлату мақсатымен халықпен сапалы әрі тез мемлекеттік қызметтерді алуға, кәсіпкерлік қызметті қиындататын әкімшілік тосқауылдарды түбегейлі жояды. «Мемлекеттік қызмет туралы» Заңын және «Рұқсаттар мен хабарландырулар туралы» Заңын қабылдаумен көрсетілетін мемлекеттік қызмет спасын жоғарлату үшін шарттар жасалынды, рұқсаттар мен лицензияланатын қызмет түрлері сандары күрт қысқарды.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық сабақтың сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың құқықтық негізі.
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы негізгі бағыттарды анықтайтын базалық құжаттар.
3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін жауаптылықты белгілейтін нормативтік құқықтық актілер.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, сабаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Сабаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық сабақтың сұрақтары:

1. Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің әдеп кодексі
2. Сыбайлас жемқорлықпен күрес аясында заңнаманы жетілдіру.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, сабаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Сабаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

КООЖ – 1 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КООЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Сабаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

КӨЖ – 5 сағат

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. Мемлекеттік билік органдары жүйесіндегі сыбайлас жемқорлық.
2. Сыбайлас жемқорлық танытулардың жоғары тәуекелімен қызметтік міндеттер.
3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін мемлекеттік қызметкерлердің жауапкершілігі.
4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету облысында іс-әрекеттерді үйлестіру бойынша органдар.

Реферат тақырыптары:

1. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің алдын алудың арнайы шаралары.
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекеттік саясат қағидалары.
3. Ішкі істер органдары жүйесінде сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің беймәлімдігі.

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Тақырып-12: 2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы.

Дәріс – 1 сағат

Дәріс жоспары:

1. 2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия. 26.12.2014ж. №986 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарғысы.
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында оңтайлы үрдістер.

Дәріс тезісі:

Басқару лауазымдарын әлеуметтік тегіне және мүліктік жағдайына байланыссыз, қабілетті және кәсіби дайындалған тұлғалар орын алатын кездегі меритократия қағидаларында мемлекеттің әр бір органының және лауазымдық тұлғаның функциялары мен уәкілдігін нақты шектеу мен анықтауды қоса отырып, мемлекеттік қызмет жүйесі қалыптастырылған.

Шенеуніктер азаматтармен тікелей байланысты қысқартатын және сыбайлас жемқорлық құбылыстары үшін шарттарды ықшамдайтын, мемлекеттік қызмет көрсету мен мемлекеттік аппарат жұмысын ақпараттандыру саласында дамыту бойынша кешенді шаралар қабылданған.

Қазақстан әлемнің бәсекеге қабілетті ең дамыған 50 мемлекеттер санына кіруге мүмкіндік беретін азаматтардың өмір сүру деңгейін жоғарлату бойынша, ұлттық экономика өсімі, бизнесті жүргізу шарттарын, халықтың құқықтық сауаттылығын және әлеуметтік белсенділігін жақсарту, электрондық үкіметті еңгізу бойынша қабылданатын шаралар заңға бағынушылық мәдениеттің және жалпымен қабылданған сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп үлгілерінің қалыптасуы үшін барлық алғы шарттарды жасайды.

Сонымен қатар, болашақтағы экономиканың өсуі, халықтың дәулеттілігін жоғарлату, әлемнің бәсекеге қабілетті отыз мемлекеттер санына кіру бойынша өр мақсатты өмірге келтіру бойынша стратегиялық міндеттерді шешу, сыбайлас жемқорлық танытуларды максималды ықшамдауға мүмкіндік беретін, мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жаңғыртуға негізделген жаңа жүйелік шараларды қабылдауға және оны жүзеге асыруда азаматтық қоғам институттары рөлін жоғарлатуды қажет етеді.

Осыған байланысты, осы деңгейде сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету стратегиясын анықтайтын немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия мемлекеттің жаңа бағдарламалық құжатын қабылдау қажет.

Бұндай құжатта жетекші рөл сыбайлас жемқорлық деңгейін түбегейлі қысқартуға, мемлекет пен қоғам өмірінің әртүрлі салаларында оны тудыратын себептер мен шарттарды жоюға мүмкіндік бере алатын, сақтандыру сипатқа ие кешенді шараларға берілу тиіс. Яғни, екпін сыбайлас жемқорлық салдарымен күреске емес, оның алғышарттарын жоюға жасалынуы тиіс.

Ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі мүмкіндігін жоғарлату сонымен қатар бизнестің даму жолында әкімшілдік тосқауылдарды жою бойынша бастапқы шараларды, Қазақстанда жұмыс істейтін отандық және шетел кәсіпкерлердің заңды мүдделері мен құқықтарын, сыбайлас жемқорлықтың кез-келген танытулардан тиімді қорғауды ұйғарады.

Жалпы бұндай Стратегия қоғам мен мемлекеттің тіршілік әрекетінің негізгі салаларын қамту қажет, сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралардың жан-жақты және жүйелі кешенін әзірлеу және жүзеге асыруды қарастыру, сондай-ақ жеке секторда осы әлеуметтік зұлымға деген қазақстандық азаматтардың төзбестік қатынасын қалыптастыру қажет.

Бұндағы Стратегиямен анықталатын негізгі бағыттар бірден біржола осындай бола алмайды. Олар бөлек іс-шараларды орындау шамасына қарай және сыбайлас жемқорлық құбылысын, оның себебін, сыбайлас жемқорлық

тәртібінің уәждемесін терең талдау нәтижелері мен сыбайлас жемқорлықпен күресу саласында істердің жағдайын әділ және жете бағалау есебімен түзетілуі тиісті.

Қазақстандық мемлекеттің алдындағы даму кезеңдерінде көпшілікпен танылған нәтижелерге қол жеткізілді, сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету ісінде айқын оңтайлы үрдістер байқалды, оларды дамыту және күшейту еліміздің заманауи даму кезеңінде осы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияның табысты іске асуының кепілі болады.

Қазақстан ТМД елдері арасында, сыбайлас жемқорлық құбылысымен күресу механизмі мен негізгі қағидаларын, міндеттерін, мақсаттарын анықтаған «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңын бірінші қабылдаған мемлекеттердің бірі.

2001 жылдан бастап сыбайлас жемқорлықпен күрес бойынша мемлекеттік бағдарламалар іске асырылуда, олардың шеңберінде сыбайлас жемқорлық танытулардың пайда болу себептері мен шарттарын жою бойынша нақты шаралар қабылданады.

2015 жылдан бастап әрекет ететін «Мемлекеттік қызмет туралы» Заңы және 2005 жылы Мемлекет басшысымен бекітілген Мемлекеттік қызметкерлердің ар-намыс кодексі, меритократия, есеп беруге міндетті және ашықтық қағидаларында құрылған Қазақстанда кәсіпқой мемлекеттік аппараттың қалыптасуы үшін негізді құрады.

Мемлекеттік қызмет пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында өзінде реттеуіш және құқық қорғау функцияларын біріктіретін арнайы мемлекеттік орган құралды. Ол тек қана мемлекеттік қызмет ету мен ұйымдастыру сұрақтарын және мемлекеттік аппараттың ашықтығын бақылауды реттеу ғана емес, сонымен қатар сыбайлас жемқорлықтың профилактикасы мен алдын алу, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық қылмысты жасаған тұлғаларды қылмысты қудалау функцияларымен өкілеттік етілген.

Бұндағы алдын-алу профилактикалық әрекет жаңадан құралған орган үшін алғы шартты болып табылады.

Жазаның бұлтартпастық қағидасы тиімді іске асырылуда. Сыбайлас жемқорлық іс-әрекеттерінде айыпталған шенеуніктер, қызмет орнына және беделіне қарамастан, заңның барлық қатаңдығына сәйкес жауапкершілікті тартады.

Қылмыстық-құқықтық саясат қызметтегі тұлғалармен сыбайлас жемқорлық қылмыстарын жасағаны үшін қатал жауапкершілікті қамтамасыз етеді.

Сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін қатал жауапкершіліктің қажеттілігі 2010 ж-дан 2020 жылға дейін аралықта Қазақстан Республикасының құқықтық саясаты Тұжырымдамасымен қарастырылады.

Бұндай принципшіл амал жаңа Қылмыстық кодексінде іске асырылған. Осылайша сыбайлас жемқорлық қылмысын жасаған тұлғаларға ескіру мерзімі таралмайды, шартты соттауға тыйым салынған, мемлекеттік қызметте қызмет орнын алуға құқығына өмірлік тыйым еңгізілді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңдылық қылмыстық жолмен алынған мүлікті тәркілеу бойынша нормалармен, сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету үшін басшылықтың жеке жауапкершілігімен толықтырылды. Онда «мүдделер жанжалы» секілді маңызды ұғым бекітілді.

Сонымен қатар, мемлекеттік қызметкерлер жауапкершілігін күшейтумен бірге олардың әлеуметтік шекаралары да жетілдіріледі.

Мемлекеттік аппараттың еңбек ақысын кезең-кезеңмен, ұдайы жоғарлату мемлекеттік қызметкерлердің әлеуметтік хал-жағдайын жоғарлатуға және адал, әділ негізде өзінің міндеттерін атқару үшін шарттарды жасауға шақыртылған.

2020 жылға дейін аралықта құқық қорғау жүйесін келешекті жаңғыртудың мемлекеттік бағдарламасы және құқық қорғау органдарында кадрлық саясат Тұжырымдамасымен, құқықтық тәртіп органдарына сенім деңгейін жоғарлатуға, мінсіз тәртіппен және біліктіліктің жоғары деңгейімен айрықшаланатын қызметкерлерді қалыптастыруға бағытталған шаралар қарастырылған.

Сот жүйесіне деген сенімді жоғарлатуға, азаматтардың заңды мүдделері мен құқықтарын қорғау ісінде оның рөлін күшейтуге ерекше назар бөлінеді. Судья корпусын қалыптастыру механизмін жетілдіру бойынша, электрондық сот ісін жүргізуді дамыту, оның ашықтығын және қол жетімділік деңгейін жоғарлату бойынша шараларды қабылдау.

Ақпаратқа деген қолжетімділік кеңінен кеңейтілді, бұған электронды үкіметтің, сондай-ақ мемлекеттің және жеке құрлымдардың интернет-қорларының қалыптасушылары бойынша шаралар мүмкіндігін туғызды.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Семинарлық сабақ – 1 сағат

Семинарлық сабақтың сұрақтары:

1. 2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының мақсаттары мен міндеттері.
2. Негізгі бағыттары мен басымдық шаралары.
3. Стратегияны іске асырудың мониторингі мен бағалау.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Семинарлық сабақтың сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың 2015-2025 жылдарға арналған бағдарламасы.

3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылмен күрес саласындағы оңтайлы үрдістер.

Тапсырма: жоғарыда көрсетілген семинарлық оқу-сұрақтары бойынша ауызша жауап дайындап, саббаққа дайындалу қажет. Тақырыпқа қатысты нормативті-құқықтық актілерді конспектілеу.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағына дайындалу барысында курсанттар дәрістен басқа қосымша оқулықтар мен нормативтік құқықтық актілерден семинар сұрақтарына қатысты негізгі түсініктер мен анықтамаларды, керекті материалдарды конспектілеу. Межелік бақылау кезінде курсанттар оқытушыға міндетті түрде дәріс, семинар (тәжірибелік) конспектілерін ұсыну. Тақырыптарға қатысты қосымша сұрақтарға жауап беру қажет.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырма: Семинар сабағын оқу барысында аталған пәннің ұғымы мен мәні жөніндегі сұрақтарды талқылап өз ойы мен ұсынысын қалыптастыру. Аталған пәннің ұғымы және жүйесі. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты жүзеге асыру бағытымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері.

Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар алуан түрлі, қылмыстық-құқықтық, әкімшілдік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік сипатқа ие болғандықтан жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі әдістері. Құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары.

КОӨЖ жүргізу нысаны: қарастырылып отырған сұрақтардың мәселелерін талқылау.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Семинар сабағының тақырыбына қатысты дайындалуда қажетті нормативтік құқықтық актілерді, сонымен қатар оқулықтарды, монографияларды қолдану.

Заңдық әдебиеттерде сыбайлас жемқорлық қатысты мәселелер жөніндегі өз ұсыныстарын білдіру.

Пәнді дұрыс меңгеру жөніндегі біліктілігін арттыру, осы бағыттағы жұмыстарын жалғастыру.

Саббаққа дайындалу барысында курсанттарда әр-түрлі сұрақтар туындайтын жағдайда, кафедра оқытушыларының көмегіне жүгінулері қажет.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

Тапсырма: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл бойынша өзіндік дағдыларын қалыптастыру және шолу жасай отырып, орындалу тәртібін реттейтін нормативтік актілерге сипаттама жасау.

Өзіндік бақылау материалдары:

1. 2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия. 26.12.2014ж. №986 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарғысы.

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекеттік саясат қағидалары.

3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында оңтайлы үрдістер.

Реферат тақырыптары:

1.Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің алдын алудың арнайы шаралары.

2.Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекеттік саясат қағидалары.

3.Ішкі істер органдары жүйесінде сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің беймәлімдігі.

Рефераттар мен бақылау жұмыстарын орындау бойынша әдістемелік ұсыныстар:

Рефератты жазуға қойылатын негізгі талаптар: Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қортындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Әдебиеттер: 1-4; 9-14; 16; 18-23; 26-36; 40-45; 98-104.

3.10. Пәнді оқыту бойынша әдістемелік ұсыным

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» пәні қылмыстық-құқықтық және криминологиялық нормаларды қолданудың негізгі сатыларын қарастыруға арналады. Құқық қолдану қызметінің бұл түрі заңдарды қолданудың тұтас процесінде маңызды орын алады.

Пәнді оқудың курсанттардың алдына қойылатын мақсат және міндеттерді айқындайтын мынадай ерекшеліктері бар:

- қызметтерін жүзеге асыратын сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың субъектілер тобын анықтап, Қазақстан Республикасының оның негізгі бағыттары туралы білімді курсанттарға беру;

- курсанттарға ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметінің әлеуметтік шарттылығын түсіндіру;

- курсанттарда сыбайлас жемқорлық қылмыстарының ұғымы мен түрлерін анықтап құқық қорғау органдарында сыбайлас жемқорлық және сыбайлас жемқорлық танытулар ұғымдарының ғылыми негізделген түсініктерді және ішкі істер органдарының жүйесінде олардың ерекшеліктерін шынықтыру;

- ішкі істер органдары қызметінде сыбайлас жемқорлық қылмыстарының заманауи жағдайын ашып көрсету;

- ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтың себептер кешенін анықтау;

- курсанттарда ҚР ПМ жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекеттерді жүзеге асыру облысында шеберлік пен дағдыларын қалыптастыру;

- курсанттарда ҚР ПМ жүйесінде сыбайлас жемқорлық танытуларға белсенді және заңды қарсы тұру жігерлікті тәрбиелеу;

- курсанттарға сыбайлас жемқорлық қылмыстардың криминалогиялық зерттеуін жүргізу үшін, қылмыспен күресу шараларын жоспарлау және болжау үшін қажетті білім беру.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және ПО-дағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету негіздері» пәнін оқып білуде жетістік елеулі мәнде курсант курстың теориялық сұрақтарын егеменді Қазақстанның бүгінгі, күнделікті және келешекті сыбайлас жемқорлық мәселелерімен қаншалықты үйлестіре алуынан байланысты болады.

3. 11. Тәжірибиелік жұмыстарды орындау бойынша нұсқаулық пен әдістемелік ұсыным

Рефератты жазуда қойылатын негізгі талаптар

Курсанттар (дәріс, семинар немесе тәжірибелік сабақтарда) болмағанда және бекітілген тәртіппен өтемдер жойылмаған жағдайда, ұсынылған бағдарлама бойынша немесе бекітілген тақырыптар бойынша реферат дайындайды.

Рефератты жазу барысында кем дегенде екі теориялық сұрақтарды қамту қажет, жазба текстімен көлемі 10-15 беттен аспауы керек. Қаралатын әрбір сұрақтан кейін қортындысы мен тәжірибемен байланысы көрсетілуі керек. Жұмысты өзіндік сағат уақытында орындайды. Баға қою арқылы рефератты қорғау семинар сабағында жүргізіледі және қорытындысы межелік бақылауда немесе сынақта ескеріледі.

Жобаны техникалық тұрғыда рәсімдеу ережесі

Тексті жазу барысында келесі талаптарды ескеру қажет:

Word 6.0 for Windows текстін теру, шрифт Times New Roman, кегль 12, 1- жазу жол аралығы, жол: сол жақ -3 см., оң жақ – 1 см., жоғары-2 см және төмен - 2,5 см. Жұмыс көлемі – 10 - 15 бет. Компьютерлік мүмкіндіктерді пайдалана отырып кейбір терминдерді әртүрлі шрифтте көрсетуге болады.

Жүйелік жоспар кіріспеден, тақырыптың мазмұнын ашатын 2-3 сұрақтан, қорытындыдан және қолданылған әдебиеттенр мен әдебиеттердің қайнар көздер тізімінен құралады.

Әдебиеттерді қарау барысында түрлі әдебиеттердегі авторлардың пікірлерін жүйелі қолдануға ерекше назар аударып, қаралған сұрақ бойынша сілтемелердің дұрыс жазылуына, сот-тергеулік тәжірибенің мысалдарының жазылуына, өз көзқарасын дұрыс жаза білуге көңіл бөлу қажет. Осы аталғандардың барлығы реферат жазу барысында орындалады. Сілтемелер мәтін соңында тік жақша қойылу арқылы жасалады.

Жұмыстың кіріспесі нақты тақырып бойынша жалпы негізде баяндалады. Онда тақырып бойынша Қазақстан Республикасының Конституциясы, мемлекеттік және үкіметтік шешімдер, ғылыми тұрғыдан тақырыптың өзектілігі және оның теориядағы және тәжірибедегі қолданыс маңыздылығы айтылады.

Рефераттың басты мағыналық қызметі жұмыстың жоспарында белгіленген негізгі сұрақтарды орындау барысында қаралады. Яғни, осы сұрақтар арқылы тақырыптың ашылуы қаралып, зерттеудің мақсаты шешіледі.

3.12. Өзіндік бақылауға арналған тест тапсырмалары

1. Құқықтық тәртіпті қорғау органдарының барлық қызметіне қатысты және сондай-ақ тергеу сатысындағы базалық принципті көрсетіңіз

- кінәсіздік презумпциясы;
- заңдылықты қатаң сақтау және барлық тергеу әрекеттерін тиісті негіздеу;
- барлық айыпталушы тұлғалардың әділ сот талқылауына құқылығы;
- адамның құқықтарын қадірлеу, ең бастысы, барлық тұлғалардың ар-ожданын, абыройы мен жеке өмірін құрметтеу;
- әр адамның беделін қорғау.

2. Адам құқығының Жалпы декларациясының қай бабында кінәсіздік презумпциясы принципі бекітілген?

- 3 баптың 1 тармағында;
- 16 бапта;
- 58 бапта;
- 1 бапта;
- 11 баптың 1 тармағында.

3. Адам құқықтарының Жалпы декларациясының 10 бабы мен Азаматтық

және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің 14 бабында қандай құқық бекітілген?

- кінәсіздік презумпциясы принципі;
- жәбірленушілердің ар-ожданын, абыройы мен жеке өмірін құрметтеу;
- тұрғын үйге қол сұқпаушылық принципі;
- барлық айыпталушы тұлғалардың әділ сот талқылауына құқылығы;
- еңбек етуге құқылық.

4. Тергеу процесі кезінде құқық қорғау органдарының қызметкері басшылыққа алмауы қажет принципті көрсетіңіз

- әр адам жеке қол сұқпаушылық құқыққа ие;
- әр адам ұсталған уақыттан бастап кінәлі деп саналады;
- жеке сипаттағы материалдармен жұмыс жасағанда құпиялық пен сақтылық таныту қажет;
- ешкім де өзінің кінәсін мойындауға мәжбүрленбеуі қажет;
- жәбірленушілерге түсіністік пен көңіл

аудара қарау қажет.

5. БҰҰ Бас Ассамблеясы 1966 жылы қандай шарт қабылдады?

- Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық Пакті;
- Әйелдерге қатысты барлық кемсітушілік түрлерін жою туралы конвенция;
- Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық Пакті;
- Азаптауға және өзге де қатал, адамгершіліксіз немесе ар-ожданым кемсітетін қарау мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенция;
- Балалар құқығы туралы Конвенция.

6. Адамның негізгі құқықтары мен бостандықтарының жалпы құрметтелуі мен сақталуына жәрдемдесу жөнінде ұйымдастыру қызметінің орындалуы үшін БҰҰ-ның қай органы басты жауапкершілікті алады?

- Экономикалық және әлеуметтік кеңес;
- БҰҰ Бас Ассамблеясы;
- Адам құқығы жөніндегі БҰҰ комиссиясы;
- Адам құқығы жөніндегі Кеңес;
- Адам құқығын қорғау және құрметтеу жөніндегі комиссия.

7. БҰҰ Бас Ассамблеясының адам құқығына қатысты тапсырмасын қандай орган орындайды?

- Адам құқығы жөніндегі Кеңеспен;

11. Сыбайлас жемқорлық қылмыстарының салдары болып танылады:

- физикалық зардап;
- материалдық немесе моральдық зиян;
- материалдық, физикалық, ұйымдастырылған шығын немесе моральдық зардап;
- материалдық шығын
- ірі материалдық шығын

12. ҚР ҚК 366-б., 2-бөлігі бойынша паралаудың субъектісі болып кім танылады:

- лауазымды тұлға;
- кез-келген мемлекеттік қызметкер;
- кез-келген лауазымды тұлға;
- лауазымды және лауазымды емес тұлғалар да;
- материалдық жауапты адам.

13. Пара алу құрылымы бойынша:

- келте құрамды;
- материалды құрамды;
- формальды құрамды;

- Әйелдер жағдайы жөніндегі БҰҰ комиссиясымен;

- Балалар құқығы жөніндегі комитетпен;
- Азаптауға қарсы комитетпен;
- Экономикалық және әлеуметтік Кеңеспен.

8. Адам құқығы жөніндегі БҰҰ комиссиясы қай жылы құрылды?

- 1996 жылы;
- 1940 жылы;
- 1945 жылы;
- 1946 жылы;
- 2006 жылы.

9. Азаптауға және өзге де қатал, адамгершіліксіз немесе ар-ожданым кемсітетін қарау мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенцияға сәйкес қандай орган құрылды

- Азаптауға қарсы комитет
- Әйелдер жағдайы жөніндегі комитет
- Адам құқығы жөніндегі Комитет
- Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитет
- Бала құқықтары жөніндегі комитет

10. Әлеуметтік, экономикалық және мәдени құқықтар туралы Пакт күшіне енді

- 1967 жылы
- 1966 жылы
- 1976 жылы
- 1986 жылы
- 1970 жылы.

- формальды – материалды құрамды:

- баламалы құрамды.

14. Жасырын қылмыстар – қылмыстық талдауда көрсетілмей қалған қылмыстың бөлігі:

- құқық қорғау мекемелеріне белгісіз қалған қылмыстар;
- қылмыстың жасалуы дәлелденбегендіктен талдауда көрсетілмеген қылмыстар;
- құқық қорғау органдарына белгілі болса да тіркелмеген қылмыстар;
- жасалуы мүмкін қылмыстар;
- әкімшілік құқық бұзушылықтар.

15. Статистикалық топтастырудың түрлері болып саналады:

- типтік топтастыру;
- аралық топтастыру;
- вариациялық топтастыру;
- жіктік топтастыру;
- талдаулық топтастыру.

16. Қызмет ету деңгейімен қылмыстылық себептерінің жіктелуін беріңіз:

- себептер, шарттар, дәстүрлер;
- субъективті, объективті, көзқарастар;
- жалпы себептер, жеке категориялардың себептері және нақтылы қылмыстардың себептері;
- идеологиялық, саяси, әлеуметтік-психологиялық;
- ұйымдастырушылық-басқарулық, әдетті, мәдени-тәрбиелік.

17. Қылмыскердің жеке тұлғасы деп танылады:

- қоғамға қарсы мінез-құлықтың тұлғалық емес жағдайда үйлесуі;
- әлеуметтік маңызды қасиеттің жиынтығы, қылмыстық заңды бұзған кінәлі адамды сипаттайтын белгілері, байланысы, қарым-қатынасы;
- кінәлі адамды сипаттайтын әлеуметтік маңызды қасиеттердің жиынтығы;
- кінәліні сипаттайтын байланыс және қарым-қатынас жиынтығы;
- қоғамға қарсы мінез-құлыққа әсер ететін жағдайлардың жиынтығы.

18. ҚР ҚК 362-бабы билікті не қызметтік өкілеттікті асыра пайдаланудың субъектісі:

- үкімет өкілі;
- мемлекеттік қызметкер;
- мемлекеттік емес мекемелердің жоғары лауазымды тұлғалары;
- мемлекеттік органдарда ұйымдастырушылық-әкімшілік немесе әкімшілік-шаруашылық қызметтерді орындаушы адамдар;
- лауазымды тұлғалар.

19. Қылмыстық құқықта лауазымды тұлға болып танылады:

- ұйымдастырушылық-әкімшілік міндеттерді атқарушы тұлғалар;
- жеке меншік түрлері ұйымдарының қызметкерлері;
- кәсіби қызметтерді орындаушы тұлғалар;
- мемлекеттік меншік түріндегі қызметерде жетекші лауазымын атқарушы тұлғалар;
- тұрақты, уақытша немесе арнаулы өкілеттік бойынша ұйымдастырушылық-әкімшілік немесе әкімшілік-шаруашылық қызметтерді атқарушы адам.

20. Қылмысты қайталауды алдын алудың негізгі бағыттары:

- жазаны атқаратын органдардың қызметін жетілдіру;
- жаза тағайындау тәжірибесін жетілдіру;
- әлеуметтік бақылау және қадағалау;
- жазадан босатылғандардың бейімделуін жеңілдету;
- жазаны күшейтуді жетілдіру.

21. Қандай орган сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияның жүзеге асырылуын бақылайды:

- ҚР үкіметі
- ведомствоаралық топтар
- ҚР Президентінің әкімшілігі
- ҚР Бас прокуратурасы
- Парламент

22. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылықты ескерту шараларының қатарына жатады:

- экономикалық саясатты құру бойынша шаралар;
- нарықтық экономика талаптарына негізделген қорғаныс механизмін құру;
- адамгершілікті қалыптастыру шаралары;
- тұрғандардың құқықтық және экономикалық санасы;
- қылмыстық жолмен табылған кірістерді заңдастыру шаралар.

23. Параны қорқытып алу болып танылады, егер:

- азаматтардың көлемді құқықтары мен мүдделері бұзылса;
- азаматтардың заңсыз құқықтары бұзылса;
- азаматтардың тек мүдделері бұзылса;
- қылмыстық заңнамада параны қорқытып алушылық қаралмаған ;
- азаматтардың құқықтары мен мүдделері заңсыз бұзылса.

24. ҚР «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл» заңы қашан қабылданды:

- 16 шілде 2014 жыл
- 1 қаңтар 2015 жыл
- 18 қараша 2015 жыл
- 10 желтоқсан 2014 жыл
- 25 қыркүйек 2015 жыл

25. Сыбайлас жемқорлық қылмыстылығын танудың ерекшеліктері:

- қылмыспен күресудегі құқықтық тәсілдердің өңделуде;
- әлеуметтік-құқықтық құбылыстар мен үдерістердің зерттелуінің себептілік түсіндірілуі;
- қылмыспен күресудегі әлеуметтік-мәдени тәсілдердің өңделуі;

- қылмыскердің жеке тұлғасын зерттеуге әлеуметтік тұрғыдан келу;

- қылмыстылықтың сипатын заңдық тұрғыдан зерттеуде.

26. Жемқорлықтың тектік белгілерін атаңыз:

- барлық жасалған қылмыстардың жиынтығы, әлеуметтік-құқықтық құбылмалы сипат;

- қоғамға тиесілі, қылмыстық құқықтық құбылмалы сипат;

- өзгермелі сипат, табиғи әлеуметтік-құқықтық құбылмалы сипат;

- табиғи әлеуметтік-құқықтық құбылмалы сипат, ауыспалы сипат;

- таптық қоғамға тән қылмыстық-құқықтық сипат.

27. Пара алу келесі құрамдарды көздейді/қарастырады:

- артықшылығы бар құрам;

- негізгі, және сараланған құрам;

- негізгі құрам;

- негізгі, сараланған және ерекше сараланған құрам;

- қылмыстың негізгі, сараланған және артықшылығы бар құрамы.

28. Сыбайлас жемқорлықпен күрестегі негізгі принциптер

- жеке жауаптылық

- демократизм

- ізгілік

- патриотизм

- заңдылық

29. Сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылығы үшін жауаптылық қандай нормативтік құқықтық актімен қарастырылған:

- ҚР «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл»

- ҚР қылмыстық-атқару кодексі

- ҚР қылмыстық кодексі

- ҚР Конституциясы

- ҚР қылмыстық-процестік кодексі

30. ҚР «Мемлекеттік қызмет туралы» заңы қашан қабылданды:

- 23 қараша 2015 ж.

- 1 қаңтар 2015 ж.

- 21 шілде 2015 ж.

- 16 шілде 2015 ж.

- 25 қыркүйек 2015 ж.

31. Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл

туралы» заңына сәйкес сыбайлас жемқорлық деп:

- алдын алу, оның ішінде қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жою жөніндегі, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау, жолын кесу, ашу және тергеп-тексеру және олардың салдарларын жою жөніндегі қызметі;

- жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың өздерінің лауазымдық (қызметтік) өкілеттіктерін және соған байланысты мүмкіндіктерін жеке өзі немесе делдалдар арқылы жеке өзіне не үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) игіліктер мен артықшылықтар алу немесе табу мақсатында заңсыз пайдалануы, сол сияқты игіліктер мен артықшылықтарды беру арқылы осы адамдарды параға сатып алу;

- жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, оларға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың жеке мүдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық, мұндай жағдайда осы аталған адамдардың жеке мүдделері олардың өздерінің лауазымдық өкілеттіктерін тиісінше орындамауы;

- жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, заңды пайдалануы, сол сияқты игіліктер мен артықшылықтарды беру арқылы осы адамдарды көмектесуі;

- адамдардың өздерінің мүмкіндіктерін жеке өзі немесе делдалдар арқылы жеке өзіне не үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) игіліктер мен артықшылықтар алу немесе табу мақсатында заңсыз пайдалануы, сол сияқты игіліктер мен артықшылықтарды беру арқылы сатып алу.

32. Мемлекеттік қызметтен теріс себептермен босатылған адамдар салық органдарына декларацияны қай мерзімде ұсынады:

- босатылған жылы ғана;
- одан әрі тапсырмайды;
- босатылғаннан кейін екі жыл бойы;
- босатылғаннан кейін үш жыл бойы;
- декларацияны өзінің қарауы бойынша ұсынады.

33. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік органды құруға кім құқылы?

- ҚР Қауіпсіздік кеңесі;
- ҚР Үкіметі;
- ҚР Президенті;
- ҚР Парламенті;
- ҚР Бас Прокуратурасы.

34. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасауға байланысты жасалған келісімдерді сот:

- жарамсыз деп таниды;
- заңнамаға қайшы келетін бөлігінде жарамсыз деп таниды;
- заңға қайшы келмейтін бөлігінде жарамды деп таниды;
- шарт жасасқан жақтардың келісімі бойынша жарамды деп таниды;
- заңнаманы бұзбаған жақтың келісімі бойынша жарамды деп таниды.

35. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау, жолын кесу, алдын алу және оларды жасаған кәнәлі адамдарды өз құзыреті шегінде жауапкершілікке тартуды жүзеге асырады:

- тек прокуратура органдары;
- барлық мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар;
- ішкі істер органдары ғана;
- ұлттық қауіпсіздік органдары ғана;
- прокуратура, ұлттық қауіпсіздік, ішкі істер, мемлекеттік кіріс, әскери полиция органдары және ҚР ҰҚК шекара қызметтері.

36. Мемлекеттік лауазымдағы адамдар тұрғылықты жері бойынша декларацияны қалай тапсырады:

- тоқсанына бір рет;
- жылына бір рет;
- жылына екі рет;
- он сегіз айда бір рет;
- үш жылда бір рет.

37. "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасы Заңының қолданылу аясы:

- ТМД қатысушы-мемлекеттердің аумағында лауазымды адамдарға заңға қайшы мүліктік игіліктер мен артықшылықтар беретін барлық жеке және заңды тұлғаларға қатысты;
- ҚР аумағында жеке тұлғаларға ғана қатысты;
- ҚР аумағында жеке және заңды тұлғаларға қатысты;
- ҚР аумағында барлық заңды тұлғаларға қатысты;
- ҚР аумағында лауазымды адамдарға заңға қайшы мүліктік игіліктер мен артықшылықтар беретін жеке тұлғаларға қатысты.

38. Төменде көрсетілген принциптердің қайсысы "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасы Заңының қағидаттары болып табылады:

- заңдылық қағидаты;
- адам мен азаматтың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғау басымдығы қағидаты;
- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасағаны үшін жазаның бұлтартпастығы қағидаты;
- жариялық және ашықтық;
- жоғарыда көрсетілгеннің барлығы.

39. Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңына сәйкес лауазымды тұлға деп:

- мемлекеттік функцияларды және мемлекеттік органдардың өкілеттіктерін тікелей орындау үшін Қазақстан Республикасының Конституциясында, Қазақстан Республикасының конституциялық және өзге де заңдарында белгіленген лауазымды атқаратын адам, оның ішінде Қазақстан Республикасы Парламентінің депутаты, судья, сол сияқты Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызмет туралы заңнамасына сәйкес мемлекеттік саяси лауазымды не «А» корпусының мемлекеттік әкімшілік лауазымын атқаратын адам;
- Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызмет туралы заңдарына сәйкес

мемлекеттік қызметші, мәслихат депутаты, сондай-ақ мемлекеттік лауазымда көзделген міндеттерді мемлекеттік қызметке тағайындалғанға дейін уақытша орындайтын адам;

- тұрақты, уақытша немесе арнаулы уәкілеттік бойынша билік өкілінің функцияларын жүзеге асыратын не мемлекеттік органдарда, мемлекеттік сектор субъектілерінде, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінде, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарында ұйымдық-өкімдік немесе әкімшілік-шаруашылық функцияларды орындайтын адам;

- жергілікті өзін-өзі басқару органдарына сайланған адам; Қазақстан Республикасының заңында белгіленген тәртіппен Қазақстан Республикасының Президентігіне, Қазақстан Республикасы Парламентінің немесе мәслихаттардың депутаттығына, аудандық маңызы бар қалалардың, кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдігіне, сондай-ақ жергілікті өзін-өзі басқару сайланбалы органының мүшелігіне кандидаттар ретінде тіркелген азамат; жергілікті өзін-өзі басқару органында тұрақты немесе уақытша жұмыс істейтін адам;

- еңбегіне ақы төлеу Қазақстан Республикасының мемлекеттік бюджет қаражатынан жүргізілетін қызметші; мемлекеттік ұйымда немесе квазимемлекеттік сектор субъектінде басқарушылық функцияларды орындайтын адам, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі мен оның ведомстволарының қызметшілері.

40. Мемлекеттік міндеттерді атқаруға уәкілеттік берілген адамдарға және оларға теңестірілген адамдарға қайсысына тыйым салынады:

- үшінші жақтың пайдасына азаматтық-құқықтық мәмілелер жасауға;
- жақын туыстардың пайдасына азаматтық-құқықтық мәмілелер жасауға;
- өз атынан емес азаматтық-құқықтық мәмілелер жасауға;
- заңды тұлғалардың пайдасына азаматтық-құқықтық мәмілелер жасауға;

- зайыбының (жұбайының) пайдасына азаматтық-құқықтық мәмілелер жасауға.

41. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарласқан адам жөніндегі ақпарат не болып табылады:

- әскери құпия;
- мемлекеттік құпия;
- мемлекеттік құпиялар;
- қызметтік құпиялар;
- қызметтік құпия.

42. Сыбайлас жемқорлық фактісі туралы көрінеу жалған ақпарат хабарлаған адамдарды:

- мемлекет қорғайды;
- құқық қорғау органдары қорғайды;
- жауаптылыққа тартады;
- құқық қорғау органдарының қарауы бойынша қорғалуы мүмкін;
- мемлекеттік қорғауында болады.

43. Қай нормативтік құқықтық актілерде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың негізгі қағидаттары белгіленген?

- "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасының Заңы мен қылмыстық кодексінде;

- "Мемлекеттік қызмет" Қазақстан Республикасының Заңы мен Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексінде;

- "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасының Заңында;

- Қазақстан Республикасының Қылмыстық және Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексінде;

- "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасының Заңында, Қазақстан Республикасының Қылмыстық және Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексінде;

44. Лауазымды адамдар өздерінің жақын туыстары және жұбайы, сондай-ақ жекжаттары атқаратын лауазымдарға тікелей бағынысты екені анықталған жағдайда қандай мерзімде ерікті түрде жоюға рұқсат беріледі?

- үш ай;
- алты ай;
- бір ай;
- бір жыл;
- он күн.

45. Қай жағдайда сыбайлас жемқорлық іс-әрекеттің нәтижесінде лауазымды адамдардың заңсыз байығанда, мүлік мемлекет кірісіне жатқызылуға, ал заңсыз көрсетілген қызмет құны мемлекет кірісіне өндіріліп алынуға тиіс?

- жоғары тұрған лауазымды адамның нұсқауы бойынша;
- барлық жағдайларда;
- мүлік пен өызметтің жалпы құны 100 айлық есептік көрсеткіштен асатын болса;
- лауазымды адам қылмыстық жауаптылыққа тартылған болса;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізуші органның қарауы бойынша;

46. Заңсыз алынған мүлікті өз еркімен тапсырудан немесе мемлекетке оның құнын төлеуден бас тартылған жағдайда талап етуге кім құқылы?

- прокурор ғана;
- салық қызметі ғана;
- мүдделі адам ғана;
- прокурор, мемлекеттік кіріс не заңмен уәкілеттік берілген басқа да мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар;
- жоғары тұрған лауазымды адам.

47. "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" ҚР Заңы қашан қабылданды:

- 23 қараша 2015 ж.;
- 2 шілде 1998 ж.;
- 18 қараша 2015 ж.;
- 27 қараша 2015 ж.;
- 23 сәуір 2014 ж.;

48. Сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқық бұзушылықтар үшін кім жауапты болады?

- лауазымды адамдар, қоғамдық ұйымдар мен саяси партиялардың өкілдері;

- жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адам, лауазымды адам, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адам;

- лауазымды адамдар, Сенат депутаттары мен судьялар ғана;
- Парламент пен маслихаттардың депутаттары ғана;
- арнайы қызметтердің лауазымды адамдары, судьялар мен мемлекеттік міндеттерді атқаруға уәкілетті өзге адамдар ғана.

49. Қайсысы сыбайлас жемқорлықпен байланысты құқықтық қатынастардың субъектісі болып табылмайды?

- барлық лауазымды адамдар, Парламенттің және мәслихаттардың депутаттары, судьялар, сондай-ақ мемлекеттік міндеттерді атқаруға уәкілетті адамдарға және оларға теңестірілген адамдар;
- құқық қорғау органдары мен арнайы қызметтердің лауазымды адамдары;
- қоғамдық ұйымдар мен саяси партиялардың өкілдері;
- ҚР Қарулы Күштерінде ұйымдастырушылық-билік етушілік немесе әкімшілік-шаруашылық міндеттерін атқаратын адамдар;
- жергілікті өзін-өзі басқару органдарына сайланған адамдар.

50. Қай қызмет мемлекеттік міндеттерді атқарумен сыйысады?

- кәсіпкерлік қызмет;
- педагогтік, ғылыми және өзге де шығармашылық қызмет;
- шаруашылық субъектісін басқару;
- коммерциялық құрылымдардағы жұмыс;
- ғылыми қызмет қана.

Баға қою критерийлері

Курсанттардың білім деңгейін бағалау семестр бойы, оның ағымдық, рейтингтік және қорытынды бақылау түрлеріне қарай, пайызбен бағаланады.

Ағымдық бақылау - семинарлық және КОӨЖ сабақтары аясында ауысша және тест түрінде, сонымен қатар КОӨЖ және КӨЖ тапсырмаларының орындалуындағы бағаларының нәтижелеріне қарай, курсанттардың білімдерін әр тақырып бойынша жүйелі түрде тексеріс жүргізу.

Рейтингтік бақылау - аяқталған тақырыптарына сәйкес және бағдарлама бөлімдеріне, коллоквиумдер мен тесттік сұраулар түрінде курсанттардың оқу жетістіктері тексеріледі.

Рейтингтік бақылауға ағымдық бақылаулардың барлық нысаны бойынша, бүкіл тапсырмаларды орындауда оң нәтижелі баға алған курсанттар өткізіледі.

Семестрлік рейтинг ағымдық және рейтингтік бақылаулардың қорытындысы негізінде анықталады және максималды 60% құрайды.

Семестр барысында екі аттестация өткізіледі.

Пән бойынша қорытынды бақылау (емтихан) компьютерлік тестілеу түрінде өткізіледі. Курсант етихан үшін максималды 40% балл жинай алады.

Курсанттың пән бойынша қорытынды бағасы емтихан кезінде алған баллына және семестрлік рейтингіндегі баллы негізінде қойылады.

Курсанттардың білімі, іскерлігі мен дағдысы мынадай жүйе бойынша есептеледі:

Әріптік жүйе бойынша бағалау	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық мазмұны	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалау
A	4,0	95-100	өте жақсы
A-	3,67	90-94	өте жақсы
B	3,33	85-89	Жақсы
B+	3,0	80-84	Жақсы
B-	2,67	75-79	Жақсы
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық
C-	1,67	60-64	Қанағаттанарлық
D-	1,33	55-59	Қанағаттанарлық
D	1,0	50-54	Қанағаттанарлық
F	0	0-49	Қанағаттанарлықсыз

Баға қою саясаты

Бірінші рейтингтік бақылау (I РБ), 1-7 аптаның қорытындысына сәйкес, 7 аптада өткізіледі. I МБ үлгерімінің көрсеткіші (%-да) КӨЖ орындауының ағымдық көрсеткішін, аудиториялық жұмысының үлгерімінің көрсеткіші және тест түріндегі бақылауын өзіне қосады. Екінші межелік бақылау (II МБ), 8-15 аптаның қорытындысына сәйкес, 15 аптада өткізіледі. II МБ үлгерімінің қорытынды көрсеткіші I МБ үйлесімділігіне қарай анықталады. Әрбір рейтингтік бақылаудағы үлгерімнің максималды көрсеткіші 30% тең.

Рейтингтік бақылау		
КӨЖ	а) Жеке тақырыптарды өз бетінше зерделеу	
	б) Есепті өз бетінше шығару	
КӨЖ бойынша қорытынды		10%
Курсанттың	а) Теориялық материалдарды зерделеу	

аудиториялық жұмысы	б) Есептер шығару	
	в) КОӨЖ орындауы	
КӨЖ бойынша қорытынды		10%
Рейтингтік бақылау	а) Коллоквиум	5 %
	б) Тесттік жауап алу	5 %
ҚР бойынша қорытынды		10 %
ҚР бойынша барлығы		30 %

3.13. Пән бойынша емтихан сұрақтары

1. Сыбайлас жемқорлық түсінігі және оның белгілері
2. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің күйі, деңгейі және динамикасы.
3. Сыбайлас жемқорлық қылмысының құрлымы мен сипаты.
4. Сыбайлас жемқорлық өсуін ынталандыратын себептер, шарттар және факторлар.
5. «Сыбайлас жемқорлық», «парақорлық», «қызмет бабын теріс пайдалану» ұғымдары, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтары
6. Сыбайлас жемқорлық қылмыскерліктің себептері мен шарттары.
7. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.
8. Қылмыскерлік – тарихи ауыспалы немесе мәңгілік құбылыс па?
9. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасайтын қылмыскердің тұлғасы.
10. Қазақстанда сыбайлас жемқорлықтың өсу мен даму себептері.
11. Сыбайлас жемқорлық салдары.
12. ПБ қызметкерлерінің кәсіби тәртібінің құраушысы ретінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіп.
13. ПБ қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртібін қалыптастыру бойынша тәрбиелеу жұмысының ерекшеліктері.
14. ПБ қызметшілері мен қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәртіптің дығдылары мен шеберлігін қалыптастыру әдістері және психологиялық жолдары.
15. Мемлекеттік билік органдары жүйесіндегі сыбайлас жемқорлық.
16. Сыбайлас жемқорлық танытулардың жоғары тәуекелімен қызметтік міндеттер.
17. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін мемлекеттік қызметкерлердің жауапкершілігі.
18. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету облысында іс-әрекеттерді үйлестіру бойынша органдар.
19. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында оңтайлы үрдістер.

20. Сыбайлас жемқорлық қылмыстарын алдын алудың арнайы шаралары.
21. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекеттік саясат қағидалары.
22. Ішкі істер органдары жүйесінде сыбайлас жемқорлық қылмыстарының беймәлімдігі.
23. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекет қызметінің тиімділігін жоғарлатуда шетел тәжірибесін зерттеу мен халықаралық-құқықтық актілерінің маңызы және рөлі.
24. Ішкі істер органдары жүйесінде сыбайлас жемқорлық қылмыстарының бөлек түрлерін жасау шарттары.
25. Сыбайлас жемқорлық қылмыстарының жалпы профилактика әдістері.
26. Халықаралық сыбайлас жемқорлыққа қарсы бастамалардың ерекшеліктері.
27. Сыбайлас жемқорлықпен күресте халықаралық ұйымдардың тәжірибесі.
28. Сыбайлас жемқорлықпен күресте шетел мемлекеттердің тәжірибесі.
29. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимыл субъектісі.
30. «Сыбайлас жемқорлық» ұғымы: пайда болуы және теориялық негіздері.
31. «Сыбайлас жемқорлық» ұғымы дамуының тарихи-құқықтық аспектілері.
32. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.
33. Шетелдердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру практикасы.
34. Полиция қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қалыптасуының құқықтық негіздері.
35. Полиция қызметінің этикалық нормалары және сыбайлас жемқорлық мәдениеті.
36. Құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам: ұғымы және белгілері.
37. Қоғамдық институттар және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл механизмдері.
38. Сыбайлас жемқорлық қылмысына әсер ететін жағдайлар.
39. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың мақсаты мен міндеттері.
40. Сыбайлас жемқорлықпен қатысты құқық бұзушылықтың түрлері.
41. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.
42. Сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылыққа қолданыстағы заңнама бойынша салыстырмалы талдау.
43. Қазақстан Республикасының заңнамасына сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі халықаралық шарттарды енгізу.
44. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет етудің заңнамамен қамтамасыз етілуі.

45. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары.
46. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті жүзеге асыратын халықаралық құрылымдар.
47. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторинг.
48. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы шектеулер.
49. Мемлекеттік функцияларды орындаумен сыйыспайтын қызмет.
50. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілері және олардың өкілеттіктері.
51. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың салдарын жою.
52. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар нәтижесінде жасалған мәмілелердің, шарттардың, актілердің және әрекеттердің жарамсыздығы.
53. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың негізгі қағидаттары.
54. Жұршылықтың сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға қатысуы.
55. Қоғамдық институттар және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл механизмдері.
56. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы азаматтық қоғамның рөлі.
57. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарының жүйесі.
58. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы заңда қамтылған ұғымдарға түсінік беру: «жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адам», «лауазымды адам», «мүдделер қақтығысы».
59. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша полицияның мемлекеттік органдармен өзара іс-әрекеттестігінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздері.
60. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы заңда қамтылған ұғымдарға түсінік беру: «мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам», «сыбайлас жемқорлық», «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті орган».
61. Сыбайлас жемқорлық тәртібінің әлеуметтік шарттылығы.
62. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің халықаралық стандарттары мен нормалары.
63. Құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам: ұғымы және белгілері.
64. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар нәтижесінде жасалған мәмілелердің, шарттардың, актілердің және әрекеттердің жарамсыздығы.
65. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың салдарын жою.
66. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласында мемлекеттік саясат қағидалары.
67. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру.
68. 2015-2025 жылдарға Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия. 26.12.2014 ж. №986 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарғысы.
69. 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасында қамтылған негізгі индикаторлар.

70. 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасында қамтылған қоғамдық бақылау тетіктері.

3.14. Құрастырғандар:

Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы, полиция аға лейтенанты Н.Бейбитхан

Қылмыстық құқық және криминология кафедрасының аға оқытушысы, полиция капитаны Г.Х. Садырбекова.